RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917. Första kammaren. Nr 44.

Lördagen den 19 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Carleson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 365, med förslag till lag med viss föreskrift angående handel med varor, för vilka bestämts högsta pris;

nr 366, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 367, med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäliga pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden; samt

nr 368, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen;

nr 168, i anledning av väckt motion om ändring i 103 § sjölagen;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse ävensom en i ämnet väckt motion; samt

nr 170, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga angående hotell- och pensionatrörelse, dels ock en i anledning därav väckt motion.

Anmäldes och bordlades:

jordbruksutskottets memorial nr 63, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 22, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om

skrivelse till Kungl. Maj:t angående uttagande till dyrtidens lindrande av kompensationer utav andra näringar än jordbruket.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 131—136 och 142—147, bevillningsutskottets betänkanden nr 20 och 46, bankoutskottets utlåtande nr 47 samt lagutskottets utlåtanden nr 51—54.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 9 mars 1917 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 127, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen besluta,

att för inrikes brev, brevkort och korsband — med undantag av de i 11 § 1 mom. av förordningen den 17 juni 1916 angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter omförmälda utgivarkorsband — ävensom för inrikes postanvisning och postförskott skulle, jämte i övrigt fastställda avgifter, utgå en särskild tilläggsavgift, utgörande

för lokalbrev	1	öre
» annat inrikes brev	2	»
» enkelt brevkort	1	»
» dubbelt brevkort	2	»
» korsband	1	»
» postanvisning eller postförskott	5	»

att, utan ändring av vad för närvarande gällde i fråga om ökning av viktportot för skrymmande paket, det inrikes portot för paket skulle utgå enligt följande grunder, nämligen för paket, som vägde

högst 1 kilogram, med	40	öre
mer än 1 men ej över 3 kilogram, med	65	»
» » 3 » » » 5 » , »	90	»

» » 5 kilogram, med 90 öre för de första 5 kilogrammen och därefter 40 öre för vart överskjutande kilogram eller del därav,

att dessa bestämmelser skulle träda i kraft den 1 juli 1917, samt

att, med ändring av vad i den till innevarande års riksdag avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under år 1918 föreslagits i fråga om beräkning av postverkets inkomster, beräkna desamma till 38,150,000 kronor.

Till behandling i sammanhang med förevarande proposition hade utskottet förehaft två i anledning av densamma väckta motioner.

I den ena, II: 361, hade herr *Vennerström* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition, nr 127, om höjda postbefordringsavgifter.

I den andra, II: 376, hade herr *von Sneidern* hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 127 i den del, vari föreslagits, att en särskild tilläggsavgift skulle utgå för lokalbrev, annat inrikes brev, enkelt brevkort, dubbelt brevkort, korsband, postanvisning och postförskott.

I sistnämnda motion avsågs således bifall till Kungl. Maj:ts förslag, i vad det angick höjning av portot för postpaket, men avslag å propositionen i övrigt.

Punkten 1.

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m.

I denna punkt hade utskottet på anförda grunder hemställt, att riksdagen, med bifall till herr von Sneiderns motion, II: 376, måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 127 i den del, vari föreslagits, att en särskild tilläggsavgift skulle utgå för lokalbrev, annat inrikes brev, enkelt brevkort, dubbelt brevkort, korsband, postanvisning och postförskott.

Vid betänkandet fanns fogad en reservation av herrar *Ollas A. Ericsson* och *Lyckholm*, friherre *Fleming* samt herrar *Östberg*, *Jeansson* i Kalmar och *Neess*, vilka yrkat bifall till den kungl. propostionen.

Herr statsrådet Carleson: Herr talman, mina herrar! De principer, som bevillningsutskottet i sitt betänkande rörande Kungl. Maj:ts proposition angående postavgifternas förhöjning har följt, äro naturligtvis, det kunna väl de flesta erkänna, fullt riktiga och sunda. Det är icke meningen, att staten skall göra sig någon särskild förtjänst på samfärdsmedlen utöver en normal avkastning. Det ingriper alltför mycket på näringslivets område för att så borde ske. Det är näringslivet, som till stor del betalar de statsinkomster, vilka behövas till bestridande av utgifterna. Man bör sålunda icke betunga näringslivet med sådana ökade kostnader, som ligga i en förhöjning av avgifter för samfärdsmedlen. Men även om denna princip är fullt riktig, hindrar icke detta, att man i ett praktiskt fall måste frångå en princip, som under normala förhållanden bör följas. Kammaren liksom riksdagen i sin helhet har under de krisår, som gått, mer än en gång måst avvika från vad som eljest skulle anses riktigt. I detta fall skulle sålunda jag för min del helst hava sett, att bevillningsutskottet tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Jag har desto större anledning till att önska detta, som jag ju under en kortare tid, vilken dock varit tillräckligt lång, fått sätta mig in i den ekonomiska situation, vari vi befinna oss. Det

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

är ju inte blott så, att det är 1918 års budget, som hotar att icke vilja gå ihop efter de beräkningar, som tidigare gjorts, utan detta gäller även 1917 års budget. Jag vill sålunda nämna, att enligt de kalkyler, som jag har kunnat göra rörande avkastningen av de beräknade inkomsterna av sprit- och maltskatterna, man bör räkna med en nedgång under år 1917 med i runt tal ungefär 16 miljoner kronor. Vidare skall jag meddela, att domänstyrelsen har underrättat Kungl. Maj:t om att enligt beräkningar, som äro gjorda beträffande domänernas avkastning under år 1917, densamma kommer att i verkligheten nedgå med ett belopp av ungefär 5 miljoner kronor. Vi skola för övrigt här icke tala om de förslagsanslag och övriga anslag, som äro bestämda att bestrida materielanskaffningar eller eljest anskaffningar av varor, som hava varit underkastade prisstegringar under krisåren. Under år 1918 måste man vänta en ännu högre och ännu starkare nedgång i vissa inkomsttitlar. Som kammaren har sig bekant, har Kungl. Maj:t funnit nödvändigt att underrätta folket om att under nästkommande års vanliga brännvinskampanj brännvinstillverkningen troligen måste inställas. Den minskning i inkomsterna på sprit- och maltskatterna, som härav blir en följd, kan för år 1918 beräknas till i runt tal mer än 20 miljoner kronor. Budgeten får sålunda här en väsentlig lucka. Därtill kommer, att domänstyrelsen även beträffande domänernas avkastning under år 1918 lämnat samma upplysning som för år 1917, nämligen att inkomsterna komma att understiga de beräknade med 5 miljoner kronor. Vidare har riksdagen redan beslutat, att riksbankens vinst för år 1916, som skulle disponeras i budgeten för år 1918, skall för riksbanken bibehållas. Utöver dessa nu angivna siffror får man så taga i beräkning redan beslutade ökning i utgifterna och ökningarna i förslagsanslagen.

Det är av en del propositioner, som tidigare förelagts riksdagen, klart, att trots vi under dessa krisår, särskilt de senare, hava högst betydligt utvecklat skatteförmågan och statens inkomster på skattevägen alltså väsentligen stegrats, vi ändå icke kunna med dessa ökade inkomster undgå att belasta framtiden med åtskilliga restantier, som dock hänföra sig till dessa krisår. Jag tänker sålunda exempelvis på neutralitetsutgifterna. I propositionen nr 130, som har förelagts riksdagen, meddelas ju en amorteringsplan för gäldandet av dessa och andra kostnader, och den planen kan säkerligen icke förkastas. Det är ändå en ganska stark belastning, som måste äga rum. Jag skulle dock vilja förutsäga, att riksdagen i år måste för att fylla tomrummet i 1918 års budget gå till en utökning av belastningen på krigskonjunkturvinsterna. Huru denna utökning skall äga rum, vill jag för närvarande icke yttra mig om, men den belastningen kommer enligt min mening ändå aldrig att lämna så mycket, att inte åtskilligt återstår att täcka, och i den mån detta icke täckts genom anvisande av annat än lånemedel, skjuta vi faktiskt över på kommande år en skattebörda, som blir, tror jag, svår nog att täcka. Det är visserligen rätt olika meningar inom den ekonomiska världen om huru åren efter krigets slut komma att te sig; men en sak lära

väl alla vara eniga om, nämligen att konkurrensen mellan de skilda staterna kommer att bliva ytterst stark just på den grund, att varje stat för sig får ytterst svårt att få sin ekonomi att gå ihop och alltså måste söka pressa ut sina varor och öka inkomsterna i högsta möjliga grad. Försiktigheten tycks mig då vara icke en dygd blott utan en nödvändighet, den försiktigheten, menar jag, att räkna med att det i Sverige under de närmaste åren efter kriget kommer att bli ganska svårt att få budgeten att gå ihop. Att då allt för mycket skjuta över bördorna från krigsåren till fredsåren innebär enligt min mening ganska stora betänkligheter. Att man icke nu kan helt och hållet bära de bördor, som förhållandena kräva, faller nog av sig självt, men under sådana förhållanden synes det mig, som om man icke borde av principiella skäl och icke utan synnerligen vägande skäl avvisa den skattekälla, som här är i fråga, och i övrigt de skattekällor, som redan blivit av Kungl. Maj:t anvisade. Jag anser för min del icke, att de principiella skäl, som av bevillningsutskottet anförts mot bifall till Kungl. Maj:ts proposition rörande höjning av postavgifterna, äro av den betydelse, att man icke, utan att begå något brott mot framtiden eller samtiden, skulle kunna frångå dessa principer i detta fall. Det är ju visserligen sant, att alla skriva brev, och att alltså en förhöjning av postportot i viss mån även kommer att drabba de mindre bemedlade, men det är ju dock i verkligheten en försvinnande del, som träffar individen, och en försvinnande del, som träffar de mindre bemedlade. Det är ju så, att det är näringslivet, som framför allt bär dessa utgifter. Där är den stora korrespondensen. Från näringslivets män hava även vissa protester gjorts mot detta förslag. Men även dessa måste finna sig i bördor av skilda slag, som under dessa tider måste bäras.

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

Jag har med det nu anförda allenast velat framhålla, att staten för 1918 blir svår att få att gå ihop, att vi under alla förhållanden måste skjuta över bördor från krigsåren till fredsåren, huru vi än göra, att det emellertid innebär stora betänkligheter att öka detta överskjutande av bördorna, på grund av att vi måste räkna med under kommande år sinande inkomster, och slutligen att jag för min del under sådana förhållanden helst skulle vilja se, att Kungl. Maj:ts förslag om postavgifternas höjning vunne riksdagens bifall.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Det är inte underligt, att i dessa tider en finansminister, då han skall se sig om efter utvägar att täcka de stora behov, som föreligga, även kommer in på tanken, att man skulle kunna på den väg, som här är föreslagen, vinna en icke oansenlig inkomst. Utskottet har emellertid ansett skäl att vidhålla den gamla uppfattningen, att verk av ifrågavarande art som postverket icke äro och icke heller böra vara till för att man genom dem skall kunna beskatta folket, utan dessa verk äro till för att vara allmänheten till tjänst. Det har därför förefallit utskottet, som om taxorna hädanefter såsom hittills böra avvägas så, att utgifter och inkomster gå ihop, givetvis med en

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

låt vara rymlig, marginal för att täcka eventuellt uppstående ökade utgifter.

Om man nu ser, huru vårt postverk har i det avseendet fyllt sin uppgift, kan man inte säga annat, än att det har ställt sig på den säkra sidan. År 1916 lämnade ju postverket en inkomst av $6^1/_2$ miljoner kronor. Det har beräknats, att överskottet för år 1918 borde bliva 7,700,000 kronor, och utskottet har verkligen ansett, att, såsom ett par reservanter inom poststyrelsen yttrade, »postverkets inkomster synas tillsvidare fullt tillräckliga att icke blott täcka förekommande ökning av driftkostnaderna, utan även bereda postpersonalen skäligt dyrtidstillägg». Det är ju nämligen så, att de ökade avgifter, som här äro ifrågasatta, i främsta rummet avsetts till att bereda personalen i statens verk skäliga dyrtidstillägg. Men då taxorna redan äro satta så högt, att överskott till så stora belopp, som jag förut nämnt, förekomma, borde man väl icke av sagda anledning finna sig föranlåten att ytterligare höja desamma. Man skulle ju med den utgångspunkt, som jag tidigare gjorde mig till målsman för, nämligen att man ser till, att taxorna sättas så, att de täcka utgifterna och att man därutöver har en viss marginal, kunna misstänka, att de taxor, som vi för närvarande hava, snarare äro för höga än för låga.

Nu har man för att stödja ifrågavarande förslag framhållit, att man även inom andra länder tillgripit en motsvarande åtgärd. Beträffande de krigförande länderna äro vi ju i det lyckliga läget, att man icke kan säga, att förhållandena där och hos oss äro fullkomligt jämförbara. Vad Danmark och Norge vidkommer, vilka länder också anförts såsom exempel, föreligger den stora skiljaktigheten, att de danska och norska postverken icke på långt när förete samma lysande ekonomiska förhållanden som det svenska postverket. Jag har nyss återgivit de siffror, varmed det svenska postverket, man kunde gärna säga, briljerar. När man då hör, att det norska överskottet för år 1915, som är det senaste året, för vilket man har uppgifter tillgängliga, uppgick till blott i runt tal 250,000 kronor och att det danska ekonomiska resultatet under senaste danska finansåret visade en brist av bortåt 1,300,000 kronor, så kunna ju förhållandena i detta avseende i Sverige och i de bägge förutnämnda länderna icke gärna jämföras. Utskottet har ansett, att man icke utan rent nödtvång bör tillgripa den utväg att skaffa staten ökade inkomster, som här är föreslagen, då detta skulle utgöra en ny pålaga på den stora allmänheten, för vilken varje ytterligare utgiftsökning särskilt i dessa tider är kännbar. Detta är de skäl, varmed utskottet har motiverat sin ståndpunkt, och jag tror att man icke kan neka till att skälen i och för sig äro ganska vägande. De ha ju för övrigt även erkänts av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, fastän han av grunder, som jag finner mycket förklarliga, gärna skulle se, att riksdagen i alla fall bifölle Kungl. Maj:ts proposition.

Utskottet har alltså på de av mig anförda grunder avstyrkt höjning av portosatserna för lokalbrev, och för övrigt för allt vad

brev heter, samt brevkort, korsband, postanvisning och postförskott. Däremot har utskottet ansett lämpligt, att riksdagen bifölle det förslag till ökning av portosatserna för paket, som den Kungl. propositionen innehåller.

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Den siste ärade talaren anförde, att man icke utan nödtvång borde vara med om att öka dessa avgifter för postporton. Ja, det är klart, det bör man icke, om man icke är nödsakad därtill, men efter den framställning, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nyss lämnade, undrar jag, om någon här kan säga, att vi icke äro nödsakade att skaffa oss dessa nya inkomster.

Man hänvisar i detta avseende gärna till att krigskonjunkturskatten skall kunna lämna så mycket. Det är dock en ganska vansklig skatt och en skatt, som är mycket svår att tillämpa, då det är ytterst svårt att bestämma, vad som härflutit ur krigskonjunkturrerna, och den är ännu svårare att tillämpa, ju längre sådana krigskonjunkturer vara, så att verkningarna förgrena sig allt vidare och vidare. Utom denna skatt måste statsverket tillgripa åtskilliga andra inkomstkällor. Kungl. Maj:t hade tänkt sig sådana i den nuvarande föreslagna portoförhöjningen och den föreslagna höjningen av maltskatten. Bevillningsutskottet antog, och detta säkert med rätta, att man under nuvarande tider inte kan tänka på en höjning av maltskatten för att tillföra statsverket ökade inkomster, ty när ingen malt finnes, kan icke skatten ge någonting. Bevillningsutskottet har således måst stryka den inkomstkällan. Vi hava vidare varit med om att stryka den inkomstkälla, som riksbankens vinst förut tillfört statsverket, och reservera hela vinsten för att möta möjliga förluster på riksbankens utländska fordringar. Vidare hava vi varit med om att ytterligare höja de stora belopp, som Kungl. Maj:t begärt för krigstidshjälp. Det är således åtskilligt mycket mera än Kungl. Maj:t tänkt sig som riksdagen på det kontot vill bevilja. Men Kungl. Maj:t har särskilt hänvisat till att en höjning av portoavgifterna vore på sin plats just för krigstidshjälpens utgående.

Man har här sagt, att ett statens affärsdrivande verk icke får skötas så, att det lämnar mera än vad det ungefär bör lämna, för att det skall gå ihop. Men, mina herrar, staten har flera affärsdrivande verk. Vi hava järnvägarna, som enligt vad herr statsrådet i sitt anförande till statsrådsprotokollet meddelat, icke alls lämnar ränta på det kapital, som däri är nedlagt. Är det då för mycket, att ett annat affärsdrivande verk som postverket fyller denna brist och litet till. Jag kan icke tro, att det är oberättigat. Skulle man lägga de uttaxeringar, som behövdes för att järnvägarna skulle förränta det kapital, som är i dem nedlagt, på folket, skulle näringslivet, såsom herr statsrådet också påvisade, bliva långt mera betungat än av denna lilla portoförhöjning, som man i övrigt ställer i utsikt att bliva övergående.

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att vi tala så mycket, då fråga är om löneförhöjningar, om penningvärdets fall och säga: avlöningarna måste höjas, därför att pengarna sjunkit i värde. — Varför erinras man inte därom, när det är fråga om att höja avgifterna? Ty de 12 ören, som nu begäras för brev, och den ökning av 1 öre på brevkort, som likaledes begäres, betyder ej mera än att de nya avgifterna komma att i myntvärde motsvara förutvarande avgifter.

Myntvärdets fall är således i och för sig utan tvivel ett berättigat skäl för den nu ifrågasatta höjningen.

Jag tror sålunda, att, om man ser på saken i sin helhet, åtgärden är fullt befogad, och det förefaller rätt underligt, då bevillningsutskottet säger, att höjningen skulle utgöra en ny pålaga på de mindre bemedlade. Om man ville göra gällande, att näringslivets och handelns män skulle drabbas av denna pålaga, må det så vara, men att de mindre bemedlade skulle träffas i särskild grad av verkningarna, kan jag inte alls förstå. De minst bemedlade avlåta ett eller ett par brev årligen, och om de betala ett eller två öre mera spelar ingen roll. Men det finns en hel del yngre personer, som under nuvarande arbetskonjunkturer hava mycket stor förtjänst, och som skicka vykort landet runt allt emellanåt; om dessa personer få betala ett öre mera för varje vykort, gör det för dem ingenting, men det tillför statsverket något ökade inkomster, som bliva väl använda. Och då man ser, vilka enorma belopp, som just från det yngre släktet i vårt land nedläggas på t. ex. biografföreställningar, så tror jag icke, att samma unga släkte icke skulle kunna komma ut med att betala en något ökad portoavgift. Hela talet om att det här skulle vara någon särskild ömhet om de mindre bemedlade är således förfelat. Men även näringslivet och handelsvärlden anser jag icke böra undandraga sig denna ökade pålaga.

Som jag förut sagt, är förhöjningen berättigad redan såsom en kompensation av myntvärdets fall, men den är också långt mera påkallad än en höjning av frakttaxorna, och om man jämför de stora utgifter, affärsmännen för närvarande för sitt reklamväsende få vidkännas i följd av ökade annonspriser, är denna ökade utgift icke sådan, att den bör väcka någon berättigad opposition.

Herr greve och talman! Med hänsyn till statsverkets behov är det enligt min mening ett nödtvång att söka bereda statsverket ökade inkomster. Det är icke många vägar, som i detta avseende med fördel kunna användas, men en av de vägar, som nu verkligen *kunna* användas, är den ökning i postavgifterna, som av Kungl. Maj:t ifrågasatts, och jag hemställer därför om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, även i vad det avser portot för lokalbrev, annat inrikes brev, enkelt brevkort, dubbelt brevkort, korsband, postanvisning och postförskott.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Jag skall gärna instämma i de ord, varmed den föregående ärade talaren slutade, nämligen att det föreligger ett oavvisligt behov att skaffa statsverket inkomster för att fylla de betydande utgifter, som det nuvarande

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

tidsläget pålägger statsverket. Men därav följer ingalunda med nödvändighet, att den nu anvisade inkomstkällan bör för det ändamålet anlitas. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har ju medgivit, att den ståndpunkt, utskottets majoritet intagit i denna fråga, är principiellt sund och fullt berättigad, men han har sagt, att under ett nödläge sådant som det nuvarande bör man icke hålla strängt på principerna, utan man bör tillåta sig avsteg från dem för att fylla de behov, som för ögonblicket föreligga. Även detta resonemang skulle vara fullt berättigat, om man vore med nödvändighet hänvisad till en sådan väg. Efter min mening är man det icke. Postverket är till för allmänhetens skull och icke allmänheten till för postverkets skull. Postverket är icke någon fiskalisk institution, utan det är till för att betjäna allmänheten och icke för att förtjäna penningar. Det är således att fullständigt förrycka postverkets uppgift, om man nu skulle för att fylla ett, såsom vi hoppas, tillfälligt medelsbehov bifalla den kungl. propositionen. Men även den saken medger jag skulle kunna försvaras, om det verkligen vore så, att icke andra vägar stode oss till buds. Emellertid hava vi en väg att gå, och det är den direkta beskattningens väg. Särskilt under tider sådana som de nuvarande, då ju den indirekta beskattningen med nödvändighet är betydligt mindre givande för statsverket på andra områden, där de indirekta skattekällorna hålla på att sina ut, då är det icke riktigt att söka upp nya indirekta skattekällor, utan man bör då taga ut på de ställen där det finns medel att taga av och taga det på den riktiga vägen, på den direkta beskattningens väg. Inom kort kommer för riksdagen att föreligga ett förslag, till vilket riksdagen har att fatta ståndpunkt och som går ut på att i vida högre grad än hittills använda den direkta beskattningens väg för att fylla de extraordinära behov, som för närvarande föreligga.

Det yttrades av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att man under nuvarande förhållanden icke bör avvisa skattekällor, som äro av Kungl. Maj:t föreslagna. Men det har förut av Kungl. Maj:t anvisats en skattekälla, som icke detta år blivit av Kungl. Maj:t på nytt tagen i anspråk. Litet längre fram på kammarens föredragningslista förekommer detta spörsmål på nytt. Det har beräknats, att den föreslagna höjningen av postavgifterna skulle tillföra statsverket omkring 4,000,000 kronor. Om riksdagen däremot bestämmer sig för att även i år pålägga tonnageavgift, skall på denna väg kunna beräknas en inkomst på omkring 5,000,000 kronor. Jag vill då hemställa till kammaren, vilket som är mera rättvist, att använda postverket såsom en skattekälla för att på den indirekta vägen taga upp skatt av det svenska folket eller att gå den direkta beskattningens väg och inrikta sig på en näring, som under den nuvarande tiden inhöstat inkomster, kolossalt överskjutande vad man till och med under abnorma tider kunde anse vara beräkneligt?

Jag finner således icke att det nuvarande tidsläget på något sätt med nödvändighet framtvingar en förhöjning av postavgifterna,

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

då vi hava en annan väg, på vilken vi kunna uttaga fullt lika stort belopp, nämligen på den direkta beskattningens väg.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg: Herr talman! Jag tror, att väl ingen i riksdagen eller i utskottet är omedveten om de svårigheter, som isynnerhet finansministern måste kämpa med i dessa dagar. Men om man nu anser sig icke kunna följa Kungl. Maj:t i alla framställningar, bör väl icke det heller vittna om, att vi icke förstå de svårigheterna, ty frågan huruvida man kan följa Kungl. Maj:t är alldeles beroende på, huru man betraktar det sätt, varpå man tager ut de under nuvarande förhållanden erforderliga penningmedlen. Herr Östberg resonerade på det sättet, att allt annat stiger ju, och varför skall då icke staten också låta postavgifterna stiga. Det är, menade han, icke mer än rätt och billigt. Jag anser dock, att staten bör undvika att låta de avgifter stiga, vilka hava direkt med statsinstitutionerna att göra, ty om dessa avgifter bibehållas oförändrade kan detta dels verka återhållande på andra områden, och dels är detta en direkt ekonomisk fördel för vederbörande som begagna sig av dessa institutioner. Man får icke resonera så som herr Östberg gjorde, eller att denna höjning icke drabbar de mindre bemedlade. Jag kan ju för min del icke bestämt avgöra vad som utgör största mängden inom posttrafiken; mitt resonemang gäller också såväl första som andra punkten i detta betänkande, såväl postavgifterna som paketavgifterna. Jag ämnar nämligen yttra mig om bägge två, och då gäller det naturligtvis i ännu högre grad, att de mindre bemedlades försändelser jämte affärsposten, affärsförsändelserna bilda en väsentlig del av posttrafiken. Affärsmannen kalkylerar över sina utgifter och när han ser att omkostnaderna stiga exempelvis med 100 eller 1,000 kronor vad gör han då? Jo, han lägger naturligtvis detta på allmänheten, konsumenterna och indirekt återverkar således både postavgifternas och paketavgifternas höjning från riksdagens sida så, att den i alla fall tages ut hos köparna. Det blir dyrare för dem, det kommer man icke ifrån.

Under sådana förhållanden och då detta nu icke behöves för postverkets egen skötsel och täckande av dess driftkostnader och man även kan förutsätta, att dyrtidstillägg för postpersonalen kan bäras utan denna förhöjning, måste ju riksdagen se till — efter vad jag kan förstå — att de på annat håll erforderliga medlen också på annat sätt tagas ut. Den tanken utförde nu den föregående talaren, och jag tror liksom han, att det ges andra utvägar att här tillgripa.

För min del vill jag säga, att ett rationellt ordnande av frågan, huru staten skall få sina pengar blir den uppgift, som bevillningsutskottet väl får lösa i den riktningen, att man för det första undviker att lägga indirekta skatter på folket — och detta är ju en indirekt beskattningsform — vidare så att riksdagen undviker att låta utgifter, vilka jag vågar hålla före icke äro absolut nödvändiga, nu stiga i höjden. Och när man så kan få översikt av vad utgif-

terna belöpa sig till — ty vi måste ju rätta inkomsterna därefter — blir det väl nödvändigt att fylla tomrummet genom direkt beskattning, taga penningarna på håll därifrån de kunna tagas, taga ut skatt av folk som icke kommer att lida av detta utan som har råd. Om nu detta skall ske genom krigskonjunkturskatten eller genom höjning av inkomst- och förmögenhetsskatten eller på vilket sätt som helst lämnar jag därhän, men man bör anlita den direkta vägen och vända sig mot folk som har råd att betala och icke vända sig till den stora allmänheten med extra pålagor. Folket pressas sannerligen i dessa dagar tungt nog med fördyringskostnader på allt, som de skola hava, så att de tåla icke mera.

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

Med den utgångspunkt, jag således har, och det resonemang, jag anfört, yrkar jag bifall till utskottets förslag i denna punkt. När vi sedan komma till frågan om paketportot, kommer jag i den punkten att yrka avslag på densamma. Jag anser, att man icke bör gå den vägen, om man icke är absolut tvungen därtill. Jag ber alltså att i förevarande punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hedenlund: Herr talman! Jag förstår mycket väl att man i dessa bistra tider ogärna vill lägga bördor på skuldror, som redan äro hårt pressade, och jag förstår även mycket väl att man icke onödigtvis vill belasta landets näringar med nya pålagor. Men å andra sidan förefaller det mig, att dessa postavgifters höjning är så moderat, att den, fördelad på hela landets invånare knappast på något håll bör kännas tryckande.

Det principiella skälet för frågans avgörande i sista hand beror på, huruvida man, såsom i debatten framhållits, skall hålla på, att våra affärsdrivande verk skola anordnas så att de nätt och jämt få inkomster och utgifter att gå ihop, med en obetydlig marginal därutöver, eller om man bör anse, att dessa våra affärsdrivande verk skola lämna skälig vinst. För min del ansluter jag mig till sistnämnda mening, och med skälig vinst förstår jag ingalunda, att dessa verk skola stå stampande på samma plats, utan jag anser, att vinsten bör ökas i samma mån som penningvärdet faller och i samma tempo som statsutgifterna stiga. Sker detta icke, så är det alldeles givet, att det inträder en förskjutning till den direkta skattens nackdel. Jag vet mycket väl, att denna direkta skatt är synnerligen omhuldad, och en ärad talare har mycket ivrigt hänvisat till densamma, men det finns dock vissa gränser även för den direkta skatten; och den direkta beskattningen lider av det bestämda felet, att den icke alltid träffar rättvist. Litet var veta vi — och detta är ett beklagligt förhållande — att det finns illojala deklaranter och vi hava i dessa dagar sett många exempel på detta, då det gäller att deklarera såväl livsmedel som annat. Nu finns det ju vissa garantier mot att en skattskyldig skall kunna draga sig undan, men dessa garantier anser jag i många fall otillräckliga.

Med hela denna min grundåskådning är det givet, att jag ansluter mig till reservanternas uppfattning, och jag anhåller därför,

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

talman, att i likhet med reservanterna få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Östberg: Jag begärde ordet, då herr Jacob Larsson hänvisade till att man kunde underlåta denna ifrågasatta ringa höjning av postavgifterna och i stället anlita tonnageskatt. Han hänvisade till rederiernas stora förtjänster och sade att om man lägger på dem tonnageskatt fyller man denna lucka som man här avsett att fylla med postavgifterna. Men mina herrar, tonnageskatten är säkerligen en den mest orättvisa av alla skatter och särskilt är den detta nu, i samma ögonblick som man vill pålägga ökad krigskonjunkturskatt, vilken framför andra objekt drabbar rederinäringen. Denna rederinäring, som för närvarande icke har tillfälle att använda sina fartyg i samma utsträckning som tillförene, skulle således drabbas både av vanlig bevillning samt inkomst- och förmögenhetsskatt men därjämte av förhöjd krigskonjunkturskatt och ovanpå allt detta tonnageavgift. Att detta skulle vara mera rättvist än att lägga på denna ringa ökning av postavgifterna, det är för mig omöjligt att förstå.

Man resonerar här, som om Sverige icke hade gått särdeles långt i avseende på beskattning av inkomst och förmögenhet. Men jag tror, att Sverige i det avseende kommit särdeles långt och längre än åtskilliga med oss jämförliga länder. Jag vill även fästa uppmärksamheten på att postavgifternas höjning icke blott ägt rum i de krigförande länderna samt i Danmark och Norge, utan jag vill nämna att även i Schweiz och Holland ifrågasättes en höjning därav.

Avgifternas höjning betingas naturligtvis ock av de ökade kostnader som såväl postverket som andra verk hava att vidkännas icke minst genom alla dessa tillfälliga löneförhöjningar, vilket gör, att statens affärsdrivande verk icke kunna lämna skälig ränta och den vinst, som därav borde utgå.

Jag tror, att man här målat alltför svart i betraktande av de ringa avgifter, som här äro ifråga, och vilkas ökning man mycket lätt kommer att bära. Hur lätt bär man icke dessa extra avgifter som genom särskilda frankotecken åsättas brev och dylika försändelser. Poststyrelsen själv påvisar i sitt yttrande, huru lätt allmänheten bär kostnaden för alla dessa extra frimärken, som för ett eller annat välgörande ändamål åsättas brev.

Allmänheten och affärsvärlden skola nog lätt finna sig i den ringa höjning, som här ifrågasättes. Den kommer att bäras ytterst lätt och mycket lättare än många andra pålagor. Jag ber därför, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Rosén: Den ärade talaren på Stockholmsbänken yttrade, att handelsvärlden och näringslivet icke borde undandraga sig denna ökade pålaga. Jag tror emellertid, att handelsvärlden likaväl som näringslivet kommer att sörja för, att ökningen i detta fall går ut över den stora allmänheten. Varje gång som några smärre höjningar företagits, t. ex. i fråga om maltskatten eller i sockerpriset, är det ytterst konsumenterna som fått betala dessa. Näringslivets och

handelns män hava tjänat pengar på dessa höjningar. Det är icke så lägesedan maltskatten höjdes något litet — jag minns icke huru mycket. Kanske var höjningen 1 eller 2 öre per liter. Strax höjdes emellertid ölpriset med 5 öre för en tredjedels liter. Den ojämförligt största förtjänsten hamnade således hos restauratörerna. När sockerpriset höjts, har staten visserligen fått in något litet, men näringslivet så mycket mer. Man kommer säkert att sörja för att i nu förevarande fall höjningen i sista hand får gäldas av den stora allmänheten, så att näringslivets och handelns män gå fria, ja kanske snarare tjäna på affären.

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag i första punkten.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Jag antager att jag litet längre fram under dagens lopp kommer att få upptaga konversationen med herr Östberg om tonnageskatten, så att den saken kan jag nu lämna å sido.

Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande av herr Hedenlund. Jag står fullkomligt på samma ståndpunkt som han i det hänseendet, att de affärsdrivande verken böra anläggas så affärsmässigt som möjligt, anläggas så, att de icke blott bära sig nätt och jämt utan så att de böra gå framåt och så vitt möjligt lämna en nöjaktig, ja, mycket nöjaktig avkastning. Men jag tror, att vi hava något olika uppfattning om vad som är affärsdrivande verk. Ett statens affärsdrivande verk, som arbetar för att producera nyttigheter, på ett sådant verk gäller fullständigt den synpunkten. Men fatta vi begreppet affärsdrivande verk så vidsträckt, att det omfattar även samfärdsmedel, då erkänner jag icke, att den synpunkten är riktig. Samfärdsmedlen, till vilka postväsendet hör, äro till för att underlätta samfärdseln och icke för att respektive verk skola förtjäna pengar.

Jag erkänner också, att det var riktigt, såsom det erinrades av den ärade talaren, att det finns en viss gräns även för den direkta beskattningens möjligheter. Det är riktigt. Även jag håller före att man kan icke driva in den direkta skatteskruven hur långt som helst. Därför är jag icke heller motståndare till att de statens affärsdrivande verk i den meningen, att de arbeta på framställande av för hela folket behövliga nyttigheter och skapande av värden d. v. s. statens verkligen producerande och affärsdrivande verk utvecklas i så betydlig mån, att en stor del och en vida större del än nu av statsinkomsterna böra och kunna på den vägen uppdrivas. Således, då jag erkänner, att man icke kan ansätta den direkta skatteskruven hur hårt som helst, föres jag till den uppfattningen, att vi böra just målmedvetet lägga an på att utvidga statens produkiva verksamhet.

Herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Första punkten i här förevarande förslag — jag talar nu icke om paketavgifterna — har givetvis ej framkommit med hänsyn till några som helst postala synpunkter. Endast rent statsfinansiella skäl hava fällt utslaget. Dessa skäl hava redan utvecklats av finansministern och jag skall därför icke vidare upptaga tiden med att utveckla dem.

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

Vad man emellertid från utskottsmajoritetens sida huvudsakligen tyckes hava fäst sig vid, är fruktan för, att ett genomförande av detta förslag skulle kännbart drabba de stora breda lagren av folket. Jag tillåter mig då erinra om, att från regeringens sida hittills omsorgsfullt undvikits att framlägga några förslag om pålagor, som skulle kunna drabba den mindre bemedlade delen av befolkningen. Om man trott, att en tillfällig höjning av postavgifterna skulle hava denna verkan, hade detta förslag icke heller framkommit. Men om man anlägger en objektiv syn på denna sak, kan man icke säga, att ökningen ens i någon nämnvärd mån drabbar de mindre bemedlade. Det är ett allmänt känt faktum, att övervägande antalet postförsändelser kommer från affärs- och industrivärlden, från de stora bankföretagen, försäkringsbolagen o. d., detta även rent absolut taget. Jag ber att få nämna, att enligt den officiella statistiken för år 1915 utgjorde antalet brevförsändelser i Sverige pr individ summa 30. En fjärdedel av dessa utgör brevkort. Med den nu föreslagna tillfälliga portohöjningen skulle sålunda varje individ drabbas av en ökad utgift på 52 öre. Men om man nu återigen erinrar sig det förhållandet, att endast en försvinnande liten del av den stora korrespondensen kommer från enskilda individer och den stora massan av försändelserna från de stora bolagen etc., blir det icke en tjugufemörings ökning, som drabbar varje enskild individ. Den ökningen lär väl icke kunna ha någon som helst inverkan på hans ekonomi.

Nu har man invänt, att efter vanligheten kommer ändock ökningen att av bolagen tagas ut av allmänheten. Den kommer att drabbas därav i alla fall. Men om man tänker på, vilken ringa inverkan den lilla tillfälliga portohöjning i själva verket kommer att medföra för även ett mycket stort affärsföretag, ligger det icke någon rimlighet i en förmodan, att dessa skulle i sina priskalkyler kunna taga hänsyn härtill.

Det är på dessa grunder, regeringen ansett sig kunna framlägga förslaget och generalpoststyrelsens majoritet har jämväl ansett sig kunna biträda det.

Nu har man från utskottets sida påpekat, att man icke bör åberopa exempel från de krigförande länderna, och det kan man heller icke lämpligen göra. Men det är dock att märka, att i dessa länder uttagas oerhört mycket högre avgifter. Där föreligga höjningar på ända upp till 50 procent, ja, till och med därutöver. Vad Norge beträffar har man där utom det att man höjt portot för paket även uttagit höjda avgifter för postanvisningar, postförskott och korsband. Därjämte har man vidtagit en så genomgripande förändring att man helt enkelt slopat lokalportot. Något sådant är här icke föreslaget.

Jag kan icke sluta utan att inlägga en gensaga mot ett yttrande av utskottet. Då utskottet påstår, att postverken i våra grannländer Danmark och Norge skulle intaga en svag ekonomisk ställning, så bör det yttrandet icke stå oemotsagt i ett officiellt utlåtande. Förhållandet är, att före krigsåren postverken i dessa båda länder i förhållande till omsättningen gått med god förtjänst. Den nedgång, som skett under krigsåren, är säkerligen mera skenbar än verklig, då

den säkerligen beror på, att en del transiteringsavgifter för främmande gods icke ännu influtit. Därför ser resultatet ut att vara mindre gott än det i verkligheten är.

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m.

(Forts.)

Herr Alkman: I det anförande vi nyss hörde sökte herr civilministern göra gällande, att det aldrig kunde vara fråga om, att en beskattning sådan som den förevarande höjningen av postavgifterna kunde komma att avsevärt drabba de mindre bemedlade.

Ja, allting är relativt. Men jag tror att man ändå kan säga, att avgifter av denna beskaffenhet, direkta avgifter av denna art, alltid drabba de mindre bemedlade relativt mera än direkt skatt drabbar dem. Och jag tror mig särskilt kunna säga detta om en höjning av postavgifterna så lagd som här föreslås, då vad brev beträffar försändelsernas antal och icke deras tyngd och beskaffenhet, samt då det gäller postanvisningar likaså försändelsernas antal men icke anvisningsbeloppens storlek skulle bliva grundläggande för det sätt, varpå den höjda avgiften skulle uttagas. Jag vill gärna göra den anmärkningen mot detta yttrande av herr civilministern, eftersom det fälldes strax innan jag fick ordet.

Emellertid begärde jag ordet långt dessförinnan, och då begärde jag det närmast för att säga något annat. Jag ansåg och anser fortfarande, att denna debatt icke bör avslutas utan att ett erkännandets ord uttalas med hänsyn till ett par av de yttranden, som fälldes av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i början av debatten.

Det ena av de yttranden, jag syftar på, var, att man från det hållet fick höra en mycket livlig varning mot att skjuta över krigsårens bördor på framtiden. Jag tror att flera än jag vid åhörandet av detta yttrande för sig själva gjorde den reflektionen, att det är rätt så längesedan vi hörde sådana toner från finansministerns plats. Och när de nu äntligen höras, bör detta noteras med tillfredsställelse och instämmande. Det andra yttrandet, som jag fäste mig vid, och som också väckte min tillfredsställelse, var det obetingade erkännande, som finansministern gav åt den gamla goda principen, att kommunikationsverk av sådan beskaffenhet som postverket icke skola av staten användas som skattekällor. Jag finner det vara så mycket mera glädjande att från det hållet höra detta som det förefallit mig och många andra, som om generalpoststyrelsen för sin del under de senare åren säkerligen icke haft den principen klar för sig. Det framgår också av de handlingar som nu ligga på kammarens bord, att postverket under de senare åren gjort sig självt, så att säga till skattekälla, ända därhän att det 1916 kunde ståta med en vinst på nära 46 % av det i postverket nedlagda kapitalet. Jag får, gentemot talaren på Älvborgslänsbänken, vilken också var inne på detta kapitel, säga att jag tycker, att redan en sådan vinst är bra mycket mer än skälig vinst. Jag tror att ett affärsföretag, som redan nu ger 46 % på det nedlagda kapitalet, är så pass väl ställt, att man icke bör genom några särskilda skatteanordningar förskaffa det en ytterligare betydligt ökad vinst. Och då han jämförde detta med direkt skatt och

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

yttrade, att icke heller den drabbar rättvist, så anförde han icke något annat bevis för vad han ville säga än den omständigheten, att det finnes självdeklaranter, som deklarera illojalt. Härpå vill jag svara, att jag tror, att vi icke kunna hysa någon särskild betänklighet mot den direkta inkomstskatten och avstå från att begagna den, därför att det råkar finnas sådana illojala deklaranter. Nog bör det föreligga starkare skäl än detta mot att gå fram på den direkta beskattningens väg.

Jag yttrade nyss, att det förefaller, som om generalpoststyrelsen under de senare åren icke haft den principen klart för sig, att ett kommunikationsverk sådant som posten icke bör utgöra någon skattekälla. Denna princip bör dock mer eller mindre gälla alla kommunikationsanstalter, men i fråga om postverket bör den satsen alldeles särskilt gälla, ty skatt på det området i form av allt för höga postavgifter, uttagna av allmänheten, betyder något mera än vad det betyder i fråga om andra kommunikationsverk. Först framkommer den betänkligheten, att detta blir en skatt på det tankeutbyte och den upplysningsverksamhet, som förmedlas genom postverket, och jag tror att en sådan skatt i och för sig är olämplig. Men om man nu söker försvara sig med att det egentligen är affärslivet som skall drabbas av höjningen, så är denna skatt särskilt olämplig där, därför att den så att säga träffar en av affärslivets förutsättningar. Det är så, att om postavgifterna i och för sig förefalla låga, måste man dock erkänna att höga postavgifter verka hämmande och låga postavgifter stimulerande på affärsverksamheten. Och om detta är rätt, måste man komma till den slutsats, som jag anser vara den riktiga, nämligen att då man lägger skatt på kommunikationsväsendet och särskilt på ett sådant kommunikationsväsende som postverket, bidrager man till att avskära eller minska möjligheterna till nya skattekällor, något som man väl bör akta sig för. Jag tror att just från den förutsättning, varifrån herr finansministern utgick, eller att man bör tänka på skattemöjligheterna för framtida år — just av det skälet bör man ställa sig mycket betänksam mot dessa ökade avgifter, på vilka jag i likhet med bevillningsutskottets majoritet yrkar avslag.

Jag hemställer således om bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr P e r s: Herr talman! Jag ansluter mig till det slut, vartill utskottet kommit, men jag saknar i utskottets utlåtande något om att postverkets inkomster böra i främsta rummet användas för att utveckla detta kommunikationsverk så att det kan stå allmänheten bättre till tjänst än det förut kunnat göra. Jag tror, att detta har sin riktighet, ehuru jag ej vill underkänna den synpunkt, som förut framhållits under debatten, nämligen att en höjning i portosatserna är en indirekt beskattning, en beskattning som man bör undvika.

För mig utgör dock det huvudskäl, som talar mot bifall till Kungl. Maj:ts förslag, den fara, som ligger i att använda postver-

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

ket som skattekälla. Vi ha, såsom den föregående talaren redan anmärkte, kommit ett gott stycke på den vägen, ty den skatteintäkt, postverket redan lämnar, är icke obetydlig. Det normala borde, såsom jag nämnde, vara, att överskottet användes för att utveckla postverkets rörelse och underlätta allmänhetens beröring med posverket, ja även för att betjäna allmänheten på bättre sätt än hittills kunnat ske.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på ett par omständigheter, som särskilt nu torde göra det nödvändigt att taga hänsyn till den saken. Jag föreställer mig, att vi om några dagar skola fatta beslut om, att skatteuppbörden här i Sverige skall verkställas genom postverkets försorg. Utan tvivel kommer detta att innebära en stor lättnad för en del av landets befolkning. Men om denna anordning skall komma till sin rätt, om den skall, i den utsträckning, man önskar, göra sig gällande, böra postanstalter upprättas i större omfattning än vad nu är fallet. Om vi se ut över vårt vidsträckta land, återstår det ofantligt mycket att göra för postverket för att detta skall betjäna allmänheten bättre än nu sker, och man behöver endast taga i betraktande förhållandena ute i förstäderna i våra medelstora städer för att man skall finna att postverket i den delen har mycket att göra, innan det kommit så långt att det kan säga att allt är färdigt, allt väl beställt och vi därför kunna inrikta oss på att genom verket draga in skatter åt staten.

Man skulle då kunna säga, att höjda postavgifter borde bidraga till att sätta postverket i stånd till denna utveckling. Ja, det kan man ju säga, men jag hemställer till den, som vill reflektera på dessa saker, om detta kan bli följden, då en höjning sker under de förhållanden som nu äro för handen. Vi bestämma ju höjningen för att öka dessa statens intäkter från postverket och detta måste väl influeras av ett sådant beslut. Detta måste väl ha en förhöjd inkomst till följd. Det är detta som är för mig det betänkligaste i hela förslaget, att hela postverkets verksamhet kommer att inriktas i felaktig riktning eller för att ge stora intäkter åt staten, ehuru postverket istället behöver utveckla sig i hög grad för att vara allmänheten gagn.

Nog tror jag, att man kan komma ut med denna ettöring eller tvåöring, det vill jag icke draga i tvivelsmål. Men den stora faran är, att postverket kommer att ligga efter i sin strävan att allt bättre betjäna allmänheten, vilket är den första och största uppgiften för postverket i statslivet.

Friherre F l e m i n g: Jag skulle kunna ge den siste ärade talaren rätt i den uppfattning, som han uttalade om postverkets uppgift, men skulle man utdraga konsekvenserna av hans anförande, bör man enligt min mening komma till den meningen, att postverket just behöver ökade inkomster.

Denna fråga tycks nu tämligen tydligt icke egentligen vara en fråga om postavgifterna, utan den har gjorts till en beskattningsfråga, d. v. s. till frågan om indirekt skatt eller direkt skatt. Det

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

har ju alldeles tydligt uttalats av en talare, att detta blir en indirekt skatt, och sådana få icke finnas. Men samme talare yttrade också, att de direkta skatterna kunna komma till en gräns, där man icke kan komma längre med dem. Det var för mig mycket glädjande att höra detta, ty man hör ofta — åtminstone har det varit fallet under bevillningsutskottets arbete — att det icke finns någon gräns för den direkta beskattningen, utan den kan läggas på i huru hög grad som helst. Men då så är, att det verkligen finns en gräns, kommer man till det resultatet, att vi också måste ha både direkta och indirekta skatter.

Låt oss således anse, att detta är en indirekt beskattning som man kanske kan medgiva, därför att den för närvarande endast gäller såsom ett provisorium och icke är tänkt såsom en för framtiden lagd höjning av postavgifterna. Utgår jag då ifrån, att man behöver båda slagen av skatter, både indirekta och direkta, tycker jag, att detta är den minst kännbara skatteformen för allmänheten, när det gäller att ge statsverket ökade inkomster. Grundtonen i motståndarnas resonemang återfinnes i reservanternas yttrande inom poststyrelsen där de säga, att »en höjning av postavgifterna skulle innebära en indirekt beskattning av handel och industri, vilken beskattning med all säkerhet komme att medföra ytterligare prisförhöjningar å såväl livsmedel som andra för den stora allmänheten behövliga varor». Ja, detta resonemang har kommit fram även i debatten. Men, mina herrar, alla direkta skatter, som ni tala om, medföra icke de några prisförhöjningar? Lika väl som man anser, att en affärsman bör kalkylera med en utgift för höjda postavgifter, bör han nog kalkylera med utgifter för skatter också, för att debet och kredit skall gå ihop. Och jag tror, att vi komma till en gräns, då det icke blir så trevligt för konsumenterna heller med de direkta skatterna.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag yrkar bifall till reservationen, d. v. s. till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Forssman: Herr greve och talman! Om man nu vill fastslå såsom ofrånkomlig den grundsatsen, att postverkets ekonomi icke får lämna något större överskott till statsverket, och att postavgifterna skola bestämmas med hänsyn härtill, vill jag påpeka, att postavgifterna dock upptagas i budgeten såsom bevillning och med bevillning menar jag en inkomstgrupp, som skall lämna statskassan medel för sin verksamhet. Vidare kan man ju säga, att om man nu under många år låtit postverket gå med ett sådant överskott som det hittills givit, är man åtminstone icke konsekvent, då man vill påstå, att i stället postverkets ekonomi *nu* skall endast nätt och jämnt gå ihop, och att man bör bestämma att postverket icke skall lämna någon större vinst samt följaktligen sätta postavgifterna därefter

Då man vill bevisa en sak, griper man gärna till alla utvägar för att nå målet. Men jag får säga, att då man såsom utskottet och herr Rosén yttrat, att, om brevportot höjes två öre, affärsmännen komma att i motsvarande mån fördyra sina varor, är detta resone-

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

mang för mig obegripligt. Hur skall det vara möjligt? Det är dock en försvinnande liten samfälld utgift, som kommer att vila på affärsmännen genom denna ökning av postavgifterna. Och hur skall exempelvis ett raffinaderi som tillverkar låt oss säga 10,000,000 kilogram socker om året kunna dela upp 100 kronor, utgörande ökade postavgifter, på dessa 10,000,000 kilogram? Det är för mig en fullkomlig gåta, jag kan icke förstå det.

Man säger vidare, att denna ökning av postavgifterna kommer att betunga de breda lagren och av den anledningen vill man icke införa höjda postavgifter. Jag är i princip fullkomligt överens med dem, som säga, att man i brydsamma ekonomiska tider icke bör lägga sten på börda, och med extra avgifter betunga de breda lagren, som hava så svårt att skaffa sig livets nödtorft. Men man får icke draga ut konsekvenserna i den delen till det yttersta. Då det gäller att lägga på de bredare lagren en ökad utgift — som för åtskilliga kanske icke går till 10 öre om året — och man säger, att de icke kunna betala denna utgift, måste jag protestera. Pretenderar man att de breda lagren skola ha full och lika bestämmanderätt över statens ekonomiska angelägenheter, men samtidigt icke vill betunga dessa breda lager med en så försvinnande liten och obetydlig utgift som denna, då frågar jag: Hur skall man få något ansvarsmedvetande inför statens finanser, om man driver en sådan beskattningspolitik.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Rosén: Det är icke blott ett antagande från min sida, att förhöjda postavgifter komma att drabba allmänheten. Obekant är nämligen icke, att en hel del företag redan nu debitera allmänheten dessa postporton. Så förekommer det inom en hel del banker att kunderna få betala varje porto. En del tidningar uttaga postavgifterna av sina kunder. Många föreningar, vilka uttaga årsavgifter genom postförskott pålägga alltid postförskottsavgifter. Det är klart att så blir fallet än mer om dessa avgifter ökas. Följaktligen drabbas allmänheten redan nu i viss utsträckning av postavgifter, vilka rätteligen borde påvila affärsvärlden. Men ännu mera kommer allmänheten att drabbas av denna pålaga, om avgifterna ökas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla Kungl. Maj:ts framställning i nu ifrågavarande del; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Rosén* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad bevillningsutskottet hemställt i punkten 1 av sitt betänkande nr 42 och bifaller Kungl. Maj:ts framställning i nu ifrågavarande del, röstar

Ja;

Om en särskild tilläggsavgift för inrikes brev m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 51.

Om höjning av postavgifterna för paket.

Punkten 2.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till vad Kungl. Maj:t i ovannämnda proposition föreslagit i fråga om postavgifterna för paket, måtte besluta,

att, utan ändring av vad för närvarande gällde i fråga om ökning av viktportot för skrymmande paket, det inrikes portot för paket skulle utgå enligt följande grunder, nämligen för paket, som vägde

högst 1 kilogram, med . . . . . 40 öre
mer än 1 men ej över 3 kilogram, med . . . 65 »
» » 3 » » » 5 » , » . . . 90 »
» » 5 kilogram, med 90 öre för de första 5 kilogrammen

och därefter 40 öre för vart överskjutande kilogram eller del därav, och

att dessa bestämmelser skulle träda i kraft den 1 juli 1917.

Herr Söderberg: Jag skall bara be att med några ord få komplettera vad jag sade vid den föregående punkten.

Enligt min uppfattning föreligger det ändå mer vägande skäl att yrka avslag på denna punkt än vad det var vid den förra. Med paketposten förmedlas nämligen i mycket stor utsträckning varor och här drabbar fördyringen kraftigare. De fraktsatser, som Kungl. Maj:t och utskottet föreslå, belöpa sig ju till rätt väsentliga belopp. Dessa ökade fraktsatser komma alldeles säkert att läggas på varorna. Därtill kommer, att fattigt folk, som skicka försändelser till varandra, begagna paketposten rätt mycket, och för dem blir det även en omedelbar höjning. Således drabbar det konsumenterna och allmänheten i allra högsta grad.

Nu säger man från utskottets sida, att det icke är mer än rimligt, att även posten höjer sina fraktsatser, när järnvägarna höjt sina. Härtill vill jag dock anmärka, att det från postmannahåll meddelats att paketposttrafiken dock icke nämnvärt ökats, sedan höjningen av järnvägstaxorna trädde i kraft, och att det sålunda icke i själva verket är så farligt med den risk, som man kan löpa, att paketposttrafiken blir överbelastad genom att det flyttas över så mycket på den. Därtill kommer ytterligare, att det blir de långa avstånden, som komma att drabbas hårdast av denna höjning. Genom att paket-

posttaxan höjes skulle möjligheten bortfalla att skicka paket per post till något lägre fraktsatser, och man skulle hänvisas till försändelser per järnväg. Jag anser, att om det nu kan finnas några möjligheter att kunna motverka prisökningen, får riksdagen icke försumma dem. Det råder så abnorma tider och så abnorma förhållanden här i landet för närvarande, att inga åtgärder, ens de minsta, som på något sätt kunna medverka till att prisen höjas, kunna rekommenderas, medan varje åtgärd, som kan vidtagas för att begränsa prishöjningen är att anbefalla. Postverket kan bära paketposttrafiken utan förlust. Den kan ju visserligen förlora på enbart denna del, men detta uppväges av vinsten på verksamheten i dess helhet. Herr civilministern klarlade mycket tydligt vid behandlingen av den förra punkten, att det här icke är fråga om postala hänsyn, utan att det gäller att skaffa staten inkomster. Det klarlägger ju frågan betydligt. Därigenom blir det klart, att detta är en fråga om indirekt beskattning, och kan man undvika denna indirekta beskattning av paketpostförsändelserna bör man göra det. Under nu rådande abnorma förhållanden får, jag upprepar det ännu en gång, ingen åtgärd underlåtas från statsmakternas sida, som kan medverka till att prisstegringen icke ytterligare fortgår.

Om höjning av postavgifterna för paket. (Forts.)

På dessa skäl, herr talman, ber jag för min del att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Ström: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger i andra punkten rörande portosatserna och fraktsatserna för paket, synes mig, såsom den föregående talaren sade, vara av nästan större betydelse för de fattigare klasserna än den fråga, som avhandlades i den första punkten av bevillningsutskottets föreliggande betänkande. Denna fråga rör de allra fattigaste bland de fattiga, kan man säga, nämligen landsbygdens fattiga småfolk ute i bygderna, ute i skogarna, ute i de avlägsna landsändar, där man icke har järnvägstrafik, och där man har stora svårigheter och mycket fattigdom att dragas med. Därför är det så mycket egendomligare att bevillningsutskottet i denna punkt har kommit till det resultatet att tillstyrka dessa höjda fraktsatser, medan däremot utskottet i föregående punkt har avstyrkt höjda porto- och postavgifter.

Utskottet stöder och motiverar sitt förslag om höjda fraktsatser med huvudsakligen följande skäl: dels är med normala driftkostnader det nuvarande portot för lågt för att giva postverket full ersättning för omkostnaderna, dels drabba de numera ökade driftkostnaderna i särskilt hög grad paketposten, och slutligen hava statens järnvägar nyligen höjt sina pakettaxor med 20 %, och det vore att befara att som följd härav en del paket, som hittills befordrats med järnväg, komme att överflyttas på postverket, vilket skulle »verka hämmande på behandlingen och befordringen av den egentliga brevposten».

Nu är det ju bekant, att paketposten icke hör till postverkets bästa inkomstkällor. Men å andra sidan får man ju se postverkets verksamhet i stort och i dess helhet, och då ger ju postverket en utomordentligt stor och betydande vinst varje år. Vi hörde ju här av ut-

Om höjning av postavgifterna för paket. (Forts.)

skottets ordförande nyss, att man beräknar, att vinsten för detta år skall gå till närmare 8,000,000 kronor. Det torde då icke vara riktigt att på en speciell punkt yrka en höjning, även om den icke ger, för sig tagen, samma enorma vinst som andra.

Vad sedan angår en höjning av paketportot på grund av högre driftkostnader, så kan man säga detsamma, att när postverkets ekonomi i stort sett är så utomordentligt god som den är, det icke finns något skäl att särskilt på denna punkt ytterligare öka inkomstkällorna. Det är det egendomliga — jag skulle vilja säga, det är det glädjande, att man härvidlag kan stödja sig på två reservanter inom generalpoststyrelsen själv, två byråchefer, som reserverat sig mot den föreslagna portohöjningen och således även mot höjningen av paketportot. Deras ord borde här väga särskilt tungt, synes det mig.

En höjning av paketportot därför, att statens järnvägar höjt pakettaxorna med 20 % är icke erforderlig, ty ökningen av postpaketen under de månader, som gått sedan nämnda höjning av fraktsatserna trädde i kraft, har, som den föregående talaren anförde och som jag för min del förvissat mig om, visat sig jämförelsevis ringa. Att paketposten, även om den är något ökad vilket man ju icke kan bestrida, skulle »verka hämmande på behandlingen och befordringen av den egentliga brevposten», är oriktigt, efter vad fackmän kunna upplysa om. Under sådana omständigheter torde icke heller detta skäl, som av utskottet anförts, vara något tungt vägande skäl.

Därtill kommer ju, att en stor utgift, som för närvarande drabbar postverket, efter kriget bortfaller, nämligen gratisbefordringen av krigsfångepaket, som i dessa tider pressar vårt land synnerligen hårt. Sammanlagda utgifterna för krigsfångeposten från de krigförande länderna beräknas till fem miljoner kronor, och en stor del därav kommer ju på Sverige.

Vidare är att märka, att varje höjning av frakt- och portosatser, såsom visats vid behandlingen av föregående punkt, är en *indirekt beskattning*, som visserligen formellt drabbar näringslivet men reellt, i verkligheten kommer att drabba konsumenterna — av helt naturliga skäl, ty redan nu debiteras i stor utsträckning frakterna på konsumenterna. Denna tendens kommer att ytterligare ökas i den mån som fraktsatserna stiga. De redan utsugna konsumenterna skola alltså ytterligare utsugas och genom statens försorg.

Jag vill särskilt peka på en sak, som man bett mig framhålla. Det är så att på många håll, där arbetarna hava sitt arbete borta från sina hem, hava de behov av att skicka hem kläder för att få dem lagade, att skicka hem tvätt o. dyl. Detta skickas i allmänhet på posten. Man skulle nu sålunda på det sättet fördyra en befordring, som huvudsakligen rör arbetarna.

Det är slutligen en sak, på vilken jag skulle bedja att få en förklaring av utskottets ärade ordförande eller någon medlem i utskottet eller också av herr finansministern. Det är nämligen så, att jag icke kan finna annat, än att det är en högst oregelmässig höjning, som har gjorts. Det finns, såvitt jag kan finna, icke någon riktig proportion, någon rättvis beräkning i de fraktsatser, som äro före-

Om höjning av postavgifterna för paket. (Forts.)

slagna. Enligt nuvarande taxa kostar ett postpaket som väger högst ett kilogram 30 öre. Enligt förslaget skulle det kosta 40 öre, en förhöjning av 33 $^1/_3$ %. Nu står det emellertid i den kungl. propositionen och utskottets utlåtande, att man avser en höjning motsvarande de 20 %, varmed järnvägarna hava höjt frakten. Men på denna punkt är det 33 $^1/_3$ %, således betydligt mer än dessa 20 %. För paket vägande högst 3 kilogram har det förut varit en avgift av 50 öre. Nu är föreslaget 65 öre. Det är en höjning av 30 %, sålunda även där vida överstigande de 20 %, som angivas såsom normen för den höjning man vill nå i anslutning till statens järnvägars höjning av sina frakter. Endast i fråga om paket, vägande högst 5 kilogram kommer man till 20 %. Där är höjningen från 75 till 90 öre. Endast på denna punkt träffar förslaget således det riktiga. Jag förstår icke, att utskottet, då det över huvud taget gått in på att höja fraktsatserna, icke stått vid de 20 %, utan gått däröver upp till 30 och 33 %, alltså högst väsentligt över den höjning statens järnvägar beslutat. Vid tyngre paket än 5 kilogram ställer sig höjningen procentuellt delvis ännu högre. Ett paket på t. ex. 7 $^1/_2$ kilogram kostar nu 1 krona 50 öre, men efter den föreslagna höjningen 2 kronor 10 öre, d. v. s. 40 % höjning, dubbelt så mycket som vad statens järnvägar hava beräknat. En höjning av portosatserna för postpaket bör således icke ens under de omständigheter, som utskottet självt åberopat, överstiga 20 %. För paket över 5 kilogram skulle avgiften efter den föreslagna höjningen bli 90 öre för de första 5 kilogrammen och därefter 40 öre för vart överskjutande kilogram eller del därav. Denna höjning är alldeles för hög. Den nuvarande avgiften i detta fall är 15 öre, vilket räknas för halva kilogram, vadan förhöjningen innebär icke blott en ökning av själva portot utan även en ändrad beräkning av endast helkilogram i stället för halvkilogram. Detta medför högst väsentligt ökade utgifter för dem som sända paket. Det inverkar mycket mera än vad man från första början är böjd att tro. Ett paket t. ex. på 5 $^1/_2$ kilogram kostar nu 90 öre men efter förslaget 1 krona 30 öre. Höjningen är här sålunda över 44 %. Man skulle kunna anföra en hel rad av exempel på sådana höjningar av avgiften. Jag skulle finna det vara synnerligen angeläget, om man kunde få en förklaring på dessa oregelbundenheter och denna enligt mitt förmenande alldeles oriktiga och orättvisa beräkningsgrund. Om nu Kungl. Maj:ts förslag går igenom på denna punkt, torde det vara synnerligen angeläget att i varje fall dessa orättvisor bliva rättade till ett kommande år, och om herr finansministern varit närvarande, skulle jag velat ställa den frågan till honom, om man kan förvänta en sådan rättelse av dessa uppenbara orättvisor, som nu vidlåda den kungl. propositionen och utskottets förslag.

På grund av vad jag sålunda har anfört skall jag be att få yrka avslag på utskottets föreliggande förslag och bifall till den av herr Palmstierna avgivna reservationen.

Herr Karlsson, K. G.: De båda föregående talarna hava yrkat avslag på utskottets hemställan. Utskottet har här anfört,

Om höjning av postavgifterna för paket. (Forts.)

liksom utskottet över huvud taget har haft denna uppfattning, att posttaxorna böra vara så avvägda, att de bära postverkets utgifter. När det nu på denna punkt har påvisats, att så icke är fallet, har utskottet ansett, att man i denna del bör bifalla vad Kungl. Maj:t föreslagit. Av de föregående talarna har postverket behandlats ungefär så, som om det vore meningen, att det skulle vara en slags välgörenhetsinrättning, men det är väl ändå inte meningen. Då det kan påvisas, att taxorna för paket icke äro tillräckligt höga för att bära kostnaderna, är det väl också riktigt, att man höjer dem.

Därför att utskottet nu omnämner, att järnvägstaxorna äro höjda med 20 %, har den föregående talaren gjort jämförelser och påvisat, att vissa portosatser för paket äro höjda vida mer. Nu är det emellertid så, att postverkets utgifter för paketbefordringen redan förut varit synnerligen dryga, och när då statens järnvägar höjt taxorna med 20 %, har man, om man verkligen skall nå det mål, som här är avsett, d. v. s. att icke alldeles oberättigat all paketpost skall överflyttas från järnvägarna till postverket, måst vidtaga en större höjning, än den som statens järnvägar företagit. Man får väl ändå komma ihåg, att befordran av paket med postverket är en ojämförligt mycket större förmån för allmänheten än den paketbefordran, som statens järnvägar erbjuder. Postverket för ju i ett otaligt antal fall paketet fram rent av till mottagarens dörr, under det att statens järnvägar icke kunna nå på långt när så långt. Därför är det icke så märkvärdigt, om man icke kan låta paketbefordringen med posten taga hur stor omfattning som helst, ty klart är, som utskottet här säger, och som jag tror är riktigt, trots att herr Ström uttalade en motsatt uppfattning, att om man går för långt i detta avseende, skulle man komma att verka hämmande på behandlingen och befordringen av den egentliga brevposten.

Då man nu talar så ömhjärtat för låga taxor för paketposten, tror jag ändå, att man bör fästa uppmärksamheten på ett slag av trafikanter på detta område, som man kanske icke alltför mycket bör gynna på det allmännas bekostnad. Det är dessa firmor, som alldeles översvämma postverket med sina paket av otaliga slag. Att de få finna sig i att betala en något högre avgift, anser jag icke vara oriktigt. När utskottet förra året hade en kungl. proposition angående befordringen av vissa paket under behandling, så fingo vi i utskottet ett starkt intryck av att taxorna voro för lågt satta. Det är detta som gjort, att när vi i utskottet fingo förnyad anledning att behandla dessa pakettaxor vi voro ganska böjda för att tillmötesgå Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr Ström: Herr talman! Jag kan icke finna, att postverket blir någon välgörenhetsinrättning, även om man bibehåller dessa lägre pakettaxor, när postverket ger bortåt 8,000,000 kronor om året netto åt statsverket. Det är ju i stället en utomordentligt lysande inkomst. Nu medger herr ordföranden i utskottet, att det icke är,

Om höjning av postavgifterna för paket. (Forts.)

såsom dock i utskottsutlåtandet påstås, en höjning som motsvarar de 20 %, med vilka pakettaxorna vid statens järnvägar höjts. Då borde dock detta även ha sagts i motiveringen, men här står faktiskt »en motsvarande höjning», nämligen till dessa 20 %. Om man vill lägga på vida mer, 30—40 %, borde det ju ha sagts ut, så att ingen föres bakom ljuset. En var måste ju få den uppfattningen, att det dock är en alltför kolossal höjning på en gång att höja bortåt 30—40 %. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Rosén: Jag skall bara anföra ett exempel, som visar, att det är nödvändigt att höja paketavgifterna. Herr Ström har jämfört den föreslagna höjningen med förhöjningen av 20 % vid järnvägarna. Om jag tager ett exempel, ställer det sig på följande sätt. Jag kan sända ett paket på 5 kilogram från Stockholm till Hällnäs järnvägsstation för 1 krona 15 öre, men jag kan skicka det med post för 75 öre. Om paketavgifterna nu höjas, kan jag fortfarande sända paketet samma vägsträcka för 90 öre, d. v. s. 25 öre billigare än den avgift järnvägen tager. Men utom det att jag kan få detta paket befordrat samma vägsträcka 25 öre billigare med posten än med järnvägen, kan jag få det befordrat för denna lägre avgift, d. v. s. 90 öre efter höjningen, ytterligare 30 mil efter häst och på ryggen — med lantbrevbärareturer — exempelvis till Tärnaby poststation. Det förefaller mig, som om litet var borde kunna förstå, att då järnvägens fraktavgifter icke anses för höga, det knappast kan anses, att postverkets ändå lägre avgifter bli för höga, om denna lilla höjning äger rum.

Utskottets ordförande har redan antytt att det är en viss grupp av affärer, som gynnas av dessa låga avgifter. Det är efterkravsaffärerna. Jag kan icke heller ömma för dessa affärer. Om de skulle påläggas en liten höjning, så tror jag, att det vore ganska välgörande.

Jag representerar en landsända, där paketbefordring förekommer i synnerligen stor utsträckning, men jag kan vitsorda, att man tämligen allmänt bland befolkningen i dessa bygder är av den uppfattningen, att nuvarande avgifter äro låga.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Sista punkten.

Lades till handlingarna.

Ang. fortsatt tillämpning av förordningen om spirituosaaccis.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning under år 1918 av förordningen om spirituosaaccis, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 14 april 1917 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 209, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt tillämpning under år 1918 av förordningen om spirituosaaccis.

Till utskottet hade jämväl överlämnats två i anledning av propositionen väckta, likalydande motioner, nämligen I: 134 av herr *August Ljunggren* m. fl. och II: 416 av herr *Ingvarson* m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 209 med förslag till förordning om fortsatt tillämpning under år 1918 av förordningen om spirituosaaccis.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 209, och med avslag å motionerna I: 134 av herr August Ljunggren m. fl. och II: 416 av herr Ingvarson m. fl., antaga det framlagda förslaget till förordning om fortsatt tillämpning under år 1918 av förordningen om spirituosaaccis.

Vid betänkandet fanns fogad en reservation av herrar *Röing*, *Elof Ljunggren* och *Rosén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 134 av herr August Ljunggren m. fl. och II: 416 av herr Ingvarson m. fl., måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Herr Rosén: Såsom herrarna finna av detta betänkande, har utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt tillämpning av förordningen om spirituosaaccis. Inkomsten av denna accis skall läggas till statsverkets fond av rusdrycksmedel. För att kunna disponeras för avsett ändamål, att utgöra en inkomstpost i budgeten, skall å inkomstsidan i budgeten ett mot skatteavkastningen svarande belopp upptagas såsom en från samma fond i anspråk tagen kapitaltillgång. Denna något egendomliga åtgärd har vidtagits för att man icke allt för uppenbart skall bryta emot 1913 års förordning, enligt vilken det allmänna skulle fullständigt frigöras från ekonomiskt beroende av sådana medel, som härflyta från rusdryckshanteringen. Riksdagens nykterhetsgrupp har av denna anledning genom sin styrelse i avgivna motioner hemställt om avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Detta yrkande har emellertid avvisats av utskottet med den motivering, att riksdagen redan i fjol tog ställning till denna fråga. Invändningen är ju riktig, men faktum står i alla fall kvar, att man genom denna accis kringgår och sätter sig

Ang. fortsatt tillämpning av förordningen om spirituosaaccis. (Forts.)

över den viktiga princip, som fastslogs 1913. Ett erkännande av detta ligger ju också i den bokföringsmanöver, som man måste vidtaga för att komma åt dessa pengar.

Jag skall icke längre inlåta mig på denna principfråga, men jag ber att få erinra om finansministerns uttalande, att brännvinstillverkningen väl måste inställas under den kommande säsongen, och vi hava ju tidigare hört, att även punschtillverkningen måste inställas. Då frågas: hur skall man få in dessa 5 miljoner i spirituosaaccis, som skulle beräknas för år 1918, sedan tillverkningen upphör och försäljningen i högst väsentlig grad inskränkes? Såvitt jag förstår, är det en inkomst endast på papperet, som man icke har mycken glädje av och som man väl i alla fall måste i sinom tid ersätta med andra medel. Men det kan vara svårare då än nu att fylla den brist, som uppstått.

Jag hemställer om avslag på utskottets framställning och på Kungl. Maj:ts proposition samt om bifall till den av herr Röing m. fl. avgivna reservationen.

Herr Karlsson, K. G.: Det är kanske icke behövligt att längre upptaga kammarens uppmärksamhet för den förevarande frågan. Såsom utskottet erinrat och även den föregående talaren nämnde, var ju frågan före och föremål för en ganska genomgående behandling vid förra riksdagen, och riksdagen tog då ståndpunkt till densamma, och förslaget bifölls. Nu säger utskottet, väl icke utan fog, att om det i fjol fanns anledning att taga förslaget, det i år bör finnas ännu större anledning därtill, då de extra ordinarie krav, som för år 1918 ställas på statskassan i ännu högre grad, än vad fallet var vid uppgörandet av inkomststaten för innevarande år, giva stöd för vidtagande av exceptionella och tillfälliga åtgärder. En sådan exceptionell åtgärd är den förevarande.

Jag kan gärna erkänna, att jag ingalunda finner den form, som skatten fått, tilltalande, utan att jag hellre sett, att beloppet gått direkt till statskassan. Att emellertid i år göra ändring i detta avseende i riksdagens beslut i fjol torde praktiskt taget vara olämpligt, och därför har utskottet ansett, att riksdagen bör bifalla Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Jag kan giva den föregående talaren rätt däruti, att det är mycket svårt att beräkna det belopp, som kommer att inflyta. Men det blir en senare fråga, då utskottet skall göra upp inkomstberäkningen. Man har icke råd att vara av med några inkomster, sådana förhållandena nu äro.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes jämlikt framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande betänkande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om visst undantag från tillämpningen av stadgandet i 13 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 74, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade herr *Hedenlund* föreslagit, att åt 2 § 1 mom. förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt måtte givas följande ändrade lydelse:

2 §.

»1 mom. Skattskyldigheten för inkomst enligt denna förordning avser den inkomst, som den skattskyldige uppburit eller ägt uppbära under det — — — — — taxeringen sker.»

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på angivna grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av herr Hedenlunds förevarande motion, I: 74, om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, besluta:

1) att i anvisningarna för deklarationsblanketternas ifyllande, med hänvisning från formulärens rubrik »Särskilda upplysningar», skulle såsom punkt 32 i formulär nr 1 A och punkt 16 i formulär nr 1 B intagas följande föreskrift:

Kan åtnjuten inkomst, som skall deklareras under C I, ej vid tiden för deklarations avlämnande till beloppet angivas, skall upplysning lämnas, *att* sådan inkomst åtnjutits. Detta bör ske under rubriken »Särskilda upplysningar»; samt

2) att i de särskilda anvisningarna till ledning vid bevillningstaxeringen, efter andra stycket i 7 §, samt i de särskilda anvisningarna till ledning vid taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatt, sist i avdelning 2:o), skulle intagas denna föreskrift:

Har någon under det nästföregående året åtnjutit inkomst, som vid tiden för deklarations avlämnande ej kan till beloppet angivas (t. ex. i vissa fall tantiem), skall han i deklarationen upplysa, *att* han åtnjutit sådan inkomst, och skall det åligga taxeringsmyndighet att före avslutandet av sitt arbete från den skattskyldige eller arbetsgivaren infordra uppgift, huruvida och till vilket belopp samma inkomst sedermera kunnat bliva bestämd. Vinnes upplysning härutinnan, skall inkomsten taxeras.

Reservation hade avgivits av herrar *K. G. Karlsson*, *Lyckholm* och *Antonsson*, friherre *Fleming* samt herrar *Knaust*, *Forssman*, *von Hofsten* och *Lilhander*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort föreslå, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i det syfte, vari herr Hedenlunds förevarande motion, I: 74, blivit väckt.

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

Herr Karlsson, K. G.: Förevarande motion har tydligen föranletts av en önskan att åstadkomma enhetlighet i beskattningsförfarandet, i enlighet med den uppfattning, åt vilken riksdagen gav uttryck genom 1907 års bevillnings- och inkomstskatteförordningar. Vid det tillfället uttalades alldeles oförtydbart, att den inkomst man uppburit föregående år var den, för vilken man skulle deklarera och för vilken skatt skulle erläggas. Om möjligtvis på grund av uttrycket: »den inkomst, som *åtnjutits* under det nästföregående kalenderåret», det skulle kunna råda någon ovisshet om riksdagens mening, har emellertid den saken uppklarats, och riksdagens mening — alltså dens mening, som lagen gjorde — ytterligare understrukits genom ett uttalande år 1908, som är omnämnt i reservationen och som återfinnes på sid. 6 i betänkandet.

Där omtalas nämligen, hurusom enligt 14 § i 1907 års bevillningsförordning det ålåg uppgiftspliktig arbetsgivare att lämna uppgift å de av arbetspersonalen *under* nästföregående år *uppburna* löneförmåner. Genom proposition till 1908 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t den ändring, att sådan uppgift skulle omfatta de *för* det nästföregående året uppburna förmånerna. Kungl. Maj:t tolkade författningarna så, att beskattningens föremål skulle vara den inkomst, som *intjänats under* eller eljest *belöpte* på det år taxeringen avsåge, och ville bringa föreskrifterna om arbetsgivares uppgiftsskyldighet till överensstämmelse därmed. Emellertid vann detta Kungl. Maj:ts förslag, som avsåg att tydliggöra vad riksdagen ursprungligen menat, icke riksdagens godkännande. Bestämmelsen, att skattskyldig skulle taxeras för den inkomst han åtnjutit under det nästföregående året, avsåge »enligt riksdagens förmenande de inkomster, av vilka de skattskyldiga under samma år verkligen kommit i åtnjutande». Först därigenom kunde den skattskyldige tillförsäkras möjlighet att under alla förhållanden i sin inom behörig tid avgivna deklaration upptaga alla de inkomster, som skulle taxeras, en omständighet, som å sin sida satte taxeringsmyndighet i stånd att med största möjliga noggrannhet och utan allt för mycket användande av det för såväl myndigheter som skattskyldiga besvärliga anmaningsförfarandet fullgöra sitt uppdrag. Den enkelhet och klarhet i taxeringsförfarandet, som därigenom vunnes, måste alltså, ej minst för de skattskyldiga själva, hava ett så högt värde, att icke utan synnerligen vägande skäl en avvikelse därifrån, även om så endast undantagsvis skulle ske, kunde anses tillrådlig.

En sådan avvikelse har emellertid försökts genom uttalande av regeringsrätten särskilt beträffande tantiem. Enligt Kungl. Maj:ts utslag i regeringsrätten år 1910 skall tantiem anses i beskattnings-

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

hänseende åtnjutet under det år det intjänts, även om det uppburits först följande år. Det är mot denna avvikelse från riksdagens tydligt uttalade mening, som motionären vänt sig med sitt yrkande om rättelse, och vi reservanter hava ansett, att riksdagen bör uttala sig i den riktningen. Utskottets majoritet medgiver ju, att enhetlighet i taxeringsförfarandet icke föreligger, och att något bör göras för att vinna en sådan enhetlighet. Skillnaden mellan utskottets och reservanternas ställning är den, att utskottet vill fastslå innebörden i regeringsrättens prejudikat såsom den riktiga uppfattningen, under det att reservanterna vilja hävda den uppfattning, som ursprungligen varit riksdagens och som fått sitt uttryck i 1907 års lagstiftning.

För övrigt skulle jag vilja säga, att det är nog den farhåga, som uttalats i utskottets betänkande på sid. 3 och 4, som föranlett en och annan inom utskottet att gå med på vad utskottet här föreslagit. Det heter där: »För övrigt är det för närvarande av särskild vikt, att taxeringen ej uppskjutes. De olika provisoriska skatter, krigskonjunkturskatten och andra, som redan finnas eller ifrågasatts till införande, äro i regel byggda på den normala taxeringen. Uppskjutes således taxeringen av viss inkomst, kan det inträffa, att densamma därigenom undgår den provisoriska skatten.» Alltså är det farhågan, att de provisoriska skatterna icke skulle komma att drabba på samma sätt, om man tillämpade riksdagens ursprungliga uppfattning, som om man ginge med på regeringsrättens uppfattning, som bestämt en och annan utskottsledamots ståndpunkt. Det kan dock ifrågasättas, om det kan vara lämpligt att av hänsyn till rent tillfälliga förhållanden bryta med en princip, som eljest ansetts riktig och som riksdagen, då lagen tillkom, ansåg böra tillämpas. För min del tror jag icke, att en sådan tillfällig hänsyn bör få vara avgörande.

Emellertid skulle man ju kunnat vänta sig, att vi reservanter yrkat bifall till motionen, men med den saken förhåller det sig så, att förslaget vid granskning befunnits icke fullt genomarbetat, och när avdelningens förslag kom till utskottet, var tiden för riksdagen så långt framskriden, att vi reservanter åtminstone icke hade tid att själva företaga ett sådant omarbetande, som kräver rätt mycket arbete och omsikt, så att man icke förbiser någon bestämmelse, som bör ändras samtidigt med vidtagande av den föreslagna ändringen. Därför ha vi icke kunnat gå längre än att påyrka en skrivelse i motionens syfte, och ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Larsson, Jacob: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ingen kan väl antaga, att jag skulle vara mindre ömsint om riksdagens principat än den siste ärade talaren, men det är nog inte på den punkten, som meningsskiljaktigheterna här egentligen ligga. Motionären har fäst uppmärksamheten på ett förhållande, som, efter vad

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

utskottet kunnat konstatera, föranleder ojämnhet och inkonsekvens i beskattningsförfarandet. Det förfares efter en princip på ett ställe och efter en annan princip på ett annat ställe. Detta har utskottsmajoriteten ansett vara en kardinalpunkt, och mot den har utskottsmajoriteten föreslagit åtgärder för åstadkommande av konsekvens och likformig behandling i våra beskattningsärenden.

Nu nämnde den siste ärade talaren, att man icke skulle till följd av säregna förhållanden i närvarande tid bryta med en princip, som förut varit fastslagen. Men så vitt utskottsmajoriteten kunnat finna, är det herrar reservanter, som föreslå, att man skall bryta med en princip. Vad riksdagen på sin tid kan hava avsett med den förevarande bestämmelsen, därom behöver man knappt hava något tvivel. Men riksdagen har, utan avseende på vad den avsett eller icke avsett i fråga om tolkningen, fastslagit en ordalydelse och antagit en lagbestämmelse. De myndigheter, som hava att tillämpa denna lag, hava ju naturligtvis måst tolka den och hava därvid icke kunnat göra sig underrättade om vilken mening som inom riksdagen till äventyrs gjort sig gällande. Det är ju dock kammarrätten, som här givit en tolkning av gällande bestämmelser, och kammarrättens uppfattning har blivit i allo godkänd av Kungl. Maj:t i regeringsrätten. Man måste gå ut från att här föreligger en så auktoritativ tolkning av gällande bestämmelser, som över huvud taget är möjlig. Reservanterna medgiva ju också själva, att i riksdagens beslut icke på fullt tydligt sätt angivits innebörden i den mening, som man här påstår skall ligga däri. Sådant händer nog tyvärr alltför ofta i riksdagen, att en lagbestämmelse antages, utan att riksdagen på förhand angiver, efter vilken princip denna lagbestämmelse skall i tillämpningen tolkas, och då måste det ankomma på de tillämpande myndigheterna att bestå tolkningen. Man får väl då gå ut från att den tolkning Kungl. Maj:t givit åt gällande bestämmelser är den princip, som för närvarande är den bestående. Nu vill motionären bryta med denna princip.

Jag vill ingalunda förneka, att det kan finnas ett visst fog för att taga upp detta spörsmål till omprövning, men däremot anser jag icke det nuvarande tillfället vara lämpligt. Den föregående ärade talaren hade alldeles rätt däri, att, om man just nu skulle företaga en ändring i det av motionären avsedda syftet, åtskilliga högst betydande inkomster, särskilt tillhörande den kategori motionären närmast tänker på eller tantiemen, skulle kunna komma att ryckas från det år, under vilket de intjänts, och bliva föremål för beskattning tilläventyrs ett senare år. Men det består verkligen ett så intimt samband mellan de nuvarande taxeringsmetoderna och taxeringsprinciperna och de provisoriska beskattningsåtgärder, som i mycket stor utsträckning måste tillgripas just på grund av den nuvarande kristiden, att det icke torde vara tillrådligt att nu gå in på åtgärder, som skulle, i ganska väsentlig mån kanske, äventyra effektiviteten av de provisoriska skatteåtgärder, som vi måste använda för att under denna tid taga medel, där de finnas att taga, för fyllande av statsverkets behov. Det är alldeles rätt, såsom den föregående talaren sade, att det är just detta

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

förhållandet, som kanske i icke ringa grad medverkat till att åtskilliga inom utskottet just nu ställt sig avvisande mot motionen.

Nu hava reservanterna begränsat sig till ett skrivelseförslag. Det är således uppenbart, att frågan om vidtagande av ändring kan föreligga allra tidigast till nästa års riksdag, och det skulle kunna vara tänkbart, att vi till dess kommit in under andra förhållanden, då en sådan ändring kanske icke skulle vara fullt så farlig som nu, men därom veta vi alldeles ingenting. En ändring på detta område, om den över huvud taget är berättigad, bör vidtagas under andra ekonomiska tidsförhållanden än de, under vilka vi nu leva, ty att nu företaga lagstiftningsåtgärder, som skulle i ganska väsentlig mån rubba de principer i beskattningsförfarandet, på vilka de nuvarande, synnerligen viktiga provisoriska beskattningsåtgärdena vila, det anser jag vara mycket betänkligt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedenlund: Jag har att till kammaren framföra dels ett beklagande och dels en anhållan om ursäkt, för att jag vid avgivandet av min motion förbisåg att hänvisa till samtliga de paragrafer i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt samt i bevillningsförordningen, som hade tarvat en ändring för att motionens syfte skulle fullt kunna ha nåtts. — Jag är därför reservanterna stor tack skyldig för att de genom sitt förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t berett möjlighet att hålla frågan öppen. Om jag emellertid erkänner, att utskottet haft formella skäl för sin hemställan vilken ju innebär indirekt avstyrkande av själva motionen, så får jag å andra sidan säga, att jag knappt kan finna de skäl, som utskottet i sin motivering anfört för detta avstyrkande, synnerligen vägande. Jag har till och med fått den uppfattningen, att utskottet icke förstått avsikten med motionen. Jag har velat bringa reda i deklarationerna, jag har velat bereda den rättvisa åt varje deklarant, att hans inkomster taxeras för det år, under vilket de uppbäras, och jag har slutligen velat underlätta taxeringsmyndigheternas synnerligen svåra och krävande arbete. På detta allt svarar utskottet med att hänvisa till ett prejudikat, vilket, enligt vad som konstaterats från flera håll, icke lett till någon som helst enhetlighet vid taxeringen. Naturligtvis vill jag icke bestrida riktigheten av detta prejudikat, sådan som terminologien nu en gång är i författningen. Men det är just därför jag önskat ändra denna terminologi för att få den i överensstämmelse med vad billighet och praktiska hänsyn kräva.

Den siste ärade talaren berörde, liksom för övrigt även utskottets ordförande, att större vinster, som intjänats på sista tiden, skulle kunna undgå nuvarande provisoriska skatter, om frågan nu toges upp. Detta är ju i alla fall ett skäl, som icke kan vara synnerligen vägande, ty är det så, att det icke är förenligt med rättvisa och billighet, att en dylik inkomst beskattas, så bör den icke heller bliva beskattad.

Jag har icke heller, såsom utskottet i sitt betänkande velat fram-

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

hålla, begärt uppskov med taxeringen. Jag anser, att ett belopp icke skall taxeras, innan inkomsten blivit ett faktum och vederbörande tillgodogjort sig densamma.

Överläggningen i föregående ärende har varit lång, och jag vill därföre icke ytterligare uttänja debatten om detta till synes mera obetydliga ärende, men innan jag slutar, vill jag taga fasta på, vad den föregående ärade talaren sade, att han ville medgiva, att detta spörsmål skulle vara värt att taga upp, om icke tillfället vore sådant det är.

På grund av vad jag nu haft äran anföra, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan, vilken — det är jag den förste att erkänna — fått en lyckligare avfattning än min motion, då givetvis en jämkning eller ändring i en eller annan paragraf i dessa författningar nödvändiggör eller förutsätter en granskning av författningarna i sin helhet.

Herr Nilson, Karl August: Såsom av nästan alla talarne påvisats, avse de föreliggande förslagen, såväl motionärens som utskottets och reservanternas, att bringa en viss, förut icke befintlig reda i dessa debiteringar av bevillning och skatter. Men man söker komma till rätta därmed på litet olika vägar. Reservanterna söka vinna målet genom att föreslå en väg, som går emot den nuvarande praxis, utskottet däremot genom att fastställa och närmare precisera den väg, som nu är praxis. Den ärade motionären påstår, att det är en orättvisa att gå den väg, som utskottet vill gå, och han säger, att han vill bereda rättvisa åt deklaranterna. Det är precis det, som utskottet också vill — göra rättvisa såväl åt deklaranter som åt stat och kommun, som skola uppbära skatten.

Såsom det visats förut från flera håll, är detta en fråga huvudsakligen om tantiem. Det har utvecklat sig ett system mer och mer på de senare åren, att lön eller ersättning för arbete i mycket stor omfattning utgår i form av tantiem. Man kan finna sådana löneavtal, enligt vilka tantiemen äro 3-, 4-, 5-dubbelt av vad själva lönen är. Då skall själva lönen taxeras det ena året och den andra delen av lönen, tantiemet, först det därpå följande. När man nu tänker på att skatt för inkomst i allmänhet icke betalas förr än på tredje året efter inkomstens intjänande och tantiem först på fjärde året, förstår man, hur orimligt det är, att icke både den egentliga lönen och den lön, som utgår i form av tantiem, debiteras och utgå under samma år. Det är alldeles givet, såsom utskottet påvisat, att särskilt under nuvarande förhållanden, då staten måste pålägga ökade skatter, det finnes en vis benägenhet att uppskjuta deklarationen av större belopp till kommande år, då måhända skatteförhållandena hava ändrat sig på ett eller anant sätt. Utskottet har velat åstadkomma nödig ordning och reda, och jag tror, att kammaren skall finna, att det är en riktig väg, som utskottet gått, då det fordrar ett närmare preciserande av den väg, som Kungl. Maj:t har ansett vara den riktiga i detta fall.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.
(Forts.)

Friherre Fleming: Såsom utskottets ärade ordförande utvecklade i sitt anförande, i vad det rörde det mycket omtalade regeringsrättsutslaget, torde det vara oomtvistligt, att detta går i en riktning, som *icke* är den riksdagen tänkt sig. Jag anhåller nu att, på grund av vad den siste talaren anförde, få säga en sak. Han sade, att reservanterna velat fastslå ett förfarande, som skulle vara *emot* gällande praxis. Men det är icke alls förhållandet, att reservanterna velat något sådant, ty gällande praxis är för närvarande på grund av detta regeringsrättens utslag tämligen olikartad, och jag skulle tro, att i de allra flesta fall praxis är sådan den från början varit tänkt i lagstiftningen av år 1907. Vad skulle emellertid bliva följden av detta förslag, om riksdagen godkänner det? Det kommer att påpekas för de skattskyldige: ni skola taga upp det tantiem, som ni åtnjutit under föregående år, även om ni ej få lyfta det förr än under innevarande år. Det skulle upptagas i deklarationen på det sättet, att man deklarerar: jag kommer nog att få uppbära tantiem under innevarande år, men vet ännu icke huru mycket; detta blir en senare fråga. Vad bleve följden vidare av detta? I många fall tänker jag, att man i uppgifterna till årets taxering upptager tantiemet så stort, som det verkligen uppburits under fjoåret, men sedan komma taxeringsmyndigheterna och påpeka på grund av den nya förordningen, att i deklarationen även bör upptags tantiem, som uppburits under det löpande året, varigenom således båda tantiemen komma att beskattas samma år. Huruvida detta är överensstämmande med billighet, det hemställer jag. Icke är det förenligt med den reda och enkelhet, som man talat om i riksdagens förut i detta ämne avlåtna skrivelse, utan tvärtom komme saken att bliva mera invecklad. Jag ber således, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Rooth: En föregående talare har anfört, att reservanternas förslag skulle vara ett betydande avsteg från gällande lag. Så är emellertid enligt min mening icke förhållandet. Jag är alldeles övertygad, att reservanternas uppfattning är fullkomligt överensstämmande med nu gällande beskattningslags principiella innebörd, nämligen att inkomst skall beskattas för det år, under vilket den åtnjutits. Skulle åter utskottets förslag vinna riksdagens bifall, kommer det alldeles bestämt att föranleda ökade svårigheter för taxeringsmyndigheterna och i många fall, särskilt vid taxering av tantiem, leda till virrvarr och oreda, som alls icke vore tilltalande. Jag ber således att få yrka bifall till reservationen.

Herr Cavalli: Jag ber om ursäkt att jag förlänger diskussionen. Det kan synas överflödigt för dem som noga genomläst den klara och rediga reservationen eller åhört den utredning, som av utskottets ärade ordförande i kammaren lämnats. Men frågan är icke utan sin principiella vikt, och därför har jag vågat några ögonblick taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Vid införande i vår skattelagstiftning av det obligatoriska deklarationsinstitutet anfördes av dem som utarbetat det författnings-

förslag, vilket låg till grund för den kungl. propositionen — jag har även någon rättighet att i denna sak föra talan — att det borde vara en ledande och bjudande princip att åstadkomma sådana bestämmelser, som åstadkomme så liten svårighet som möjligt för de skattskyldige, det vill säga man fattade sitt uppdrag så, att man ville bidraga till, att taxeringsarbetet gjordes så enkelt som möjligt och föreskrifterna så klara, att de deklarationsskyldige utan vidare författningsstudium och utan särskilda kunskaper kunde ställa sig dem till efterrättelse. Och det var då man kom till det slut, att den inkomst skulle deklareras, som åtnjutits under det nästföregående kalenderåret. Detta borde hava varit tydligt nog, men man tänkte icke på de möjliga prejudikat, som framdeles kunde komma. Om man säger, att inkomsten skall ha åtnjutits ett visst år, är det tydligt, att därmed menas, att inkomsten skall ha uppburits under det året. Jag tager ett exempel: under 1917 skall deklareras all inkomst som den skattskyldige uppbar — fick i sin ficka — under 1916 eller då hade rättighet att uppbära.

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

Nåväl, med tillämpning av denna princip, är det tydligt och klart, att den fråga, som föreligger, är löst eller borde vara löst. Nu har man emellertid genom ett prejudikat, genom en formalistisk tolkning, kommit till annat slut. Här har en talare i dag sagt, och jag har hört det icke utan förvåning, att då Kungl. Maj:t i regeringsrätten uttalat sin mening i denna fråga, riksdagen borde rätta sig därefter. Jag har likaså stor vördnad för Kungl. Maj:t och andra myndigheter som den ärade talaren och måhända litet mer, men jag anser, att i frågor, som uteslutande falla under riksdagens domän, den mening, som riksdagen har, skall bli gällande. I det avseendet borde väl icke heller finnas anledning till tvekan eller missförstånd, ty såsom utskottets ärade ordförande framhöll, den förklaring, den tolkning, som riksdagen 1908 lämnade, den är mycket tydlig. Riksdagen förklarade, att den inkomst, av vilken skattskyldig under samma år verkligen kommit i åtnjutande, borde för det året beskattas. Jag tycker det då vara egendomligt att man kan komma till det slut, som här ganska ivrigt förfäktats från annat håll. Att det är sådana skatter man lägger på, att man måste skynda sig att taga ut dem, medan medel finnas kvar — det påståendet kan jag icke taga seriöst, det får herrarna ursäkta. Och vad bleve följden, om man fastsloge vad utskottet vill? Jo, att icke en deklaration utan två måste avgivas varje år, att det icke bleve allenast en behandling, utan att det måste bliva tvenne behandlingar hos taxeringsmyndigheterna av en och samma skattskyldig under samma år. Kan detta anses medföra reda, kan det vara en fördel att besvära de skattskyldiga flera gånger? Det har jag svårt att förstå. Att staten möjligen får in skatten något tidigare, kan väl ej vara någon så stor fördel, om man därför måste bryta med en klar, riktig och tydlig princip.

Jag yrkar avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Hult: Herr talman! Utskottets ärade ordförande påpe-

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

kade att enligt hans mening åtskilliga ledamöter av utskottsmajoriteten sannolikt kommit till sin uppfattning i den föreliggande frågan på grund av vad som anföres i utlåtandet därom, att provisoriska skatter av olika slag blivit införda här i landet och att det därför vore olämpligt att nu genomföra vad motionären föreslår. En ärad utskottsledamot på Stockholmslänsbänken gav ett visst beriktigande åt denna av utskottets ordförande uttalade förmodan, och det antecknades med stor tillfredsställelse av den ärade motionären denna beredvillighet, att då ifrågavarande skatter försvunnit, taga upp frågan på nytt igen. Det är i anledning härav som jag herr talman har begärt ordet för att säga, att jag icke tror, att man kan eller, efter mitt förmenande, hädanefter bör gå den väg, som riksdagen anvisade 1907, en anvisning, vars vikt och betydelse nyss av herr Cavalli understrukits. Jag vill icke sätta i fråga annat, än att det var riksdagens mening vid nämnda tidpunkt, vad reservanterna uppgiva beträffande vilken inkomst som bör i deklarationen upptagas, men jag tror att när vi nu kommit in på sakbehandling, vi måste komma till en annan slutsats än den riksdagen då kom till. Åtskilliga exempel skulle kunna andragas, som visa, att man i varje fall kommer till mycket olämpliga resultat genom att bifalla vad motionären och reservanterna avse. Det förhåller sig exempelvis så vid våra industriella verk, att arbetsförtjänsten för årets sista månad i regel icke utbetalas förr än under den första månaden påföljande år. Respektive verk hålla emellertid sina räkenskaper öppna så långt in på det följande året, som erfordras för att få in i det gamla årets räkenskaper vad som hör till samma år. Men efter genomförande av motionärens förslag skulle det gå så, att om dessa verk följde lagens bokstav, den för det förflutna året sist intjänta avlöningen icke skulle kunna av arbetsgivaren uppgivas, då han lämnade uppgifter till taxeringsmyndigheten. Detta är blott ett exempel. Jag inser nog att man kommer att svara: så behöver man icke tillämpa författningen, men jag erinrar därom, att de deklarationskyldige ha rätt att, då de finna det med sin fördel förenligt, tolka lagen på detta sätt. Men även andra inkomsters beskattning skulle röna inflytande av motionens genomförande. Jag tänker då närmast på dessa s. k. realisationsvinster. En person åtnjuter exempelvis vinst på en fastighetsaffär. Denna vinst får han in under loppet av ett eller flera år, men i varje fall icke under det år, som realisationen skett eller vinsten uppkommit. Hur ställer det sig då med denna vinst? Skulle man följa motionärens förslag, torde man böra beskatta vinsten i den ordning, den uppbäres, då man däremot numera i allmänhet tolkat och tillämpat författningen på det sätt, att man beskattat hela vinsten året efter det den uppkommit. Det är klart, att man kan gå tillväga även så, som motionären föreslår, men jag tror, att man då i många fall kommer till fullkomligt oriktiga resultat. Vid bedömandet av denna fråga bör man måhända även taga i betraktande kommunens intressen. Om den skattskyldige t. ex. i det fall jag nyss omnämnde flyttar från den kommun, där han är bosatt då vinsten uppkom, går denna kommun efter motionärens förslag förlustig kommunalskatten

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

på den del av vinsten, som ännu icke uppburits. Detta vore något, som komme att väcka mycken ond blod i den kommun som ginge förlustig skatten, i synnerhet i det fall att densamma uppgår till något större belopp. Jag anser sålunda, att inkomst, som faktiskt uppkommit under ett visst år, i sin helhet bör beskattas året efter.

Beträffande dessa tantiem, som motionärens förslag egentligen avser, så ber jag att få erinra därom, att om exempelvis ett bolag, såsom ofta händer, uppför i föregående årets räkenskaper avsevärda belopp, vilka utgöra arvode eller löneförmåner under benämning tantiem, dessa belopp skulle enligt motionärens förslag bliva obeskattade året efter, för att först andra året efter det tantiemet intjänats beskattas. Principen bör i stället vara att all vinst som faktiskt förefinnes ett visst år, skall året efter deklareras och beskattas. Därför bör antingen bolaget eller ock den, som har att uppbära tantiemet, beskattas. Jag kan för övrigt icke finna det lämpligt eller påkallat, att beskattningen skjutes över på ett kommande år. Men även ur kontrollsynpunkt är det av nöden att se till, att varje intjänad inkomst blir beskattad i rätt tid.

Jag tror, att om man tänker närmare på denna sak, man vid förnyad prövning av frågan i hela dess vidd skall bliva mindre benägen att gå den väg, som motionären föreslagit och som riksdagen anslöt sig till 1907. Såvitt jag kan finna, torde det vara lämpligt att stå kvar på den ståndpunkt, där man står. Jag är emellertid icke riktigt på det klara med om utskottets förslag till förtydligande av författningens bestämmelser eller fastställande av den praxis, som på senare tiden på många håll utbildat sig, är den lösning, som i detta fall är den lämpligaste. Men då jag tror, att med utskottets förslag man vinner i reda, och då den praxis, som utbildat sig och som grundar sig på Kungl. Maj:ts i regeringsrätten givna utslag, härigenom skulle komma att genomföras i hela landet, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Östberg: Endast ett par ord i anledning av vad den siste ärade talaren sade. Han har alldeles rätt däri, att i författningen avses beskattning av den inkomst, som åtnjutits under föregående år, men frågan är, *vad* som åtnjutits under föregående år. Det är icke endast det man uppburit kontant, utan också vad man har en säker och bestämd fordran på.

Hans här förda resonemang är felaktigt, därför att han förbisett denna sista punkt. I föreliggande fall är däremot fråga om en både osäker och obestämd fordran. Den skattskyldige kan icke vid deklarationen uppgiva dess belopp.

Nu är den avfattning, som utskottet givit sin hemställan, särdeles olycklig, och saken skulle, om man ställde sig på utskottets ståndpunkt, förvärras, därför att utskottet synts tagit hänsyn endast till det fall då inkomsten åtnjutits *första* året och utskottet icke träffat bestämmelser med hänsyn till det vanliga förhållandet, att en person flera år å rad åtnjuter dylik inkomst. Det är i dessa senare fall vanligt och naturligt att den skattskyldige upptager den

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

tantiem, som han faktiskt uppburit, icke den som belöper på nästföregående år, men som icke vid deklarationens avgivande är känd. Härom säger det nya förslaget ingenting, och det är således mycket olyckligt avfattat.

Enligt den skrivelse, som reservanterna förorda i motionens syfte, skulle bliva fastslaget, att ingenting annat skulle taxeras än vad som åtnjutits det föregående året, således såsom den siste ärade talaren ville hava det. Men det är i detta avseende som praxis gått något vid sidan av författningen, och det är i denna punkt, man vill hava klarhet. Sådan klarhet vinnes icke genom utskottets förslag, men åstadkommes möjligen genom reservationen, och därför hemställer jag om bifall till reservationen.

Herr Ericsson, Ollas: Gent emot den siste talaren ber jag få säga, att utskottsmajoriteten icke alls tänkt sig, att man skulle deklarera för oviss inkomst. Förslaget avser att deklarera för vad man under föregående år åtnjutit, och då har man tänkt sig, att i deklarationen skulle upptagas sådana inkomster, som ännu ej vore till summan klara, men som något längre fram kunde preciseras. Det är hela innebörden av det förslag, som utskottsmajoriteten har framlagt.

Medan jag har ordet, ber jag att få framhålla en annan synpunkt, som i dag här icke berörts. Jag vill erinra om, att då i fjol inom riksdagen behandlades ett ärende, vari föreslagits att i vissa fall bevilja lindring för stärbhus vid skattens betalande, det påpekades, vilka svårigheter som kunde uppstå för stärbhus att erlägga skatt så sent som 2 år efter sedan inkomsten åtnjutits. Om kammaren nu följer reservanternas förslag, kommer det att ställa sig så, att skatten icke kommer att utgå förr än tre år sedan inkomsten åtnjutits, och huru ställer det sig i ett dylikt fall för ett stärbhus som vill ha allt klart inom rimlig tid. Jag tycker, att blott en sådan omständighet skulle avskräcka kammaren att gå med på reservanternas förslag. Redan nu är det svårighet med att reda ut dödsbon då skatten skall erläggas så långt efter sedan inkomsten åtnjutits, och ännu värre bleve det, om skattebetalningen skulle dröja ett år till.

Vad beträffar frågan om vilken mening, i tolkningsfrågan riksdagen hade då den antog denna förordning, vill jag säga, att jag icke kan erinra mig att riksdagen så bestämt som här sagts gjort något uttalande. Då stod striden om huruvida man till grund för deklarationen skulle lägga det löpande året eller det närmast föregående. Därom rörde sig tvisten. Jag arbetade då tillsammans med utskottets dåvarande ordförande, men kan icke erinra mig någon annan stridighet än den jag nu omnämnt. Huvudsaken är emellertid att förordningen har den ordalydelsen den har, och har fått sin tolkning av de högsta tillämpande myndigheterna i landet. Utskottet står kvar på denna grund och föreslår endast ett par tillägg till anvisningarna. Reservanterna däremot föreslå ändringar i själva förordningen, vilket

torde bevisa att deras beskyllning mot utskottet att det försökt bryta mot gällande princip är fullständigt oriktigt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

Herr Hedenlund: Jag vill medgiva, att det kan finnas vissa gränsfall, där den tolkning, som från min och mina meningsfränders sida givits åt författningen, kan leda till svårigheter vid tillämpningen, och till olika förfaringssätt. Såsom herr Hult sade, utbetalas i många fall vid bruken slutavlöningen för ett år först följande år. Deklaranten skulle då icke kunna uppgiva den på ett kalenderår belöpande avlöningen, utan det bleve en förskjutning på en eller ett par månader, men detta spelar ju ingen stor roll. Jag skulle vilja anföra ett annat exempel. Jag valdes nyligen till ledamot i styrelsen för ett bolag för tiden från den dag jag valdes till nästa års bolagsstämma. Härför uppbär jag ett visst arvode. Nu vill jag fråga: skall jag dela upp detta som belöper på tiden till nästa sommar, och först då utbetalas, och deklarera en del därav nästa år, eller skall jag vänta med deklarationen, till dess jag nästa år erhållit min betalning?

För övrigt ber jag få göra det bestämda påståendet, att huru man än besluter, och huru man än tolkar dessa författningar, så kommer det i praxis att ställa sig så, att deklarationsskyldige i allmänhet komma att deklarera sin inkomst för det år de uppburit den. Eller tro herrarna, att enskilda personer, som icke ha någon bokföring, uträkna upplupna räntor per 31 december å dem tillhörande obligationer, reverser eller dylikt och deklarera för en ännu ej uppburen ränta? —

Det har i reservationen avsetts, att denna fråga skall upptagas i sin fulla omfattning. Det har hemställts om skrivelse i motionens syfte, men det är ingenting, som hindrar, att om reservanternas förslag bifalles, Kungl. Maj:t upptager frågan i dess helhet.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservanternas hemställan.

Herr Hult: Herr talman! På den fråga, som herr Hedenlund ställde till mig, huru han nästa år skulle deklarera den avlöning, som han uppbär såsom ledamot i en styrelse, får jag svara, att jag förmodar herr Hedenlund under år 1918 skall deklarera det belopp, som erhålles i arvode under år 1917. Ett styrelsearvode för tiden från bolagsstämma till bolagsstämma är ju icke intjänat förr än vid mandattidens slut och sålunda enligt min mening icke beskattningsskyldigt förr än året efter det detsamma uppburits. Detta sammanhänger emellertid ytterst litet med den fråga, som nu avhandlas.

Herr Hedenlund erkände att han ansåg det exempel, som jag anfört angående arbetarna, vara riktigt. Jag vill då säga, att om man skall vidtaga den lagändring, som de ärade reservanterna anslutit sig till, detta ju skulle vara för att bringa ordning och reda i förhållandena på beskattningens område. Men jag kan då icke förstå, att man bringar ordning och reda i förhållandena genom att

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

ålägga arbetsgivare, att, då de avfatta sina uppgifter för taxeringen, sammanräkna siffrorna för december månad ena året och för de därpå följande 11 månaderna det andra året. Härav följer att man måste röra sig med 2 års räkenskaper för avgivande av de uppgifter, som författningsenligt skola lämnas. Det är givet, att vid taxeringsarbetets utförande det skulle i stället uppstå mycken oreda i det fall, att den deklarerade summan icke stämmer med den av arbetsgivaren uppgivna. Det blir även dåligt med kontrollen, och det skulle därför vara betänkligt att taga det steg motionären föreslår.

Beträffande herr Östbergs yttrande vill jag erinra, att om jag får förstå honom så, att de realisationsvinster jag talade om även enligt hans mening äro att beskatta året efter det de uppkommit utan hänsyn till tiden då de uppbäras, vi äro inne på samma linje, men då förstår jag icke, vad den lagändring, som nu föreslås och av honom så varmt förordas, skall tjäna till, då det i så fall endast återstår dessa tantiem och vissa andra biinkomster. — Jag behöver icke påpeka för herr Östberg, som ju är särskilt sakkunnig på det här området, att om den ordalydelse, som motionären föreslagit, skulle införas i författningen, följden skulle bliva att realisationsvinsten blir beskattningsbar endast i den mån den uppbäres.

Jag vill begagna tillfället att angiva ännu ett skäl för min uppfattning i denna fråga. Om realisationsvinsten får uppbäras först efter exempelvis två eller tre år, och den som förvärvat vinsten avlider under dessa år, är vinsten, efter det stärbhuset genom arvskiftes avslutande blivit upplöst, i arvvingarnas hand endast en vanlig fordran. I detta fall blir vinsten aldrig beskattad och kan med vår nu gällande författning icke beskattas, ty skattskyldig är endast den som gjort vinsten eller hans stärbhus, men om ingendera finnes då vinsten förfaller till betalning, finnes heller ingen att beskatta. Men det är väl icke meningen att vi skola lagstifta på det sättet, att en del inkomster och därtill betydande sådana, skola bliva obeskattade. Då det förslag, som utskottets reservanter förordat, leder till sådana konsekvenser, som jag tillåtit mig peka på, vidhåller jag mitt yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande betänkandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den av herr K. G. Karlsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 och antager det förslag, som innefattas i den av

herr K. G. Karlsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservation, röstar

Ang. viss ändring i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. (Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 39.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av väckt motion med förslag till förordning om tonnageavgift.

Förslag till förordning om tonnageavgift.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 6, hade herr *Bäckström* hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga vid motionen fogat förslag till förordning om tonnageavgift.

Utskottet hade i nu ifrågavarande betänkande på åberopade skäl hemställt, att herr Bäckströms förevarande motion, I: 6, med förslag till förordning om tonnageavgift, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I en vid betänkandet fogad reservation hade herrar *Bäckström* och *Jacob Larsson*, friherre *Palmstierna* samt herrar *Holmström*, *Johansson* i Uppmälby, *Bergman* och *Uddenberg* av anförda orsaker hemställt, att riksdagen med bifall i huvudsak till herr Bäckströms motion inom första kammaren, nr 6, måtte besluta ett i reservationen intaget förslag till förordning om tonnageavgift.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Det är ju alldeles uppenbart vid en blick på det föredragna betänkandet, hur första kammarens majoritet kommer att ställa sig i denna fråga, men jag anser mig i alla fall vara skyldig att yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Bäckström m. fl. vid betänkandet fogade reservationen, och jag skall med några få ord be att få göra reda för de skäl, som föranlett mig till detta yrkande.

Utskottet anser, att med de synnerligen stora svårigheter, med vilka sjöfartsnäringen för närvarande har att kämpa, den bärande grunden för en särskild pålaga på denna näring bortfallit. Emot detta uttalande ber jag att få inlägga en bestämd gensaga. Det är icke

Förslag till förordning om tonnageavgift. (Forts.)

innevarande års förhållanden, som utgöra den bärande grunden för påläggande av särbeskattning på rederinäringen, utan det är fjolårets förhållanden, och då riksdagen 1916 ansåg, att konjunkturerna för rederinäringen under 1915 utgjort ett fullt talande skäl för att pålägga denna näring en särbeskattning i form av tonnageavgift, så måste det medgivas, att konjunkturförhållandena för rederinäringen under 1916 utgöra ett ännu starkare skäl att även i år påföra rederinäringen denna särbeskattning, ty om 1915 var ett gyllene år för den svenska rederinäringen, så har 1916 resulterat för denna näring i alldeles fabulösa vinstbelopp. Så ha bolag kunnat utdela upp till 300 procent på aktiekapitalet av 1916 års vinst. — Det är således 1916 års konjunkturförhållanden, som betinga denna särbeskattning. Att rederinäringen under år 1917 befinner sig i ett helt annat läge, är visserligen sant, men ännu hava vi icke slut på 1917, och det föreligger allt möjligheter för att rederinäringen även under år 1917 skall kunna se sitt arbete ganska väl betalt.

Emellertid hava reservanterna icke velat se bort från de särskilda förhållanden, som under 1917 onekligen föreligga, och hava därför i sitt författningsförslag vidtagit en del ändringar, som medgiva möjligheter till nedsättande eller avkortande av tonnageavgiften, där förhållandena sådant påkalla. En sådan åtgärd är påkallad av de svårigheter, med vilka sjöfartsnäringen för närvarande har att kämpa; däremot påkalla dessa svårigheter ingalunda, att de enorma vinster, som rederinäringen under 1916 inhöstat, nu skola befrias från den skyldighet, riksdagen i fjol pålade näringen att bidraga till lindring i nödtillståndet här i landet.

Mot tonnageskatten har gjorts en invändning, som man icke kan frånkänna ett visst fog, och det är det, som man ju redan i fjol, då det var fråga om att pålägga tonnageavgiften, kom fram med, nämligen att det skulle vara orättvist att särbeskatta rederinäringen, då åtskilliga andra stora näringsgrenar, vilka också skördat högst betydande vinster, icke underkastats sådan särbeskattning. Jag är villig att medgiva, att det ligger ett visst fog i den anmärkningen, och ingen skulle hellre än jag sett, att man långt före detta tillgripit särbeskattningsåtgärder emot vissa andra storindustrier, som skördat betydliga vinster under det gångna året, däribland i främsta rummet trävaruindustrien hade bort ihågkommas och även järnindustrien. Men varför har Kungl. Maj:t eller riksdagen icke tidigare slagit in på en sådan särbeskattning utav dessa andra industrier? Det är alldeles uppenbart, att inom utskottet det icke funnits möjlighet att nu söka komma åt även dessa industrier. Det har dock i dag på kammarens bord utdelats ett utskottsbetänkande, som pekar i rätt riktning i detta avseende. Tonnageavgiften har däremot statsmakterna en gång fastslagit, låt vara som en engångsskatt, men då de ekonomiska förhållandena i år i ännu högre grad än för ett år sedan med nödvändighet påkalla anskaffande av betydande medelsinkomster för statsverket och här är en näring, som är i det lyckliga läget, att den kan rikligen bidraga till statsverkets behov av ökade inkomster, så kan jag icke finna, att det är rimligt,

att man skall avstå från att verkligen pålägga denna näring en sådan särbeskattning.

Förslag till förordning om tonnageavgift. (Forts.)

Utskottet erinrar om att rederinäringen ju kommer att drabbas både av krigskonjunkturskatten och av den extra inkomst- och förmögenhetsskatt, som för närvarande ligger under utskottets behandling. Ja, det är sant, men rederinäringen drabbades även i fjol av krigskonjunkturskatten. Det kan väl icke vara mera oriktigt i år att på det sättet dubbelbeskatta rederinäringen än i fjol, då förhållandena, så vitt jag kan bedöma, i år ännu mer än i fjol påkalla en sådan särbeskattning. Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman! Den siste ärade talaren yttrade i slutet av sitt anförande, att det väl icke kunde vara mera orätt i år än i fjol att extra beskatta ifrågavarande näring. Men för min del får jag säga, att det förefaller mig, som om förhållanden verkligen inträffat, som göra, att man måste anse det vara mera orätt i år än i fjol att vidtaga den föreslagna beskattningsåtgärden. Den föregående talaren jämförde i början av sitt anförande åren 1915 och 1916 och påpekade då mycket riktigt, att sjöfarten under 1916 hade ännu större inkomst än 1915. Det är riktigt, men å andra sidan, när riksdagen hade att fatta sitt beslut i fjol, då kunde man just på grund av de förhållanden, som rådde vid den tiden, då riksdagen fattade sitt beslut, med bestämdhet förutsäga, att sjöfarten år 1916 skulle få ett lysande år, och därför var det nog, som många ansågo, att man trots de mycket stora formella brister, som vidlådde denna skatt, i alla fall kunde gå med på den. Nu däremot ställer det sig så, att en stor del av Sveriges tonnage ligger bundet i hamnarna ur stånd att förtjäna något. Visserligen sade den föregående talaren, att vi icke sett slutet på 1917, och att det ingalunda är omöjligt, att 1917 trots allt kan för rederirörelsen bliva ett gott år. Ja nog kunde det vara önskvärt, om han spådde rätt, men små äro väl utsikterna, att detta skall inträffa. Om man går nere efter Göteborgs kajer exempelvis, ser man där på sina ställen båtarna ligga upplagda i tredubbla rader. Den där uppläggningen åstadkommer just inga förtjänster, och som utskottet påpekat, blir det ränteförluster, förluster på upplånat kapital och insatt kapital, utom det att rederierna i många fall lyckligtvis lämna ersättning till besättningarna, trots att fartygen icke äro i fart. En hel del fartyg ligga bundna i utländska hamnar, och där är det givet, att besättningarna måste erhålla sina hyror. Under dessa omständigheter förefaller det verkligen, som om förhållandena i år äro bra olika mot förhållandena i fjol, och man skall vara en stor optimist för att tro, att det skall innan årets slut så synnerligen mycket ändra sig.

Det är ytterligare ett par saker, som verkligen böra framhållas. För det första den omständigheten, att det ju finns en massa affärer, som haft lika goda inkomster som rederirörelsen, men som man icke kan komma åt med en sådan specialbeskattning; det stäl-

Förslag till förordning om tonnageavgift. (Forts.)

ler sig då givetvis orättvist, om man för *en* näring använder en sådan särbeskattning, med vilken man icke kan träffa andra. Vidare hava vi sedan i fjol fått ytterligare belastning just på de högre inkomsterna. Jag tänker i detta fall närmast på krigskonjunkturskatten. Riksdagen har visserligen icke fattat något beslut i detta hänseende, men det föreligger i alla fall förslag, som möjligen torde kunna utmynna i en sådan, och på grund av den kännedom jag har om ställningen i riksdagen finner jag det troligt, att denna krigskonjunkturskatt ytterligare kommer att skärpas speciellt med avseende på de högre inkomsterna, och i så fall drabbas just dessa högre inkomster, som rederierna 1916 intjänade, av starkare skattebelastning. Dessutom föreligger förslag till extra inkomst- och förmögenhetsskatt, och även den är lagd så, att den skall drabba de högre inkomsterna. Jag tror då icke, att man bör gå så långt, att man beklagar sig över att icke för närvarande den direkta beskattningen är tillräckligt hög.

Herr talman, jag skall be att få på dessa skäl yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg: Herr talman! Ja, jag säger som den förste ärade talaren, att jag är viss om hur utgången blir av denna motion. Jag har icke den minsta tilltro till att kunna göra något inlägg i debatten för att få något annat resultat, men jag känner mig i alla fall föranlåten att säga ett par ord.

Enligt min uppfattning äro de höga fraktsatser, som rederinäringen haft, en av de väsentliga faktorerna till den höga prisnivån här i landet. Rederinäringen har tjänat kolossala pengar, ergo borde denna rederinäring vara i främsta rummet skyldig att lämna från sig en del därav, då det behövs. Nu är det ett sakförhållande, att den icke har så livlig trafik för närvarande, och därför vill man icke vara med om skatten nu, men jag håller före, att de intjänade vinsterna förut varit så stora, att, skulle man taga ut denna tonnageavgift för deras båtar, blir det vinst över i alla fall och hava de sitt på det torra ändå. Man behöver icke resonera som utskottets ärade ordförande gjorde, att just det förhållandet, att en hel del båtar lagt upp skulle vara ett så utomordentligt starkt skäl för att rederinäringen icke skulle kunna åläggas att återbetala en del av det, som den tjänt in genom de oerhörda frakterna och de därmed följande utdelningarna.

Att icke andra näringar, som också tjänat kolossalt, kunna beskattas på samma sätt, beror på bristande åtgärder från regeringens sida. Var och en vet mycket väl, vilken ringa utsikt till framgång en enskild motion har i sådant syfte; det enda, som på den punkten har utsikter till framgång, är väl, om regeringen tänker sig in i ett visst system av åtgärder, varigenom medel kunde tillföras statskassan för att underlätta kampen mot den inträdda dyrtiden. Sålunda kunna vi rikta den förebråelsen i all synnerhet mot den föregående regeringen, att det icke blivit något planmässigt helt av beskattningsåtgärder, så att man kunnat nå alla de företag och industrier, som skördat stora vinster under de närmast gångna tiderna. Den förebråelsen bör ju icke drabba just några enskilda, utan det är framför

Förslag till förordning om tonnageavgift. (Forts.)

allt bristande planmässighet från regeringens sida, som icke vågat komma fram med en sådan proposition, som skulle hava kunnat träffa även dessa industrier och näringar — det är framför allt denna planmässighet, som vållat, att man nu kan säga, att man nu icke kan lägga det enbart på rederinäringen, då vissa andra näringar gå fria.

Beträffande följande passus, som utskottet har i sitt utlåtande och som föreburits såsom skäl för ett avslag: »Dessutom torde det vara att med visshet förutse, att de större inkomsterna komma att bliva föremål för ytterligare progressiv beskattning i en eller annan form», får jag säga, att jag skall taga fasta på den. Detta uttalande skall väl i alla fall borga för att när bevillningsutskottet kommer med sitt utlåtande i det ämnet vi få skåda en ganska homogen majoritet i bevillingsutskottet och ett så genomgripande förslag över huvud, som kan tänkas, för att fylla statskassans behov av inkomster, när man nu skjuter ifrån sig det tillskott, som erbjudit sig genom denna motion, för statskassans behov. Sålunda är det för mig en mycket glädjande sak, som funnit sitt uttryck i utskottsmajoritetens utlåtande här, att den förutser, att så skall komma att ske på den direkta beskattningens område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande reservationen i det föreliggande ärendet.

Herr Forssman: Jag uppkallades av den senaste ärade talaren, då han sade, att rederinäringen gjort så stora vinster, att den skulle kunna avstå en del därav till staten. Det är, som bevillningsutskottets ärade ordförande nämnde, under uppsegling några förslag till ytterligare beskattning, dels skärpt krigskonjunktursskatt och dels en extra inkomst- och förmögenhetsskatt. Jag har räknat på dessa skatter och funnit, att om riksdagen antar den extra inkomst- och förmögenhetsskatten och den skärpta krigskonjunkturskatten, som bevillningsutskottet ämnar föreslå, en inkomst av minst 900,000 kronor skulle få, om man inräknar kommunalskatten, en skatt uppgående till cirka 50 %. Då vill jag fråga herr Söderberg: är det icke en ganska god del, som rederinäringen därmed avstår till staten? Om, denna ur skatteteknisk synpunkt fullkomligt oformliga beskattning ännu en gång antages, betyder det, att den tonnageskatt, som nu skulle uttagas av rederinäringen, skulle uttagas av andra hälften av rederinäringens vinst, och jag vädjar till herrarna, om det kan vara lämpligt att gå så långt, då man vet, att rederinäringen står inför kommande dåliga konjunkturer och sålunda kanske icke skall få någon förtjänst alls under den tid, som stundar.

Jag skall under sådana förhållanden, herr greve och talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna betänkande hemställt samt vidare på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarades

Förslag till förordning om tonnageavgift (Forts.)

den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om krigstidstillägg m. m. åt befattningshavare i statens tjänst

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft

dels Kungl. Maj:ts proposition nr 129 angående krigstidstilllägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst,

dels ock följande i ämnet väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 114 av herr *P. A. Forssman*, nr 117 av herr *Valerius Olsson*, nr 118 av herr *Alfred Petrén*, nr 119 av herr *K. A. Nilson*, nr 120 av greve *G. Lagerbjelke*, nr 121 av herr *Carl G. Ekman* samt inom andra kammaren nr 355 av herr *Axel Lindqvist*, nr 358 av herr *Magnus Bengtsson* m. fl., nr 364 av herr *Axel von Sneidern*, nr 366 av herr *Ernst Hage* m. fl., nr 367 och 368 av herr *Axel Gylfe* m. fl., nr 369 av herr *J. Henry Erikson*, nr 370 av herr *Carl Hallendorff* m. fl., nr 371 av herr *Erik Röing*, nr 372 av herr *C. O. Johansson*, nr 373 av herr *Algot Törnkvist*, nr 374 av herr *Helge Bäcklund* m. fl. och nr 394 av herr *Axel Modig*.

I nu ifrågavarande utlåtande hade utskottet hemställt,

att riksdagen, andra kammaren i vad kammaren ej redan fattat beslut i frågan, måtte

I) i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt herrar Olssons, Nilsons, Ekmans, Hages m. fl:s, Hallendorffs m. fl:s, Gylfes m. fl:s, Röings och Modigs motioner, besluta, att

a) för beredande under år 1917 av krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst i enlighet med i utlåtandet angivna grunder anvisa vissa anslag m. m.;

b) medgiva, att erforderligt belopp finge för ändamålet av Kungl. Maj:t under år 1917 förskjutas av tillgängliga medel; samt

c) godkänna vissa under detta moment intagna allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående;

II) avslå herrar Olssons, Nilsons, Ekmans, Hages m. fl:s, Hallendorffs m. fl:s, Gylfes m. fl:s, Röings och Modigs motioner i de delar, som icke blivit av utskottet tillstyrkta, samt herrar Forssmans, Petréns, greve Lagerbjelkes, Lindqvists, Bengtssons, von Sneiderns, Eriksons, Johanssons, Törnkvists och Bäcklunds motioner.

Herr Forssman: Då jag hade tagit del av de skäl, som första särskilda utskottet anfört för sitt avslagsyrkande å min motion, fick jag omedelbart det intrycket, att man inom utskottet icke

Om krigstidstillägg m. m. åt befattningshavare i statens tjänst. (Forts.)

haft tillräckligt ingående kännedom om de principer, som bestämma avlöningsförhållandena inom telegrafverket, och att man därför kommit till en felaktig uppfattning om den fråga, som jag tillåtit mig föra inför riksdagen. Emellertid fogade ju händelserna så, att utskottets förra utlåtande måste återremitteras på grund av vissa felaktigheter, och då erbjöds ett tillfälle att göra de erinringar, som kunde anses nyttiga och nödiga. Sådana gjordes också, dels av herr Holmquist vid debatten om återremissen, dels av mig, genom att jag överlämnade en från sakkunnigt håll upprättad promemoria till utskottet, som belyste de förhållanden, som jag påtalat, och dessutom lämnades en specifik uppgift om det krigstidstillägg, som enligt min motion skulle komma varje befattningshavare till del. På grund därav hade jag en liten förhoppning, att utskottet möjligen skulle finna anledning göra en jämkning i sitt utlåtande i fråga om denna punkt, men tyvärr har det icke blivit fallet. Då nu emellertid utskottet är fullständigt enhälligt och andra kammaren nyss med mycket stor majoritet avslagit en motion av samma innehåll som den jag här väckt, skall jag, herr greve och talman, här icke göra något yrkande.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Då motionären nu här förklarat, att han icke vidhölle sitt yrkande i motionen, kunde det ju synas, som om jag icke hade någon anledning att här uppträda. Jag vill dock påpeka, att då detta utskottsutlåtande, visserligen med annat nummer, tidigare här förelåg till behandling, och av skäl, som kammaren känner, blev till utskottet återförvisat, jag tog mig friheten framhålla en hel del synpunkter, som jag hoppades, att utskottet skulle ta under bedömande vid den ytterligare behandling, som utskottet skulle ägna samma ärende i anledning av återremissen. Det var med mycken besvikelse jag fann, att de skäl jag framfört icke på något sätt ens med ett ord gendrivits av utskottet. Jag tillät mig erinra, att, på det sätt dessa befattningshavare, telegrafkommissarierna, av utskottet behandlats, de blivit satta i en sämre ställning än någon annan med dem jämförlig ämbetsmannaklass i Sveriges land. Jag tillät mig jämväl påpeka, att den redogörelse för uppbördsprovision, som av utskottet i dess motivering lämnats, efter min mening icke var grundad på fakta. Beträffande de 42 %, till vilka denna uppbördsprovision hade ökats under tiden från och med år 1908 till och med år 1916, tillät jag mig påpeka, att om man i den beräkningen toge med endast de telegrafkommissarier av 2:a och 7:e graden, om vilka här egentligen är fråga, ökningen enligt min mening vore endast 3 %. Jag kan icke finna annat, än att det huvudskäl, som av utskottet anförts, att ökningen uppgått till 42 %, icke är av vägande beskaffenhet. Jag tillät mig jämväl anföra siffror, som visade, att till följd därav att dessa telegrafkommissarier i stället för tjänstgöringspenningar med därå belöpande ålderstillägg hade sina provisioner, men kom till den egendomliga situationen, att en ökning av 38 kronor och några öre utöver vad deras underordnade kamrater hade fått genom sina under tiden uppkomna ålderstillägg på

Om krigstidstillägg m. m. åt befattningshavare i statens tjänst. (Forts.)

tjänstgöringspenningarna, åstadkomme, att dessa telegrafkommissarier ginge miste om belopp, som kunde uppgå ända till 250 kronor.

Jag har ju av tillfälliga omständigheter kommit i det läget till en del av dessa befattningshavare, att jag här sökt föra deras talan och sökt få fram deras enligt min uppfattning fullkomligt rättfärdiga sak. Då detta icke visat sig vara möjligt, har jag endast att till protokollet uttala, att det är med verkligt beklagande jag funnit, att deras krav icke blivit tillgodosedda. Den löneform av provision, som staten här stadgat, är anordnad av det alldeles särskilda skälet, att dessa befattningshavare skulle genom att lägga ned ökat intresse och kraft i sin tjänstgöring få upp sina stationer och därmed sina provisioner. Men jag hemställer till kammaren, om det skall vara ett lämpligt sätt att öka nitet och offervilligheten i tjänsten hos denna klass genom att ta ett sådant förslag, som utskottet här avgivit och som jag förmodar att kammaren kommer att gilla.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr vice talmannen: Då de föregående talarne icke framställt något yrkande, skall jag fatta mig mycket kort, men jag vill dock bemöta den siste ärade talaren, enär han påstod, att telegrafkommissarierna i olika lönegrader blivit »*misshandlade*» av lönereglerings kommittén, av Kungl. Maj:t och av utskottet. Såsom herrarna nog finna av § 1 i författningsförslaget, finnes uppbördsprovision icke upptagen bland de avlöningsförmåner, som ligga till underlag för beräkning av krigstidstillägget. Det enda verk, som är undantaget i detta avseende, är telegrafverket, om vilket det heter, att krigstidstillägget utgår med viss procent å »stadgat minimibelopp av uppbördsprovision». Man har således där rättighet att få räkna krigstidstillägg på viss del av uppbördsprovisionen. Telegrafverket är dock icke det enda verk, i vilket tjänstemännen uppbära provision. Vid lotsverket utgår en stor del av avlöningen till lotsarne genom provisioner. I kammarrätten, järnvägsstyrelsen m. fl. verk uppbära åtskilliga tjänstemän provision eller missräkningspenningar, men få ej i motsats till telegrafstyrelsens stationsföreståndare, beräkna någon del av dessa inkomster som underlag för krigstidstillägget. Lönerna till stationsföreståndarne vid telegrafverket utgå visserligen med olika fasta belopp, men alla äro garanterade en minimiinkomst av uppbördsprovision av 450 kronor. En föreståndare med 1,350 kronors lön är således garanterad en inkomst av 1,800 kronor, vilken summa således utgör grundlaget för beräkning av honom tillkommande krigstidstillägg. Nu är förhållandet, att från 1908—1916 uppbördsprovisionerna växt med omkring 40 %, och isynnerhet under nuvarande abnorma tider har denna stegring varit ganska betydlig, men icke likformig vid alla stationer. På somliga stationer har provisionen uppgått till högre belopp än hela lönen, exempelvis vid Kiruna och Backe, men det finnes åter andra stationer, där trafiken icke rönt inflytande av kriget och där provisionen icke gått upp till ens 450 kronor. Man har således ej funnit med rättvisa förenligt, att personer, som haft

Om krigstidstillägg m. m. åt befattningshavare i statens tjänst. (Forts.)

turen att komma på i provisionsavseende förmånliga stationer, skulle få ytterligare den fördelen att framför sina kamrater, få räkna hela provisionsbeloppet som underlag för krigstidshjälpen. Och det är icke så förhållandet, såsom herr Holmquist säger, att telegrafkommissarierna blivit misshandlade och fått sämre genom utskottets förslag. Tvärtom, de högst avlönade telegrafkommissarierna ha genom utskottets förslag, att höja maximibeloppet för krigstidstillägget från 600 kronor till 800 kronor, fått det bättre. Likaså hava de kommissarier, som äro gifta och taxerade till 3,000 kronor och därunder, genom det tillägg, som utskottet föreslagit, nämligen att de även för hustrun skulle få räkna krigstidshjälp, fått det betydligt bättre än enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Men jag skall be att få anföra ett exempel på vart det skulle leda, om utskottet skulle ha godkänt det av herr Holmqvist förordade förslaget. Helt visst skulle man då även varit nödsakad att tillämpa samma principer rörande lotsarna. Deras avlöningar, varierande mellan 1,400 och 1,800 kronor, sålunda ungefär lika mycket som de minst avlönade telegrafstationsföreståndarna, och dessutom ha de viss provision av de lotspenningar, de intjäna. De stå sålunda i avlöningsförmåner likställda med de lägre avlönade telegrafstationsföreståndarna. Nu har kriget haft till följd, att på vissa lotsplatser provisionen nedgått högst betydligt, men å andra stationer däremot uppgått till sådana belopp, att den närmar sig en statsrådslön. Och vad speciellt Malmö beträffar, så har varje lots där uppburit 4,358 kronor i provision under förra året. Skulle nu telegrafverkets tjänstemän få räkna sig sina provisioner till godo för krigstidstillägget, så kan jag icke se annat, än att lotsarna skulle få samma rätt. Och det är väl icke meningen, att personer, som genom kriget tillskyndats oerhörda fördelar, skola få ytterligare förmåner genom ett ökat krigstidstillägg. Krigstidstillägget är icke till för att uppmuntra nitet och intresset i tjänsten. Det får man förutsätta finnes hos varenda statens tjänsteman. Krigstidstillägget och krigstidshjälpen ha tillkommit för att lindra nöd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skulle icke ha besvärat kammaren med något yttrande, om jag icke i utskottets utlåtande saknat varje positionstagande till en av de i den av mig väckta motionen framförda synpunkterna. Men innan jag övergår att yttra några ord om den saken, ber jag att med tacksamhet få erkänna, att utskottet beaktat en del andra synpunkter i min och åtskilliga därmed sammanfallande motioner, däri man avsett, att en utvidgning av krigstidstillägget borde ske till de svagare avlönade.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att på grund av motioner krigstidshjälpen satts för de mindre inkomsttagarne så, att minimibeloppet bestämts till 250 kronor, dock med iakttagande att statsbidraget icke må överstiga 25 % av den sammanlagda årsinkomsten. Jag är villig att såsom verklig förbättring erkänna även förslaget, att krigstidshjälpen skall beräknas jämväl för befatt-

Om krigstidstillägg m. m. åt befattningshavare i statens tjänst. (Forts.)

ningshavares hustru. I dessa avseenden erkänner jag sålunda, att utskottet kommit till ett ur olika synpunkter erkännansvärt resultat.

Emellertid förekommer i den motion jag väckt en framställning, att när det gällde att gå uppåt med ersättningen, man därvidlag borde fästa avseende, icke blott vid den inkomst, som befattningshavaren hade av sin statstjänst, utan jämväl vid den totalinkomst, som befattningshavaren befunnes innehava. Jag kan icke finna, att utskottet med ett enda ord berört den saken. Lika naturligt som det är, att när det gäller lön för en tjänst, man icke kan ställa upp avlöningen olika efter tjänstemännens olika förmögenhetsförhållanden, lika självfallet synes det mig vara, att när man här går att giva ett nödvärnstillägg, ett sådant avseende verkligen bör fästas vid befattningshavarens ekonomiska förhållanden i det hela. För några dagar sedan godkände också riksdagen i en annan fråga ett förslag om hjälp från statens sida till en grupp befattningshavare, och där uppställdes för denna grupp det villkoret, att alla, som hade en totalinkomst över 700 kronor, skulle bliva utan statsbidrag, oavsett om denna inkomst härflöte från den befattning, som man närmast avsåg, att bidraget skulle gälla. Men här, där det gäller befattningshavare i allmänhet, har som sagt avseende endast blivit fäst vid de inkomster, som statstjänaren har av sin statstjänst. Härav kommer att följa, att krigstidstillägg kan komma att utgå till ungkarlar eller till personer med små familjer, som ha 10,000, 12,000, 15,000, 18,000 kronors och mera årlig inkomst. Jag undrar, om det kan vara lämpligt och riktigt, att så sker, då man tänker på statens ekonomiska belägenhet. Det förefaller mig naturligt, att man här bort uppställa en begränsning av den art, som i min motion framhållits. Man får en känsla av, att ledamöterna i utskottet vid behandlingen av frågan grupperat upp sig såsom representanter för olika skikt av befattningshavare och sedan har en utvidgning av bidraget åt ena hållet fått kompenseras med en utvidgning även åt den andra. Därav har följt, att utskottets förslag visar så betydligt ökade utgifter utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag undrar, om det är möjligt att följa sådana principer, när det gäller ett ingripande från statens sida så, som här avses. Jag åtminstone för min del kan icke vara med om därmed förbundna konsekvenser. Dessa bidrag till obegränsad förmögenhet äro tidigare i dag ställda i bjärt belysning av den diskussion, som här försiggått, då man så starkt framhävde huru oundgängligt det vore, att folk av alla förmögenhetsklasser underkastade sig uppoffringar för att underlätta fyllandet av statens behov. Under sådana förhållanden har jag icke kunnat stillatigande godtaga det föreliggande förslaget, men jag anser hopplöst att, såsom frågan nu ligger, framställa något yrkande.

Herr vice talmannen: Med anledning av herr Ekmans yttrande ber jag endast att få upplysa, att av de 6 miljoner kronor, varmed utskottet höjt Kungl. Maj:ts förslag, komma fyra

femtedelar på befattningshavare med under 3,000 kronors inkomst och blott en femtedel på befattningshavare med över denna inkomst. Jag tycker då, att de små i samhället blivit rikligt och väl tillgodosedda genom utskottets förslag. Om t. ex. en person med 1,200 kronors inkomst, som i allmänhet är den lägsta lön, som staten betalar, med hustru och fem barn, sålunda förutsättningen för det högsta möjliga krigstidstillägget och krigstidshjälpen, så ställer det sig så, att han enligt kommitténs förslag skulle få ett understöd av 394 kronor, enligt Kungl. Maj:ts förslag 430 kronor och enligt utskottets förslag 600 kronor. Då kan man väl icke säga annat, än att de små äro väl tillgodosedda, och vad de stora löntagarna beträffar, vad ha de fått? Jo, man har höjt maximibeloppet från 600 kronor till 800 kronor. Det är allt vad de fått. Jag tror, att det är ganska orättvist vad herr Ekman yttrat mot utskottet.

Om krigstidstillägg m. m. åt befattningshavare i statens tjänst. (Forts.)

Herr Pers: Till vad utskottets ordförande har sagt vill jag med anledning av herr Ekmans anförande yttra några ord särskilt angående min ställning till den fråga, som han här berörde.

Krigstidshjälpen är ju avsedd att komma de sämst ställda till godo, och den avpassas därför huvudsakligen efter familjeförhållandena. När så är fallet, är det också rimligt, att därvid tages hänsyn till befattningshavares övriga inkomster. Krigstidstillägget däremot fästes mera vid befattningen såsom sådan, och det går följaktligen också högre upp. Det förefaller orimligt, om man vid sådant förhållande skulle taga hänsyn till att befattningshavare har andra inkomster.

Här framställer sig också en annan synpunkt, som icke har kommit till synes i utskottets utlåtande, men som var och en vilken sysslar med dessa saker ändå bör taga hänsyn till. Det är att ifrågavarande krigstidstillägg och -hjälp icke äro av en så alldeles tillfällig beskaffenhet, som man skulle önska, att de vore. Det är högst sannolikt, att dyrtiden kommer att fortfara; och även andra omständigheter göra, att vad som nu tillägges kommer att gå ut under en följd av år. Vid det förhållandet framstår det såsom något rent orimligt, att en person som har andra inkomster, av ärvd eller förvärvd förmögenhet eller på annat sätt, skulle gå miste om ett tillägg, som hans kamrater få, vilka icke äro i denna belägenhet. Jag tror därför, att det slut, vartill utskottet har kommit, är sakligt och väl grundat, ehuru man ej i utlåtandet har kunnat bemöta alla invändningar, som blivit anförda i motionerna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Ifrågasatt omarbetning av förordningen angående utarrendering av prästerskapets löneboställen.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om omarbetning av gällande förordning angående utarrendering av prästerskapets löneboställen.

I anledning av ifrågavarande inom andra kammaren av herrar *Lundgren* i Nora och *Olsson* i Ramsta väckta motion, nr 170, hade nämnda kammare på hemställan av sitt fjärde tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en omarbetning av kungl. förordningen den 15 september 1911 angående utarrendering av prästerskapets löneboställen till närmare överensstämmelse med riksdagens tidigare uttalanden därutinnan, i syfte att göra arrendena mera inkomstbringande för kyrkofonden.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Det här föreliggande utskottsutlåtandet är avgivet av ett fullständigt enhälligt utskott, och jag har ingen anledning att söka få det av kammaren ogillat, allra minst som efter min uppfattning den fråga, vilken behandlas i förevarande utlåtande, är tagen alldeles för snävt. Jag vill emellertid yttra några ord vid det tillfälle, då utlåtandet här föreligger till kammarens prövning.

Jag vet icke, om kammarens ledamöter någonsin hava läst den kungliga förordningen av den 15 september 1911 angående utarrendering av prästerskapets löneboställen, särskilt den del därav, som sätter arrendator av prästboställe i förhållande till prästen i församlingen. Det heter i nämnda förordnings § 13 bland annat, att »arrendatorn skall mot måttlig ersättning enligt grunder, som angivas i kontraktet, till den omfattning och i enlighet med de närmare bestämmelser, som i övrigt där meddelas», underkasta sig en hel del prestationer. För det första, heter det, skall han »verkställa skjuts i tjänsteärenden ävensom annan för tjänstinnehavaren och hans familj erforderlig skjutsning eller, om tjänstinnehavaren önskar själv hålla hästar, lämna foder till högst 2 sådana samt i mån av befintligt utrymme i boställets laga hus erforderligt stall och foderrum samt plats till förvaring av åkdon och seldon». För det andra, heter det, skall han »för tjänstinnehavares hushåll å prästgården avlämna söt oskummad mjölk dagligen ävensom smör». För det tredje skall han »på erforderligt sätt bereda av tjänstinnehavare för husbehovet anskaffad ved ävensom, där tjänstinnehavaren äger från bostället bekomma ved och bränntorv, jämväl hugga eller upptaga samt framföra vad därav erfordras». För det fjärde skall han »verkställa renhållning och snöskottning å prästgården ävensom, när åt tjänstinnehavaren är

Ifrågasatt omarbetning av förordningen angående utarrendering av prästerskapets löneboställen. (Forts.)

upplåten trädgård, ombesörja plöjning och likartat arbete, som må erfordras i trädgården, och lämna för trädgårdens brukande behövlig myckenhet gödsel. I arrendekontraktet skall intagas förbehåll därom, att, för den händelse arrendatorn eftersätter sin skyldighet i något av ovan nämnda hänseenden, vad i allmän lag finnes stadgat rörande arrenderätts förverkande skall äga tillämpning.» Sedan tillägges det någonting i författningen om att han skall uppträda höviskt mot prästgårdens innehavare vid äventyr, att även det utgör anledning att anse kontraktet förverkat. Härom har sagts, »att dylika bestämmelser icke skola vara ägnade att verka lockande på eventuella spekulanter på ecklesiastika boställen är självklart».

Jag tror, att för var och en som något så när, om även ytligt, känner lantbruksförhållandena i allmänhet, detta är fullständigt klart och sant. Genom denna bestämmelse har arrendatorn blivit så att säga både *dräng* och *piga* åt prästen. Då man vet, att till en mycket väsentlig del av dessa boställen hörer landets yppersta jord, så förstår man vad det kan innebära, om man ej får fullständigt förstklassiga arrendatorer, som med liv och intresse ägna sig åt särskilt jordbrukets skötsel på dessa boställen. Det är alldeles naturligt, att det ur rent nationalekonomisk synpunkt har en mycket stor betydelse.

Nu kan man säga, att under sådana förhållanden borde jag med min synpunkt ställa mig på ett bifall till andra kammarens i detta ärende framförda förslag. Jag gör det likväl icke, ty det råder icke bot på förhållandena. Jag tror, att det mer och mer skall visa sig, att man måste ändra om dessa visserligen jämförelsevis nya, men efter min mening fullkomligt otidsenliga bestämmelser för att just få fram, vad man måste ha fram och i stort sett vill hava fram, nämligen verkliga jordbrukare såsom arrendatorer på dessa boställen.

Såsom jag antydde i början av mitt anförande, har jag endast velat uttala detta och har intet yrkande att göra.

Herr Hammarskjöld: Den siste talaren har icke gjort något yrkande men jag kan ändå icke underlåta att säga några ord med anledning av vad han yttrade.

Hela denna motion vilar på misstag. Det första av dessa misstag framträder i motionärernas uppgift att svårigheten att få boställen utarrenderade skulle ligga i det av herr Holmqvist påpekade förhållandet, att arrendatorerna betungas med extra åligganden såsom skjutsningar och andra saker.

Andra kammarens tillfälliga utskott, som dock tillstyrkt motionen, opponerar sig mot denna åsikt och säger, att det beror icke på de nu anmärkta förhållandena, utan huvudorsaken ligger däri, att byggnadsskyldigheten har överflyttats från prästerskapet och församlingarna samt lagts direkt på jorden, d. v. s. på arrendatorerna. Egendomligt nog hava även motionärerna själva i en

Ifrågasatt omarbetning av förordningen angående utarrendering av prästerskapets löneboställen. (Forts.)

annan motion vid innevarande riksdag, nämligen nr 169, uttalat, att en av de förnämsta anledningarna till de låga arrendebeloppen är den betungande byggnadsskyldigheten, som enligt boställsordningens 23 § påvilar arrendatorn.

Jag kan anföra ett exempel, som jag är fullkomligt säker på, nämligen från den socken, där jag själv är bosatt. Där var prästgården arrendevärderad till 1,930 kronor, och trots upprepade auktioner var det ej möjligt att få något anbud därå, emedan arrendatorn skulle utföra en del nybyggnader. Då beslöt församlingen att åtaga sig nybyggnadsskyldigheten. Genast blev prästgården utarrenderad och till högre belopp än det, vartill den var arrendevärderad.

Det andra misstaget, som både motionärerna och andra kammarens tillfälliga utskott gjort sig skyldiga till, är deras påstående, att det aldrig varit avsett »att tillerkänna prästerskapet några andra förmåner utöver den fastställda lönen och den fria bostaden med bränsle och trädgårdsland än ersättning i viss utsträckning för skjutsar i tjänsteärenden».

Jo, det har även av riksdagen tydligt uttalats, att det var avsett att göra det möjligt för prästerskapet att bo på landet och där få nödiga livsförnödenheter. Det grundar sig först på ett uttalande av departementschefen i propositionen till 1910 års riksdag, där han talar om, att det är nödvändigt att prästerskapet skall kunna erhålla skjuts, och säger: »Därjämte torde arrendatorn i arrendekontraktet böra tillförbindas att mot gottgörelse tillhandahålla tjänstinnehavaren övrig tjänsteskjuts samt de andra tjänstbarheter, som kunna finnas lämpliga och behövliga.»

När frågan kom till särskilda utskottet vid 1910 års riksdag, sade utskottet: »Väl är det sant, att på somliga orter vissa olägenheter kunna uppstå för prästen såsom en följd av den föreslagna anordningen; *men i likhet med departementschefen hyser utskottet den övertygelsen, att de befarade olägenheterna av jordbruksboställenas utarrendering skola kunna genom lämpliga anordningar förebyggas eller i väsentlig mån reduceras.* Vad särskilt angår den av departementschefen såsom synnerligen viktig framhållna uppgiften att tillse, det prästerna icke betungas med oskäliga kostnader för anskaffande av ämbetsskjuts, har utskottet, på sätt framgår av dess utlåtande över förslaget till lag om reglering av prästerskapets avlöning, sökt lösa denna uppgift på annat sätt än Kungl. Maj:t föreslagit, i det utskottet ansett arrendatorn icke böra tillförbindas att tillhandahålla tjänstinnehavaren fria skjutsar, utan föreslagit att ersättning därför skall i viss omfattning till tjänstinnehavaren utgå från kyrkofonden; men har utskottet därjämte — i nära överensstämmelse med vad departementschefen uttalat i fråga om viss tjänsteskjuts — framhållit lämpligheten därav att i de särskilda föreskrifter Kungl. Maj:t kommer att utfärda rörande löneboställenas utarrenderande varder inrymd en bestämmelse av huvudsakligt innehåll, att man vid arrendeavtalets uppgörande skall söka ernå överenskommelse därom att

Ifrågasatt omarbetning av förordningen angående utarrendering av prästerskapets löneboställen. (Forts.)

arrendatorn skall tillhandahålla tjänstinnehavaren skjuts i tjänsteärenden i nödig utsträckning och till viss måttlig taxa.»

Där har således särskilda utskottet tydligt och klart anslutit sig till departementschefens uppfattning. Mot detta uttalande av utskottet gjorde riksdagen ingen anmärkning. Det måste således anses fastslaget, att detta var meningen. Arrendeförordningen, som av Kungl. Maj:t har utfärdats, har i detalj uppgivit vad som kan anses vara nödvändigt för prästerskapet att få in natura av arrendatorn, och det är endast ett klart och tydligt fullföljande av riksdagens beslut.

Nu skall jag däremot göra ett erkännande, som denna kammares utskott också gör, att i åtskilliga fall, och kanske icke så sällan denna förordning icke har tillämpats riktigt. Det har naturligtvis varit riksdagens mening att ifrågavarande tjänstbarheter skulle av prästerna betalas med ett rimligt pris. Det heter om skjutsen, att den skall erhållas till »måttligt» pris; men det är klart, att alltsammans icke skall lämnas till underpris. Det har vid åtskilliga uppgörelser inträffat, att priserna blivit satta för låga.

Då får man emellertid komma ihåg, att hithörande uppgörelser hava skett, innan det nuvarande av krigstillståndet uppdrivna prisläget inträtt. Jag föreställer mig, att de uppgörelser, som hädanefter träffas, komma att uppvisa betydligt högre priser. Hur som helst vill jag gärna vara med om, att det betonas, att de förnödenheter och dylikt, som prästerskapet sålunda erhåller, skola betalas med det pris, som de verkligen äro värda.

Under sådana förhållanden finner jag ej den ringaste anledning föreligga att begära att förordningen skall omarbetas, utan det bör endast tillses, att den tillämpas såsom meningen har varit.

Herr greve och talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om inskränkning i kungörelseuppläsandet från predikstolen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändrad lydelse av § 23 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, av § 5 mom. 2 e), § 20 och § 62 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 samt av § 6 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändrad lydelse av §§ 17 och 32 i förordningen om kyrkostämmas samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, av §§ 10 och 12, § 15 mom. 2, § 20 mom. 5, § 34 samt § 43 mom. 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 samt av §§ 7 och 16 i förordningen angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg den 5 maj 1882, dels ock tre inom riksdagen i ämnet väckta motioner.

Om inskränkning i kungörelseuppläsandet från predikstolen. (Forts.)

I anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande nådiga propositioner, nr 181 och 192, ävensom motionerna inom andra kammaren, nr 406 och 407, båda av herr *Zander*, samt nr 410, av herr *Wikström*, hade utskottet i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt,

1:o) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 181 icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte för sin del antaga av utskottet förordade förslag till

dels lag om ändrad lydelse av §§ 23 och 75 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862,

dels lag om ändrad lydelse av § 5 mom. 2 e) och mom. 3 b), § 13, § 20 och § 62 i förordningen om landsting den 21 mars 1862,

dels ock lag om ändrad lydelse av § 6 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

2:o) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 192 icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte för sin del antaga av utskottet framlagda förslag till

dels lag om ändrad lydelse av §§ 17, 32, 41 och 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862,

dels lag om ändrad lydelse av §§ 10 och 12, § 15 mom. 2, § 20 mom. 5, § 34 samt § 43 mom. 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863,

dels ock lag om ändrad lydelse av §§ 7 och 16 i förordningen angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg den 5 maj 1882; samt

3:o) att de av herrar Zander och Wikström i ärendet väckta motioner, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet förut hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herr *Stadener*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts propositioner i de delar de avsåge förordningen om kommunalstyrelse på landet och förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd.

Lagförslagen, i vad angick sistnämnda båda förordningar, lydde sålunda:

(*i Kungl. Maj:ts proposition:*)

Förslag
till

Lag om ändrad lydelse av § 23 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 23 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

(*i utskottets förslag:*)

Förslag
till

Lag om ändrad lydelse av §§ 23 *och* 75 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 23 *och 75* i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 *skola* erhålla följande ändrade lydelse:

Om inskränkning i kungörelseuppläsandet från predikstolen. (Forts.)

(*i Kungl. Maj:ts proposition:*)

Ordföranden — — — — — — — — utsedda.

Sedan protokollet blivit justerat, skall en förteckning över de vid stämman fattade beslut nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles, från predikstolen i kyrkan uppläsas. Hör till kommun jämväl annex- eller kapellförsamling, skall uppläsning ske allenast i kommunens huvudkyrka.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1917.

(*i utskottets förslag:*)

§ 23.

Ordföranden — — — — — — — — utsedda.

Sedan protokollet blivit justerat, skall tillkänngivande därom ske från predikstolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles. Hör till kommun jämväl annex- eller kapellförsamling, skall dylikt tillkännagivande ske allenast i kommunens huvudkyrka.

§ 75.

Medlem av kommunen, som åt kommunalstämmans eller fullmäktiges beslut uti kommunens gemensamma angelägenheter ej nöjes, äger rätt att, där han tilltror sig kunna visa, att beslutet kränker hans enkskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund, eller att det icke i laga ordning tillkommit, eller att det står i strid med allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som beslutet fattat, däruti rättelse söka genom besvär, vilka, jämte det överklagade beslutet, böra till Konungens befallningshavande ingivas inom trettio dagar efter det *tillkännagivande om verkställd justering av det över beslutet förda protokoll enligt § 23 ägt rum*, dagen då det skedde likväl oräknad; och åligger det klaganden därjämte såväl att vid besvären foga bevis om dagen, då *berörda tillkännagivande ägde rum*, som ock att, inom fjorton dagar efter det tiden för besvärens inlämnande utgått, till kommunalstämmans ordförande ingiva diariiutdrag däröver, att han sig besvärat.

Försummar — — — — — — — — — — verkställighet.

Om inskränkning i kungörelseuppläsandet från predikstolen.
(Forts.)

(i Kungl. Maj:ts proposition:)

Förslag
till

Lag om ändrad lydelse av §§ 17 och 32 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 17 och 32 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 17.

Ordföranden — — — — — — — — utsedde.

Sedan protokollet blivit justerat, skall en förteckning över de vid stämman fattade beslut nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles, från predikstolen uppläsas.

§ 32.

Protokoll — — — verkställa.

Sedan protokollet blivit justerat, skall en förteckning över de vid sammanträdet fattade beslut, som ej uteslutande röra enskilda personers förhållanden, nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles, från predikstolen uppläsas.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1917.

(i utskottets förslag:)

Denna lag träder i kraft den 1 augsti 1917.

Förslag
till

Lag om ändrad lydelse av §§ 17, 32, *41 och 42* i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 17, 32, *41 och 42* i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 17.

Ordföranden — — — — — — — — — — utsedde.

Sedan protokollet blivit justerat, skall *tillkännagivandet därom ske från predikstolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles.*

§ 32.

Protokoll — — — — — — — — — — — — verkställa.

Sedan protokollet blivit justerat, skall *tillkännagivande därom ske från predikstolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles.*

§ 41.

Medlem av församlingen, som åt kyrkostämmas beslut i församlingens gemensamma angelägenheter ej nöjes, äger rätt att,

(i Kungl. Maj:ts proposition:)

(i utskottets förslag:)

Om inskränkning i kungörelseuppläsandet från predikstolen. (Forts.)

där han tilltror sig kunna visa, att beslutet kränker hans enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund, eller att det icke i laga ordning tillkommit, eller att det står i strid med allmän lag eller författning, eller annorledes överskrider deras befogenhet, som beslutet fattat, däruti rättelse söka genom besvär, vilka, jämte det överklagade beslutet, böra inom trettio dagar efter det *tillkännagivande om verkställd justering av det över beslutet förda protokoll enligt § 17 ägt rum*, dagen då det skedde likväl oräknad, ingivas, i mål, som uti § 2 mom. 1, 2, 3 och 4 äro nämnda, till det domkapitel, varunder kyrkoförsamlingen hör, men i andra mål till Konungens befallningshavande i länet; och åligger det klaganden därjämte såväl att vid besvären foga bevis om dagen, då *berörda tillkännagivande ägde rum*, som ock att, inom fjorton dagar efter det tiden för besvärs inlämnande utgått, till kyrkostämmans ordförande ingiva diarieutdrag däröver, att han sina besvär inlämnat å ort som vederbör.

Försummar klaganden något av vad sålunda är föreskrivet, må beslutet knnna gå i verkställighet.

Konungens befallningshavande och domkapitlet böra giva varandra av besvären del, när ärendet kan anses höra till gemensam behandling.

§ 42.

Medlem av församlingen, som vill styrka, att kyrkoråds eller skolråds beslut i församlingens gemensamma angelägenheter vi-

Om inskränkning i kungörelseuppläsandet från predikstolen. (Forts.)

(*i Kungl. Maj:ts proposition:*)

(*i utskottets förslag:*)

lar på orättvis grund, eller icke är i laga ordning tillkommet, eller står i strid med allmän lag eller författning, eller annorledes överskrider deras befogenhet, som beslutet fattat, ävensom den, som tilltror sig kunna visa, att något av kyrkoråd eller skolråd fattat beslut kränker hans enskilda rätt, äger, där ej beslutet är av rent förberedande eller verkställande art eller med avseende å överklagandet därav i lag eller författning annorlunda är stadgat eller detsamma innefattar varning för oenighet i äktenskap, fullfölja talan mot beslutet i enahanda ordning som i § 41 bestämts för klagan över kyrkostämmas beslut; dock att, *där beslutet uteslutande rör enskild persons förhållande, tiden för talans fullföljande skall beräknas från den dag, då beslutet blivit klaganden genom utdrag av protokollet delgivet, dagen då det skedde likväl oräknad; skolande diariiutdrag, varom i § 41 förmäles, inom där bestämd tid ingivas till kyrkorådets eller skolrådets ordförande.*

Utan hinder av förd klagan må beslutet gå i verkställighet, därest icke den prövande myndigheten annorledes förordnar.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1917.

Herr Stadener: Kammaren behagade finna, att jag har avgivit en reservation vid nu föredragna utlåtande i fråga om de delar, som avse förordningen om kommunalstyrelse på landet och förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd.

Den fråga, som saken här gäller är uppläsandet från predikstolen av protokollen från kommunalstämmor, kommunalfullmäk-

tige, kyrkostämmor samt kyrko- och skolråd. Anledningen till att frågan har upptagits i Kungl. Maj:ts proposition är närmast en riksdagsskrivelse från år 1914. Nu skall man förgäves i utskottets utlåtande söka efter denna riksdagsskrivelse; den är endast antydd. Utskottets tystnad på denna punkt har sina lätt begripliga skäl. Utskottet har nämligen negligerat riksdagens i denna skrivelse uttryckta mening. I Kungl. Maj:ts proposition i ärendet finner man däremot å sid. 9 denna riksdagsskrivelse från år 1914 utförligt refererad. Jag vill tillåta mig citera följande ord ur riksdagens mun: »Skulle det förhålla sig så, att i en del trakter av landet kommunalprotokollens uppläsande alltjämt av de kyrkobesökande med uppmärksamhet åhördes, borde naturligen, därest en förändring skulle komma till stånd, stor varsamhet iakttagas. Måhända vore det lämpligt, att samma utväg, som kommit till användning vid enskilda tillkännagivandens offentliggörande, i förevarande fall anlitades, och det sålunda överlämnades åt vederbörande stämma att själv besluta, huruvida kungörande från predikstolen skulle ske eller ej.»

Om inskränkning i kungörelseuppläsandet från predikstolen. (Forts.)

Vad föreslår nu utskottet såsom ett svar på riksdagens skrivelse år 1914 och den därav föranledda kungliga propositionen? Jo, utskottet föreslår i sitt utlåtande det totala avskaffandet av varje kungörande från predikstolen av det som har beslutats på kommunalstämma och kyrkostämma eller i skolråd och kyrkoråd.

Utan tvivel kommer ett sådant avskaffande av uppläsandet utav protokollen från predikstolen att verka överraskande och osympatiskt för ortsbefolkningen inom vissa delar av vårt land. Icke allenast i den landsända jag tillhör utan även i andra delar av landet har ortsbefolkningen ett mycket stort intresse för åhörandet av protokollen från kyrkostämma, kommunalstämma, kyrkoråd och skolråd; man kommer därstädes alldeles säkert att känna sig förorättad genom det beslut, som riksdagen efter utskottets hemställan skulle fatta om det fullständiga avskaffandet av uppläsningen utav nämnda protokoll.

Visserligen säger utskottet i sitt utlåtande, sid 21, att en bestämmelse av det innehåll utskottet föreslår »icke utesluter möjligheten för vederbörande världsliga eller kyrkliga kommuner att, där de så önska, på frivillighetens väg föranstalta om uppläsandet av förevarande protokoll i deras helhet, allenast därvid uttryckligt tillkännagivande göres om den verkställda justeringen». Således, utskottet hänvisar befolkningen i de orter, där man önskar i fortsättningen höra dessa kommunala protokoll uppläsas, till träffande av privat överenskommelse med tjänstgörande prästmannen om protokollens uppläsande. Häri ligger givetvis ingen garanti för att ortsbefolkningens önskningar också efterkommas.

Kungl. Maj:t har däremot i sina propositioner gått en medelväg. Kungl. Maj:t har föreslagit att *en förteckning över besluten* skall uppläsas från predikstolen. Denna medelväg finner jag vara ganska praktisk. Den tillgodoser befolkningens önskan på nämnda orter att få höra vad som beslutats å kommunalstämma, kyrkostäm-

Om inskränkning i kungörelseuppläsandet från predikstolen. (Forts.)

ma samt kyrkoråd och skolråd, och på samma gång tillgodoser Kungl. Maj:ts förslag prästens intresse av att detta uppläsande icke får alltför stora proportioner, och slutligen tillgodoser Kungl. Maj:ts förslag riksdagens uttalade mening i skrivelsen från 1914 att man borde icke förhindra de stämmor, som önska, att protokollen skola uppläsas, från att få ett sådant uppläsande verkställt.

Jag har ansett mig böra ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag och jag vill nämna — jag antar det icke är förbjudet att omtala denna detalj — att inom utskottet voro meningarna mycket mera delade än detta utskottsutlåtande ger tillkänna. De medlemmar av utskottet som stodo på den sida, där jag såsom reservant nu ställt mig, voro så många att utskottet nära nog delade sig i tvenne hälfter. Att icke flera hava antecknat sig såsom reservanter beror tvivelsutan därpå att man ansett frågan vara av jämförelsevis underordnad art. Att jag reserverat mig beror till icke ringa del därpå att jag ansett, att det icke bör kunna sägas efteråt att den ende i utskottets arbete deltagande prästmannen har varit verksam för att frånhända kommunen och församlingen den rätt de nu innehava att få sina protokoll upplästa från predikstolen.

Då jag alltså, herr talman, har den uppfattningen, att riksdagens skrivelse 1914 uttalar, att ortsbefolkningens önskningar böra tillgodoses av den som stiftar kommunallagar på detta område, och då Kungl. Maj:ts förslag har tagit all möjlig hänsyn till denna synpunkt, yrkar jag bifall till vad utskottet föreslagit, utom i de delar som avse förordningen om kommunalstämma på landet och förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, där jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr von Bahr: Det lagförslag som nu är fråga om har varit behandlat av konstitutionsutskottet, jag tror nästan ett par dagar, och torde få anses vara ganska genomtänkt och utskottet har, vilket ju är ganska ovanligt, varit så gott som enhälligt vid fattandet av sitt beslut. Jag tror därför, att kammaren kan med tämligen stort lugn gå med på det förslag, som konstitutionsutskottet ansett sig böra framlägga, detta desto hellre som just den förändring som nu av utskottet föreslagits framkommit från lantmannahåll således från det håll, som närmast beröres av det föreliggande lagförslaget. Det är endast herrar von Mentzer och Stadener, som anfört reservation.

Jag vill bara därför i korthet nämna, att jag tror, att huvudsakliga anledningen varför man i detta fall icke ansåg sig vilja biträda Kungl. Maj:ts förslag, utan föredrog utskottets förslag var den att man fann bestämmelsen i det kungl. förslaget något oklar. I detta förslag heter det:

»Sedan protokollet blivit justerat, skall en förteckning över de vid stämman fattade beslut nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst hålles, från predikstolen i kyrkan uppläsas.»

Således det skall uppläsas en förteckning över de vid stämman fattade besluten. Nu vet man icke om denna skall innefatta helt enkelt en förteckning över rubrikerna eller vara ett fullständigt åter-

givande av de särskilda besluten i alla ärenden. I första fallet skulle väl ingen nämnvärd förbättring i det av herr Stadener åsyftade avseendet ske och i senare fallet icke heller vinnas den minsta lindring i det nu från så många håll överklagade förhållandet beträffande protokollens uppläsande.

Om inskränkning i kungörelseuppläsandet från predikstolen. (Forts.)

Sedan vill jag ytterligare påpeka, att det står ju varje församling fritt, jag menar, att lagförslaget, sådant det nu är formulerat icke lägger hinder i vägen för församlingen att träffa överenskommelse med sin präst om ett annat förfaringssätt med fullständigt uppläsande av protokollen och besluten. Visserligen kan icke prästen åläggas en sådan sak, om han skulle vara ovillig att ställa sig församlingens önskningar till efterrättelse, men jag vågar tro, att det i högst få fall skall inträffa, att församlingens kyrkoherde, därest han vet att församlingen önskade ett annat förfaringssätt, icke skulle ställa sig en sådan önskan till efterrättelse.

Under sådana förhållanden anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindblad, Ernst: Det är icke någon stor fråga, men det är dock ett par synpunkter, i praktiskt riktning jag skulle vilja uttala och det är att i anslutning till herr Stadeners uppfattning få i motiveringen uttalat, att man anser det vara pastors *skyldighet* att uppläsa protokollen, om församlingen därom uttalar önskan. Det är ett bättre uttalande än om det skall ske genom »frivillig överenskommelse», ty då gör han hur han behagar.

En annan sak är den föreslagna ändringen i § 23 i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Utskottet föreslår följande lydelse: från prediktolen i kyrkan nästa sön- eller helgdag, då gudstjänst från predikstolen i kyrkan nästa sön- och helgdag, då gudstjänst hålles etc.» Med den ordalydelsen kan jag icke förstå, att man skall kunna fortsätta med det nu använda förfaringssättet att före gudstjänsten kalla justeringsmännen att justera protokollet och så läsa upp tillkännagivandet därom efter gudstjänsten samma dag. Här står, att det skall dröja till *nästa* söndag, innan det skall kunna uppläsas och det framflyttar besvärstiden med en hel vecka och då vi ändå hava 30 dagar torde detta kunna vara nog. Det hade hjälpts med om man sagt: »på nästa efter stämman infallande sön- eller helgdag», då hade det varit tydligt och klart.

Nu hade jag trott, att ett återremissyrkande skulle framställas i andra kammaren, men det har tyvärr icke kommit och då tjänar ett återremissyrkande här ingenting till. Därför är det av väsentlig vikt att få från utskottet uttalad den meningen, att man icke har tänkt sig en sådan betydelse av det nu valda uttryckssättet. Jag skall för min del be att få höra ett sådant tillkännagivande. Konstitutionsutskottets ordförande i andra kammaren, som jag talade enskilt vid, trodde att man icke skulle behöva tolka det så strängt.

Herr von Bahr: Jag ber att få nämna, att det av den siste talaren uttryckta önskemålet att i utskottets motivering skulle intagas något i den riktning han antydde, har utskottet redan ställt sig

Om inskränkning i kungörelseuppläsandet från predikstolen. (Forts.)

till efterrättelse, då utskottet säger på sidan 21, att utskottet »anser sig i detta sammanhang böra framhålla, att en bestämmelse av dylikt innehåll icke utesluter möjligheten för vederbörande världsliga eller kyrkliga kommuner att, där de så önska, på frivillighetens väg föranstalta om uppläsandet av förevarande protokoll i deras helhet, allenast därvid uttryckligt tillkännagivande göres om den verkställda justeringen.» Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr von Geijer: Den förste talaren, som yttrade sig i ärendet antydde, att vid ärendets behandling inom utskottet olika meningar yppat sig och det är riktigt. Jag vill minnas att ställningen var 12 mot 8. Jag för min del hörde till minoriteten, men i brådskan har icke mitt namn blivit antecknat bland reservanterna. Jag har av de skäl som anfördes av herr Stadener den uppfattningen att det förslag, som Kungl. Maj:t kom med var bättre än det som antogs. På samma gång vill jag giva herr Stadener rätt däri att den meningen gjorde sig gällande, att huvudsyftet med reformen skulle vinnas på båda vägarna, så att skillnaden i sak icke är så stor. Men då nu ett yrkande framkommit om bifall till Kungl. Maj:ts förslag finner jag ingen anledning att icke förena mig med detta.

Herr Hellberg: Jag vill först anmärka mot herr Lindblad, att det lärer icke hava hjälpt mycket, om utskottet i sin motivering sagt, att prästmannen är skyldig att uppläsa protokollen; ville han tredskas, torde den motiveringen inte hindrat honom.

Men jag begärde egentligen ordet för att förebygga den farhåga, som herr Lindblad uttalade, att avfattningen av § 23 i förordningen om kommunalstyrelse på landet skulle hava den konsekvensen, att om protokollet justeras på söndag morgon före gudstjänsten, skulle det dröja 8 dagar, innan det finge uppläsas. Det är, som talaren påstod, utskottets formulering som är orsaken till möjligheten att tyda stadgandet så, ty samma formulering förekommer i Kungl. Maj:ts förslag och även den gamla ordalydelsen var ungefär likartad. Men med nästa söndag menas givetvis den söndag som följer efter stämman och det är således icke från protokollsjusteringen som man skall räkna. Jag tror icke att man behöver befara några menliga konsekvenser av detta.

Herr Lindblad, Ernst: Det är just mot ordalydelsen i utskottets ändringsförslag jag vänt mig. I Kungl. Maj:ts förslag föreskrives att en förteckning över de *vid stämman* fattade besluten skola uppläsas nästa sön- eller helgdag. Men dessa ord »vid stämman» har man hoppat över i utskottets ordalydelse. Där talar man endast om, att tillkännagivande om justeringen skall ske. Hade man där skjutit in någonting om *stämman*, hade saken varit klar att tidsbestämningen räknades såsom nästa söndag efter stämman. Nu har emellertid andra kammaren fattat beslut, och då får man nöja sig med det uttalandet, att någon ändring i sak icke är avsedd, fastän uttryckssättet är mindre lyckligt.

Mot herr von Bahr vill jag framhålla att det är dock skillnad, om utskottet på sätt som nu skett i utlåtandet hänvisar till en uppgörelse på frivillighetens väg än om utskottet säger, att enligt utskottets uppfattning är tjänstgörande prästmannen *skyldig*, att med den lön han har, rätta sig efter församlingens önskan i detta avseende. Då står det fastspikat, att detta är utskottets och kanske även riksdagens mening, och då rubbas den icke.

Om inskränkning i kungörelseuppläsandet från predikstolen. (Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Stadener*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att Kungl. Maj:ts propositioner i de delar, som förordats i den av honom vid utlåtandet avgivna reservationen, godkändes.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den av herr Stadener föreslagna ändring.

Vid slutet av den häröver företagna omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 27.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny utgiftsstat för postsparbanken m. m.;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor jämte en i ämnet väckt motion;

nr 140 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter smeden Per Viktor Sjögren från Ledbergs socken m. fl.;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov med slutförande av undersökningsarbeten i Kiirunavaara och Gellivare malmberg; samt

nr 149, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 77 med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 och 34 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock en med anledning av nämnda proposition väckt motion.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Om statsbidrag vid frivillig pensionsförsäkring av viss versonal.

Punkten 2.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att i anledning av en inom första kammaren av herr *Neiglick* väckt motion, nr 104, riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån staten, med anlitande av den frivilliga pensionsförsäkringen, skulle kunna bidraga till pensionering av den vid statens verk sysselsatta arbetspersonal, för vilken icke i särskild ordning sörjts för pension genom statens försorg, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Beträffande föreliggande punkt hade reservation anförts av herrar *Rogberg, Tisell* och *Permansson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att herr Neiglicks förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Rogberg: Herr talman! Den frivilliga pensionsförsäkringen har hittills inom landet icke blivit omfattad med det intresse, som av flera skäl kunde synas önskligt. Men genom den omläggning av samma försäkring, som kammaren under den föregående, nyss föredragna punkten beslutat, är det anledning antaga, att samma försäkring för framtiden skall vinna en ökad anslutning.

Motionären, herr Neiglick, har synbarligen också varit genomträngd av önskan att hjälpa den frivilliga pensionsförsäkringen till större anslutning och han hade tänkt sig att för det ändamålet staten såsom arbetsgivare skulle beträffande hos staten anställd personal, som icke åtnjuter statspension, genom erläggande av särskilda avgifter bereda försäkring av den art som numera är möjliggjord. Emellertid har det gått motionären så som det allt ibland går motionärer i

riksdagen, när de giva sig in på områden, som man kan anse böra vara Kungl. Maj:t förbehållna. Efter den proposition, som kammaren nu antagit och efter det motionären väckt sin motion, har Kungl. Maj:t i en ny proposition, nr 222, hemställt om pensionering om viss vid statens affärsdrivande verk anställd extra personal; och om denna proposition, såsom det icke är förmätet antaga, skall vinna riksdagens bifall, är nog det mesta av det motionären åsyftat redan vunnet. Emellertid trots det sagda vill jag för min del gärna medgiva det befogade i vad utskottet i sin motivering på ett ställe anfört därom, att en stor del av den personal, som motionen avser, således främst banarbetare vid statens järnvägar och med dem likställda arbetare vid statens affärsdrivande verk, icke bliva tillgodosedda genom Kungl. Maj:ts förslag. När utskottet skolat behandla motionen, i den mån som den efter Kungl. Maj:ts proposition kan anses behöva behandlas, har utskottet, så vitt jag förstår, för sig bort uppställa två frågor.

Om statsbidrag vid frivillig pensionsförsäkring av viss personal. (Forts.)

Den första och närmast till hands liggande är den: om det över huvud taget är lämpligt, att staten begagnar sig av den omlagda frivilliga pensionsförsäkringen för att med statsmedel bereda tillfälle till de förmåner som samma försäkring kan erbjuda. Utskottet har icke besvarat frågan utan endast ställt sig sympatiskt till densamma, vilket tydligen framgår av utskottets s. k. kläm. Utskottet begär ju i den en utredning, huruvida och i vad mån staten med anlitande av den frivilliga pensionsförsäkringen skulle kunna bereda den extra personalen och närmast banbyggnadsarbetare tillfälle till försäkrings erhållande. Utskottet har icke kommit längre än till en sympatisk mening. Men en annan fråga har uppkommit för utskottet, föranledd av en upplysning i motionen och det är denna, om över huvud statens affärsdrivande verk enligt gällande föreskrifter äro förhindrade att utan att riksdagen anlitas vidtaga åtgärder för att i pensionshänseende hjälpa de lösa arbetare, varom här är fråga. På denna fråga har utskottet icke velat inlåta sig. Utskottets majoritet har ansett det obehövligt och minoriteten har icke velat söka framkalla ett uttalande från vederbörande affärsdrivande ämbetsverk av det enkla skäl, att, då riksdagen är så långt framskriden, det är önskvärt att ärendena fortast möjligt avgöras i utskotten och fortast möjligt komma på riksdagens bord. Men den frågan borde av utskottet blivit löst. De av mig framhållna omständigheterna synas mig giva anledning till, att man kan ställa sig tveksam till utskottets skrivelseförslag, även om man gärna kan behjärta den tanke för vilken motionären gjort sig till tolk. Det huvudsakliga skälet för reservanternas hemställan att herr Neiglicks motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda är emellertid av principiell natur. Reservanterna hava frågat sig: stämmer det med denna kammares allmänna uppfattning att riksdagen på en enskild motionärs hemställan giver sig in på ett område, som så gott som uteslutande är av administrativ art? Bör icke riksdagen överlämna dylika frågor åt Kungl. Maj:ts initiativ? Är det icke lämpligt att i fall sådana som detta vederbörande ämbetsverk utan riksdagsmans medverkan efter förhandling med Kungl. Maj:t låter Kungl. Maj:t upptaga frågan Vi reservanter hava funnit, att det här

Om statsbidrag vid frivillig pensionsförsäkring av viss personal. (Forts.)

i landet kanske skulle vara lämpligast, att initiativrätten så litet som möjligt i dylika fall begagnades av enskilda motionärer, och vi hava därför ställt oss avvisande emot motionen.

Herr talman! Jag tillåter mig att yrka bifall till reservationen i denna del.

Herr Neiglick: Det var med tillfredsställelse jag tyckte mig kunna konstatera att den ärade reservanten icke hade något sakligt att invända mot motionens innebörd. Jag vågar därför hoppas att de betänkligheter av mera formell art, som han uttalade, icke äro ägnade att väga så mycket vare sig för honom själv eller för kammaren. Å andra sidan skall jag, om detta kan skänka reservanten någon tillfredsställelse, gärna deklarera, att denna motions grundtanke icke är något mitt eget tankeexperiment utan härflyter från en beredning vid statens järnvägar för utredning om pension åt just den personal, som avses i min motion. Att det förslag, som beredningen kommit till icke blivit genomfört torde bero just därpå att vederbörande ansett sig icke äga befogenhet att utan riksdagens och Kungl. Maj:ts medgivande förfoga över nödiga medel. Det kanske tillåtes mig att säga, att, enligt vad jag förvissat mig om, generaldirektören vid statens järnvägar ställer sig mycket sympatisk till motionen och önskar att en utredning må komma till sånd, eventuellt i den riktning som motionen innebär.

Jag skall också be att i detta sammanhang få rätta ett misstag som utskottet gjort i fråga om de personalgrupper motionen syftar på. Om jag håller mig endast till statens järnvägar är ju pensionsfrågan för den ordinarie personalen löst senast 1910. Den andra gruppens, verkstadsarbetares och förrådsarbetares, pensionsfråga torde, såsom reservanten framhöll, bliva löst vid innevarande riksdag i överensstämmelse med vad som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition nr 222. En tredje grupp benämnes i regel banarbetare. Denna grupp utgjorde åren 1912—1915 icke mindre än 5,000 à 6,000 man och i genomsnitt 3,500 man. En del av dessa får icke någon pension alls och en annan del får från fall till fall pension å allmänna indragningsstaten efter förslag av Kungl. Maj:t utan att arbetarna själva i någon mån bidragit till sin pensionering. Det är, beträffande statens järnvägar, denna grupp som avses i motionen. Det synes mig, att frågan om pension åt denna grupp skulle kunna vinna sin lösning genom anslutning till den frivilliga pensionsförsäkringen med bidrag från arbetarna själva. Till denna kategori höra också arbetare vid vattenfallsstyrelsens anläggningar och flottans varv och verkstäder.

Motionen syftar emellertid även på någonting annat, som det förefaller mig att reservanten förbisåg. Runt om i städerna, köpingarna och municipalsamhällena finnes en del beställningsmän, polismän och annan personal med mer eller mindre fast anställning. Även dessa få nu pension från fall till fall utan att själva bidraga till densamma, och det synes mig, at man här med fördel skulle kunna använda den frivilliga pensionsförsäkringen. Genom den ändring

av § 34, som beslutats för en stund sedan, är det möjliggjort att använda den frivilliga pensionsförsäkringen i mycket större utsträckning än förr, och jag kan icke tänka mig annat än att de som medverkat till antagandet av 1913 års allmänna pensionsförsäkring gärna skulle se en större anslutning till detta stora nationalverk, i synnerhet på det civila pensionsområdet

Om statsbidrag vid frivillig pensionsförsäkring av viss personal. (Forts.)

Nu framhöll den ärade reservanten betänkligheten av att man på enskild motionärs hemställan giver sig in på och begär utredning i en fråga som denna. Men det är ju icke något ovanligt att man gör hemställan till Kungl. Maj:t om utredning, även på en enskild motionärs framställning, och en utredning i detta fall om vad som föreslagits över huvud taget kan anses lämpligt och i vilken utsträckning det bör tillämpas kan väl icke anses olämplig, om man över huvud taget har något intresse för de frågor, som här föreligga. Jag hoppas att kammaren bifaller utskottets hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Friherre Langenskiöld: Herr greve och talman! Även jag anhåller att få förorda bifall till vad som föreslagits i utskottets betänkande i denna del. Det är nog icke så, att den utredning, som motionären här föreslår, skulle komma att omfatta en ny utväg för pensionering av statstjänare. I den redan förut av reservanten åberopade kungl. propositionen nr 222 angående bestämmelser om pensionering av viss å extra stat upptagen personal vid statens järnvägar, telegrafverket och statens vattenfallsverk, är redan den där föreslagna pensioneringen förknippad med folkpensioneringen, på det sätt nämligen att, i fall vederbörande icke under visst antal år tillhört dessa pensionskassor så att de även fortfarande kunna vara delägare i desamma, de frivilliga avgifterna skola inbetalas till den stora pensionskassan d. v. s. folkpensioneringskassan. Vad motionären herr Neiglick här hemställt om, är således icke något nytt utan eventuellt en fortsättning av det som redan påbörjats i Kungl. Maj:ts proposition nr 222. Jag tror att var och en som deltagit i utskottsbehandlingen av denna proposition nr 222 funnit, hur ofantligt svårt det är att ordna pensionsfrågan för icke fast anställda tjänstemän och särskilt arbetare. Man kan icke, tror jag, lösa denna fråga på något mera tillfredsställande sätt än att förena deras pensionering med den allmänna folkpensioneringen. Jag måste därför säga att det förefaller mig vara ett synnerligen lyckligt uppslag som nu kommit före, och jag hoppas, att kammaren icke må avslå en undersökning huruvida och i vad mån den väg motionären föreslagit kan för detta ändamål beträdas.

Herr Strömberg: Herr greve och talman! Med allt erkännande av det behjärtansvärda, som ligger i motionens tanke och även med all önskan att denna tanke så fort som möjligt måtte realiseras kan jag icke annat än gilla den av reservanten, herr Rogberg, nyss uttalade principen, att det väl knappast är den bästa vägen att gå, att riksdagen på en enskild motionärs framställning tager initiativ i

Om statsbidrag vid frivillig pensionsförsäkring av viss personal. (Forts.)

dylika frågor utan att man bör överlämna detta åt Kungl. Maj:t efter vederbörande ämbetsverks hörande.

Nu sade den ärade motionären nyss, tyckte jag, att han förvissat sig om, att man i ett visst ämbetsverk gärna såg, att det bleve så som han motionerat om. Det är möjligt, men det förefaller mig, att det varit riktigare, om detta ämbetsverk vänt sig till Kungl. Maj:t med denna önskan och att Kungl. Maj:t därefter gjort utredning och framlagt frågan, om Kungl. Maj:t så funnit lämpligt. Av motionen framgår för övrigt att en utredning redan varit eller är på bane åtminstone i ett verk nämligen järnvägsstyrelsen, och man kan därför vara tämligen förvissad om, att Kungl. Maj:t skall söka inom kort lägga fram förslag om, huru det i detta fall bör ordnas. Med hänsyn härtill ber jag, herr greve och talman, att få ansluta mig till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner dels i första kammaren nr 8 och 9 av herr Klefbeck, avseende ändring, den förra av 6 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring och den senare av 5 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av nämnda lag, dels i andra kammaren nr 6 av herr Petersson i Lidingö villastad om ändring av 16 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, nr 110 av herr Mossberg om ändring av 9 § i ovannämnda lag, nr 180 av herr von Sneidern om ändrad lydelse av 4 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av pensionsförsäkringslagen och nr 249 av herr Tengdahl angående viss ändring i nyssberörda lag den 8 juni 1915, dels ock nr 112 i andra kammaren av herr Widlund om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i avseende å åldersgränsen för avgiftsplikt enligt pensionsförsäkringslagen.

Ifrågasatt höjning av den avdragsfria inkomstgränsen för understödstagare enligt lagen om allmän pensionsförsäkring.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av den inom första kammaren av herr *Klefbeck* väckta motionen nr 8 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning, huruvida sådan ändring av 6 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring skulle kunna vidtagas, att inkomst till ett belopp av omkring 100 kronor icke måtte medföra minskning — åtminstone icke i samma utsträck-

ning som med nu gällande bestämmelser — i beloppet av understöd eller pensionstillägg enligt nämnda lag, ävensom angående den ändring av tredje stycket andra punkten i sagda §, som därav kunde betingas, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Ifrågasatt höjning av den avdragsfria inkomstgränsen för understödstagare enligt lagen om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Vid nu föredragna punkt hade reservation anförts av herrar *Rogberg* och *Tisell*, vilka med avseende å herr Klefbecks förevarande motion ansett, att utskottets utlåtande bort avfattas på visst i reservationen angivet sätt och att utskottet bort hemställa, att herr Klefbecks förevarande motion nr 8 i första kammaren icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Rogberg: Herr talman! Som kammaren behagade finna har jag jämte en annan medlem av kammaren i denna punkt avgivit en reservation. Vad som utgår såsom pension enligt pensionsförsäkringslagen är ju praktiskt sett för närvarande egentligen det så kallade pensionstillägget. Å detta tillägg, säger lagen, skall avdrag göras med pensionstagarens halva årsinkomst, då denna överstiger 50 kronor, dock så att, om pensionstagarens årsinkomst uppgår till 100 kronor, avdrag sker endast med det belopp, varmed årsinkomsten överstiger 50 kronor. Nu har herr Klefbeck i sin motion hemställt, kort och gott om höjning av det avdragsfria minimum till 100 kronor; utskottet har ställt sig sympatiskt till denna motion och hemställt om en skrivelse i motionens syfte. Då uppkommer den frågan: Huru skall ett bifall till detta skrivelseförslag verka? Härom finnes faktiskt en utredning, som lämnats av pensionsstyrelsen. Pensionsstyrelsen förklarar, att ett bifall till motionen givetvis skulle medföra en avsevärd kostnadsökning. Huru stor denna ökning skulle bliva är svårt att beräkna, men på grunder som synas tillförlitliga och tillfredsställande, antager pensionsstyrelsen att det årliga understödsbeloppet, vilket för närvarande utgör omkring 14 miljoner kronor eller något mera, skulle behöva ökas med ytterligare 1 miljon kronor. Nu torde det tillkomma kammaren att bedöma, huruvida i en tid sådan som denna med en ytterligt ansträngd budget — ett förhållande som givetvis kommer att fortfara i framtiden — man skall vara med om en så pass stor ökning av folkpensioneringen som motionären ifrågasätter.

Emellertid, frånsett budgetssynpunkten, är motionen icke heller rättvis. Pensionsstyrelsen säger, att ett bifall till motionen skulle leda till orättvisa för personer, vilkas inkomster obetydligt överstiga 100 kronor. En man med 100 kronors inkomst skulle erhålla pensionstillägg oavkortat på 150 kronor. Men hade hans inkomst istället uppgått till 102 kronor, bleve pensionstillägget allenast 99 kronor, således en minskning i pensionen av 51 kronor vid en inkomstökning av endast 2 kronor, och, säger pensionsstyrelsen, ett sådant missförhållande måste ju rättas. Ett beaktande av vad pensionsstyrelsen anmärkt kan givetvis icke gå i annan riktning än av ytterligare lättnader vid beräkning av pensionsavdraget, men därav föranledas åter

Ifrågasatt höjning av den avdragsfria inkomstgränsen för understödstagare enligt lagen om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

återigen ökade kostnader. Huru stora dessa kostnader skulle bli, därom veta vi ingenting.

Nu får det naturligtvis medgivas, att, såsom motionären framhållit, på orter med höga levnadskostnader det kan vara av ett framträdande behov påkallat, att möjlighet beredes pensionstagarna till erhållande av högre pension än den, som nu utgår. I avseende å den saken har det för utskottet blivit bekant, att pensionsstyrelsen till Kungl. Maj:t ingått med framställning angående kommunala pensionstillskott, och man förväntar, att av denna framställning skall komma en proposition till nästa års riksdag. Man har vidare rätt att förvänta, att, om denna proposition bifalles, därav skall följa det avhjälpande av svårigheter som motionären ifrågasatt.

Då motionen är ägnad att föranleda en avsevärd utgiftsökning, då vidare motionen, även om den blir behandlad så, som utskottet tänkt sig, måste anses icke fullt rättvis, och då slutligen förslag till avhjälpande av de olägenheter, vilkas avhjälpande motionären och kanske vi alla i och för sig finna önskvärt, redan är å bane, tillåter jag mig, herr talman, yrka **bifall till reservationen.**

Herr Klefbeck: Herr talman! Den föregående ärade talaren slutade med att framhålla, huru det förslag, som pensionsstyrelsen ärnar komma med, skulle avhjälpa de olägenheter, som jag i min motion påpekat. Det kommer att göra det *endels*, på det sättet nämligen, att pensionstagare på en dyrort skulle kunna beredas tillfälle till kommunalt pensionstillägg, men det kommer icke att avhjälpa en annan del av de olägenheter jag framhållit och som jag längre fram vill beröra.

Det första skäl den föregående talaren anförde mot utskottet, var ett betonande av den avsevärda ökning i kostnaderna, som ett bifall till förslaget skulle medföra. Jag vill då till att börja med påpeka, att av det sammansatta stats- och lagutskottets medlemmar har icke en enda medlem från statsutskottet reserverat sig, och vi bruka ju hålla statsutskottets medlemmar räkning för, att de se upp när det gäller utgifter, och iakttaga sträng och noggrann sparsamhet. Men jag vill yttermera säga ett par ord till belysning av den påpekade ökningen av kostnaderna. Pensionsstyrelsen beräknar densamma, som vi hörde, till 1 miljon kronor utöver vad staten redan nu betalar i pensionstillägg. Hur har styrelsen kommit till denna siffra? Jo, den talar om, att av pensionärerna var det förra året 31 %, som hade en årsinkomst mellan 50 och 100 kronor. Så gör den sina beräkningar på denna grund. Då vill jag gent emot det framhålla, att även om man kan rent teoretiskt resonera så, man dock får, såvida man känner till det praktiska förfarandet vid behandlingen av pensionsärenden, pruta åtskilligt på dessa siffror. Det förekommer nämligen bland dessa, vilkas inkomster på detta sätt beräknats, två kategorier, den ena sådana som ha verkliga inkomster, och dessa kunna lätt uppvisas uppgå till 60, 70 eller 80 kronor. Den andra gruppen består av dem, som faktiskt icka ha ett enda öres inkomst, men vilkas lilla arbete *beräknas* till ett visst värde. Det förekom-

Ifrågasatt höjning av den avdragsfria inkomstgränsen för understödstagare enligt lagen om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

mer isynnerhet ifråga om gamla utslitna änkor, som vistas i sina barns hem och där utföra något litet obetydligt arbete, som kanske för dem har psykologisk betydelse, men för familjen mycket litet ekonomiskt värde. De kunna t. ex. stoppa strumpor eller torka upp en mindre disk eller dylikt, men de orka ej utföra något ordentligt arbete. Detta arbete måste emellertid beräknas; och då förfar man inom pensionsnämnden så, att man beräknar deras arbete till »icke överstigande 50 kronor» för att sålunda trygga dem till att kunna erhålla helt pensionstillägg. Det är ju klart, att om gränsen sattes till 100 kronor, skulle dessa, vilkas arbete icke beräknas överstiga 50 kronor, i de allra flesta fall i stället beräknas hava en inkomst, som icke överstiger 100 kronor. Resultatet ifråga om utlägget för det allmänna till sådana pensionsberättigade skulle i så fall bliva precis detsamma. Denna synpunkt redan kommer att betydligt reducera den tilltänkta miljonen.

Vidare vill jag påpeka ett allmänt känt faktum, att pensionsstyrelsen vid sina beräkningar i allmänhet rört sig inom mycket vid marginal för att under alla omständigheter vara på den säkra sidan. Detta är ju i allra högsta grad berömvärt, men det återigen berättigar mig till att påstå, att detta förhållande inför den faktiska verkligheten kommer att visa, att vi aldrig nå upp till den ifrågasatta miljonen.

Det andra skälet, som den föregående talaren anförde, var att det förslag, jag framställt, skulle medföra vissa orättvisor, särskilt för gränsfallen intill 100 kronors inkomst. Därför har ju utskottet föreslagit en skrivelse i avsikt att råda bot för denna orättvisa. Jag var själv medveten om, att det skulle bli så, när jag skrev min motion, men jag hade icke tid att göra utförliga beräkningar. Sålunda skulle, om skrivelsen avlåtes, pensionsstyrelsen och regeringen kunna införa rättvisa bestämmelser omkring gränsen 100 kronor, precis som de nu infört rättvisa bestämmelser omkring gränsen 50 kronor.

Men det som gör, att det förslag utskottet här framlagt, är så synnerligen behjärtansvärt, är följande. Gång på gång komma upp till pensionsnämnderna människor, som söka få pension, vilka under sitt liv med stor möda och stora uppoffringar hava skrapat ihop något litet penningar, ett eller annat hundratal kronor, av vilka de hämta ränteavkastningen. Det känns då förfärligt svårt för en pensionsnämnd att säga till en sådan ordentlig och sparsam person: Därför att du nu sparat, så att du har några kronors inkomst, får du minskat tillägg till din pension från det allmännas sida. Och man skulle ju kunna tillägga, fastän man naturligtvis icke gör det: Hade du samvetsgrant förstört varje öre, skulle staten uppmuntrat dig med helt pensionstillägg. Kommer detta ut bland människor och de få full klarhet om, vad följder det har med sig, om man sparar något för sina onda dagar eller ej, frågar sig ju vem som helst, huru det skall kunna bli möjligt att fostra folk till sparsamhet, när de veta, att de på gamla dagar icke ha något gagn av allt de uppoffrat, under det den som förtärt allt vad han förvärvat i sin hälsas dagar, sedan i alla fall på gamla dagar får pension, så att hans ställning blir lika med dens, vilken sparat och försakat. Den senare får icke ett grand högre

Ifrågasatt höjning av den avdragsfria inkomstgränsen för understödstagare enligt lagen om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

pension på gamla dagar, ty ifall han får någon pension, minskas den med avkastningen av vad han sparat ihop. Det förefaller mig i stället behjärtansvärt, att en strävan från människor, som tänka på sina gamla dagar, uppmuntras av statsmakterna. Jag vill i det stycket påpeka, huru pensionsstyrelsen i sitt yttrande säger:

»En lagändring i antydd riktning skulle visserligen komma att medföra en välbehövlig förhöjning av pensionstilläggen och från pensionsförsäkringens synpunkt måste detta i och för sig naturligtvis betecknas såsom synnerligen önskvärt.»

Jag kunde sluta med att påminna om, vad nuvarande civilministern sade, när han för någon tid sedan var med vid invigningen av Tranås nya sjukhem, angående de förhoppningar man knutit till pensionsförsäkringen. Han yttrade: »Den stora folkförsäkringen motsågs med höga förväntningar av landets folk. Men denna försäkring har ännu ej mötts med den förståelse och det förtroende, denna den största sociala reformen i vårt land förtjänar. Efter hand som pensionsförsäkringen allt mer fullkomnas, skall uppfattningen om dess nytta och rätta innebörd allt mer omfattas av hela det svenska folket.»

Det vore ett steg i denna riktning, tror jag, att bifalla utskottets hemställan.

Jag skulle till sist med herr talmannens tillåtelse vilja komma med ett argumentum ad hominem, och säga att om kammaren är förståndig och snäll att nu bifalla detta yrkande, skall jag icke bråka på nästa punkt.

Herr Rogberg: Herr talman! Endast ett par ord. Mig förefaller, att den föregående talarens upplysningar om pensionsstyrelsen äro ägnade att visa, att de beräkningar, som pensionsstyrelsen har lämnat angående kostnaderna, äro fullt tillförlitliga och värda fullt avseende. Vad herr Klefbeck efter min tanke främst borde ha uppvisat är det, att genom de av pensionsstyrelsen föreslagna, tilltänkta åtgärderna angående kommunala pensionsbidrag det av honom åsyftade målet och den av alla önskade förbättringen i ställningen för pensionstagare, som hava det sämst, icke kan nås. I den punkten hade herr Klefbeck icke något att säga.

Slutligen skall jag i likhet med honom be att få anföra vad pensionsstyrelsen själv sagt beträffande denna punkt och därvid tillika framhålla, att väl ingen lär betvivla, att icke pensionsstyrelsen i högsta grad har intresse för sin verksamhet och intresse för att bereda så många som möjligt de förmåner, som den allmänna pensionsförsäkringen kan giva åt allmänheten. Men pensionsstyrelsen säger ändå, att det goda, som motionären åsyftar, icke kan åstadkommas annat än genom ökat statsanslag, och då några utsikter att för närvarande för detta ändamål erhålla sådant näppeligen torde förefinnas, har pensionsstyrelsen för sin del hemställt, att motionen icke måtte bifallas.

Nu frågar jag: Bör kammaren i en sak som denna vara mera konungsk än Konungen själv, d. v. s. gå längre än vederbörande ämbetsverk ansett möjligt? Jag tror det icke.

Ifrågasatt höjning av den avdragsfria inkomstgränsen för understödstagare enligt lagen om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden

nr 3, i anledning av herr Tengdahls motion nr 250 i andra kammaren om ändring i 23 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, och

nr 4, i anledning av herr Björlings m. fl. motion nr 114 i andra kammaren om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av kommunalt understöd utan karaktär av fattigvård åt behövande pensionstagare enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtanden

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av ett lån för restaurering av Vadstena klosterkyrka, samt

nr 49, i anledning av väckt motion angående beredande av fast anställning eller vissa andra förmåner åt personer, som stadigvarande äro sysselsatta med städning och rengöringsarbete hos riksdagens verk och myndigheter,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken;

nr 79, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående avskrivning av en från vissa jordegendomar i Allerums m. fl. socknar av Malmöhus län till kronan utgående årlig avgäld;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss

ändring i villkoren för överlåtande till staden Falkenberg av Falkenbergs tullbro; samt

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av besittningsrätten till kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms stad och län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av första särskilda utskottets utlåtanden

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidshjälp under år 1917 åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner, samt

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst jämte en i ärendet väckt motion,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Herr statsrådet *Hammarström* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 369, angående beredande av rörelsekapital för 1917 års bränslekommissions vedanskaffning under innevarande år.

Föredrogos ånyo första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidshjälp under år 1917 åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa; samt

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om upprättandet av en kontinuerlig statistik rörande handelsomsättningen mellan de nordiska länderna m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av andra kammarens beslut rö-

rande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättrad ställning för vissa i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och som andra kammarens beslut i ämnet således icke blivit oförändrat godkänt, skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen ärendet återlämnas till andra kammaren för vidare behandling.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Herr *von Koch* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om allmän tjänsteplikt.

Motionen hänvisades till lagutskottet.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 365, med förslag till lag med viss föreskrift angående handel med varor, för vilka bestämts högsta pris;

nr 366, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.; samt

nr 367, med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäliga pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 368, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 369, angående beredande av rörelsekapital för 1917 års bränslekommissions vedanskaffning under innevarande år, blev denna proposition på begäran bordlagd.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 171, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående beräknande av röstvärdet enligt kommunalförfattningarna för skattskyldig, vars beskattnings-

bara inkomst blivit vid bevillningstaxeringen år 1917 av viss anledning nedsatt.

Anmäldes och bordlades:

konstitutionsutskottets memorial nr 15, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av manskapsrekryteringen vid armén;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en central beklädnadsverkstad för marinen m. m.;

nr 152, i anledning av militieombudsmannens till 1917 års riksdag avgivna ämbetsberättelse i vad densamma rör framställning angående revision av förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen genom militärtjänstgöring;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen för statsverkets räkning av generalstabens officerskårs stalletablissemang i Stockholm;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstjänstpremier till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan;

nr 155, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för upprensning jämte befästande av Väddö kanal;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente);

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i föreskrifterna om avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter m. m.;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens fondmedel jämte i ämnet väckta motioner;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett spetälskesjukhus i Dalarna m. m.;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående påbörjande av elektrifiering av statsbanelinjen Kiruna—Svartön samt fortsatt utbyggnad av kraftstationen vid Porjus ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande av vissa fastigheter för telegrafverkets räkning i Filipstad och Göteborg samt utvidgning av telegrafverkets verkstad i Nynäshamn m. m.;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gift kvinnas anställning vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen samt särskilda till riksdagen avlåtna propositioner gjorda framställningar angående anslag för kapitalökning å statens under civildepartementet hörande utlåningsfonder ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkterna 19, 20 och 49 av sjunde huvudtiteln gjorda framställningar angående omorganisation av och lönereglering för överintendentsämbetet samt angående länsarkitekter m. m.;

nr 166, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i propositionen nr 73 under mom. 1:o) l) gjorda framställning rörande upprensning av viss farled; samt

nr 167, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i punkt 223 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till tekniska elementarskolan i Örebro;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 13, § 16 mom. 1, § 17 och § 19 mom. 3 i förordningen om frihamn den 15 november 1907;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring av tullsatserna å socker samt om ändrad lydelse av § 13 mom. 1 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911; samt

nr 50, i anledning av väckt motion om ändringar i 28 § av förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 45, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till omorganisation av räkenskaps- och kassakontoret därstädes jämte lönereglering för befattningshavare i riksgäldskontoret m. m.;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt tiden för avgång ur tjänst; samt

nr 52, angående vissa ändringar i bankoreglementet och i avlöningsstaten för riksbanken;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronolägenheterna Klädesholmen nr 1 samt Koholmen nr 1, Stora och Lilla, m. m. i Göteborgs och Bohus län;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försälj-

ning av vissa delar av kronoegendomen Hunnebo nr 1 i Göteborgs och Bohus län ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 86, anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fåravelns befrämjande;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för statens räkning av vissa enskilda tillhöriga vattenfall i Motala ström m. m.;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en norrländsk andelsmejerifond ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 91, i anledning av väckt motion om anslag till utdelande av pris åt uppfinnare av lantbruksmaskiner;

nr 92, i anledning av väckt motion om anslag till belöning för förslag beträffande maskinell upptagning av torv m. m.; samt

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande vid Alnarps egendom av en institutionsbyggnad för professor N. H. Nilsson-Ehles ärftlighetsforskning m. m.;

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av motioner dels om ändring i 2 § av förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn och dels angående anslaget till understöd åt vissa värnpliktigas familjer m. m.;

nr 6, i anledning av motion om ändring i förordningen den 13 augusti 1914 om understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar m. m.; och

nr 7, angående ifrågasatt förhöjning av penningbidraget till värnpliktiga, som utkallas till tryggande av rikets neutralitet; ävensom

andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 211 angående omorganisation av fögderiförvaltningen och lönereglering för tjänstemännen därstädes m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades femton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,01 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 22 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollen för den 16 och den 18 innevarande maj.

Anmäldes och godkändes

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i prositionen nr 148 gjorda framställning angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter, dels ock i punkt 187 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfällig löneförbättring åt lärare vid folkskolor och småskolor jämte i dessa ämnen väckta motioner; samt

nr 172, i anledning av vissa framställningar rörande anslag under åttonde huvudtiteln;

bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 187, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av ett lån för restaurering av Vadstena klosterkyrka; ävensom

konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 188, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 26 riksdagsordningen; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag dels till lag angående ändrad lydelse av § 24 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 m. m.; dels till lag angående ändrad lydelse av § 13 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

fjärde sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrådet dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkterna 61 och 62 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till försäkringsrådet m. m.;

lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 55, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående återupptagande av den avbrutna undersökningen rörande bolags jordförvärv och enskilda personers större jordinnehav i mellersta och södra delarna av riket m. m.;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fullständigande av straffregistret;

nr 57, beträffande viss del av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om expropriation m. m.;

nr 58, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 29 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om barn utom äktenskap m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 59, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige dels ock två i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18, 33 och 59 §§ i stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förlikningsvis bestämd skatteköpeskilling för kronan å Tuna bergslags allmänning m. m. ävensom två i ämnet väckta motioner;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft m. m.;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i villkoren för lån från lånefonden för inköp av ädla avelsston m. m.; samt

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av 1916 års avkastning av statens hästavelsfond;

första särskilda utskottets utlåtande nr 4, i anledning av framställningar om krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare anställda hos riksdagen eller i dess verk; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om folkskoleväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 370, angående anslag för anordnande av spannmålslagerhus och fryshus.

Föredrogos följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 623, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av herr Magnussons i Skövde motion, nr 285, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utjämning av kostnaderna för anslutning till rikstelefonnätet; samt

nr 624, med delgivning av andra kammarens beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning av herr Thores motion, nr 49, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utredning angående rikets lots- och fyrväsende m. m.

Första kammaren beslöt hänvisa dessa ärenden till sitt första tillfälliga utskott.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 627, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, i anledning av herrar Bolanders och Lundblads motion, nr 243, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående indragning till statsverket av allmänna åklagare m. fl. tillkommande andelar i böter och beslagtagen egendom, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 369, angående beredande av rörelsekapital för 1917 års bränslekommissions vedanskaffning under innevarande år.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 15 samt statsutskottets utlåtanden nr 150—164.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkterna 19, 20 och 49 av sjunde huvudtiteln gjorda framställningar angående omorganisation av och löneregleringen för överintendentsämbetet samt angående länsarkitekter m. m.

Föredrogos statsutskottets memorial:

nr 166, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga

om Kungl. Maj:ts i propositionen nr 73 under mom. 1:o) 1) gjorda framställning rörande upprensning av viss farled; och

nr 167, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i punkt 223 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till tekniska elementarskolan i Örebro.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 48—50 samt bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 45 och 50—52.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 63, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 83—93, första särskilda utskottets utlåtanden nr 5—7, andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 22.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber få hemställa, att på morgondagens föredragningslista först bland två gånger bordlagda ärenden måtte uppföras konstitutionsutskottets memorial nr 15, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 370, angående anslag för anordnande av spannmålslagerhus och fryshus.

Herr *Söderberg* väckte en motion, nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk m. m.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Justerades elva protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,58 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Stockholm 1917. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner. *172405*